

CLARISSIMO PRAE-

SVL I EPISCOPO VVINTO-

niensi summo huius Academiæ^{BRITISH}
cancellario.

EVERENDAM TVAM
dominationem (amplissime
præsul) nobis multis nomi-
nibus desideratam ad Mi-
chaelis festum avidè expecta-
uimus, fore putantes te præ-
sente (quo nihil habet hic or-

bis disertius) vt litterarum studia, quæ iam diu
defensorū inopia penè emarcuerant, iam denuo
velut vere nouo arborum instar, refloresceret.
Huic sic exoptato aduentui tuo, hunc qualem-
cunq; de re logica libellum, licet tanto præfule
indignum, adornauimus. Cui enim potius q̃
tibi cancellario nostro honorando dicarem, cui-
us vnus iudicio quàm mille ceterorum cal-
culis mallem approbari? Nec quicquàm equidẽ
hinc venor aliud, quàm vt gratam animi mei
erga dominationem tuam significationem de-
clararem. Necessitate eram coactus has olim
aggredi lucubrationes ante septennium, cum in
nostris ædibus publici prælectoris officio præ-
ficiabar, Nam posteaq̃ regio decreto profliga-

ta fuit dialecticorum turba, nullum habui ad
manum idoneum authorem, quem studiosæ iu-
uentuti (quam instituendam suscepissem) præ-
legerem. Aristoteles licet summus naturæ in-
terpres, tamen difficili quadam sublimitate te-
neriores, qui recens logicam auspicabantur, de-
terrui, nec quemuis lectorem desiderat, sed a-
cutum, ingeniosum, eruditum, multaq; lectio-
ne imbutum, aliò qui si hæc desint, frustra euol-
uitur. Rodolphus ex professore inuentionem,
alteram tantum dialectices partem tractat, nec
is paruulorum ingeniis, qui paruos adhuc in
literis progressus fecerunt, facilis. Melancthon
stylum suum non tam ad discipulum quàm do-
centem, videtur attemperasse. Reliqui verò re-
centiores, dum rerum flosculos & orationis de-
licias persequuntur, lectorem nonnunquam i-
nani potius oblectamento delinire, quàm rem
ipsam docere student. Aristotelem autem quo
nihil subtilius, solidius, aut nervosius, iis qui
tantæ doctrinæ videbantur capaces, sum inter-
pretatus, interim furtiuis horis hanc operam
his lucubrationibus impendens, in hunc præ-
cipuè vsum, vt Aristotelem meo studio redde-
rem faciliorem, & adolescentibus magis fami-
liarem. Non dum absoluto opere, cceptus est
iuuenum manibus teri hic libellus quinquen-
nium,

nium, frustra me interea loci ad æditionem sollicitantibus venerandis viris Medcalfo, Daio, & Talero, collegij nostri præpositis. Magna erat (fateor) horum in me authoritas, non parui pendebam tam insignium virorum consilium, nec inuidebam iuuentuti suum commodum. Verum necessitatis potius, quàm famæ acquirendæ gratia, hic à me susceptus erat labor. Tandem ubi cœpit hic liber & aliena intrare collegia, iuuentutisque manibus passim teri, adeunt me amici mei Chæcus & watsonus viri singulari eruditione, & complures alij pereruditi, minantur non deesse, qui me invito hoc opus euulgari, & typographis credere student. Sæpenumero hanc mihi, sed furdo, cecinêre cantionem. Kecwykus verò qui mihi in officio successit, vir doctus & prudens, scribētium mendis diu pertesus, supra modum efflagitauit æditionem, addens (quod & ipse prius animaduenteram) pulchrè profecisse eos, qui hactenus huic ediscendo libello insudauerant, nec dubitare quin longè maiore cum fructu legeretur, si typis semel excuderetur.

Quid multa? victus tandem tot importunis amicorum admonitionibus, & precibus, opus ipsum his natalitiis feriis non minori profecto diligentia, quàm prius in initio fuit æditum, res

ta fuit dialecticorum turba, nullum habui ad
manum idoneum authorem, quem studiosæ iu-
uentuti (quam instituendam suscepissem) præ-
legerem. Aristoteles licet summus naturæ in-
terpres, tamen difficili quadam sublimitate te-
neriores, qui recens logicam auspicabantur, de-
terrui, nec quemuis lectorem desiderat, sed a-
cutum, ingeniosum, eruditum, multaq; lectio-
ne imbutum, aliò qui si hæc desunt, frustra euol-
uitur. Rodolphus ex professo inuentionem,
alteram tantum dialectices partem tractat, nec
is paruulorum ingeniis, qui paruos adhuc in
literis progressus fecerunt, facilis. Melancthon
stylum suum non tam ad discentem quàm do-
centem, videtur attemperasse. Reliqui verò re-
centiores, dum rerum flosculos & orationis de-
licias persequuntur, lectorem nonnunquam io-
nani potius oblectamento delinire, quàm rem
ipsam docere student. Aristotelem autem quo
nihil subtilius, solidius, aut neruosius, iis qui
tantæ doctrinæ videbantur capaces, sum inter-
pretatus, interim furtiuis horis hanc operam
his lucubrationibus impendens, in hunc præ-
cipuè vsum, vt Aristotelem meo studio redde-
rem faciliorem, & adolescentibus magis fami-
liarem. Non dum absoluto opere, cceptus est
ruenum manibus teri hic libellus quinquen-
nium,

nium, frustra me interea loci ad æditionem sollicitantibus venerandis viris Medcalfo, Daio, & Talero, collegij nostri præpositis. Magna erat (fateor) horum in me authoritas, non parui pendebam tam insignium virorum consilium, nec inuidebam iuventuti suum commodum. Verum necessitatis potius, quàm famæ acquirendæ gratia, hic à me susceptus erat labor. Tandem ubi cœpit hic liber & aliena intrare collegia, iuventutisque manibus passim teri, adeunt me amici mei Chæcus & watsonus viri singulari eruditione, & complures alij pereruditi, minantur non deesse, qui me invito hoc opus euulgari, & typographis credere student. Sæpenumero hanc mihi, sed furdo, cecinere cantionem. Kecwykus verò qui mihi in officio successit, vir doctus & prudens, scribētium mendis diu pertesus, supra modum efflagitavit æditionem, addens (quod & ipse prius animaduverteram) pulchrè profecisse eos, qui hactenus huic ediscendo libello insudauerant, nec dubitare quin longè maiore cum fructu legeretur, si typis semel excuderetur.

Quid multa? victus tandem tot importunis amicorum admonitionibus, & precibus, opus ipsum his natalitiis feriis non minori profecto diligentia, quàm prius in initio fuit æditum, res

cognoui. Quod si tuæ clarissimæ dominationi
vlla ex parte probatum iri intelligam, voto
meo abunde erit satisfactum. Imo verò ani-
mos dabis, maiora aliquando (Deo volente)
aggrediendi. Interim amplissimam tuam do-
minationem CHRISTVS OPT. MAX.
seruet nobis, præcor, diu in summa dignitate
incolumem. Decimo octauo calendas Fe-
bruarij. Cantabrigiæ ex collegio diuo Ioanni
dicato. 1545.

Reuerendæ tuæ dignitatis studio-
sissimus Ioannes Setonus dicti
collegij socius.

CIVILIELMVS CARTHERVS.

Obscura de re succinctè & scribere apertè,
Felicis rara est ingenij bonitas.
Hoc tamē hic præstat noster Setonus vtrumq;
Qui tenebrosa aperit codice multa breui.

THOMAS VVATSONVS.

Magnū est exactè nouisse elemēta loquēdi,
Et planè sensus discutere ambiguos.
Imprimisq; styli concinnum fertur acumen,
Et rebus prudens ponere iudicium.
A veris, pulchrum est certò distinguere falsa,
Artibus ingenuis excolere ingenium.
Pro summa rerum naturas scire putatur,
Sermonem multis perpetuare modis.
Quid non quantūmuis clarum sapiētia vincit?
Vrbes quæ vastas, quæ fera bruta regit,
Iis aptum concinnat iter dialectica cunctis,
Os, animum, linguam, format, & ingenium.
Huius præsidio, fines ars quæq; tuetur,
Præ reliquis claro nomine digna ducis.
Sordibus, aut tenebris, ante hac oppleta iacebat,
Nunc quantum, admota luce, nitoris habet.
Hanc operā rudibus præbet Setonus alumniis,
Ornanda hac ætas arte tenella venit.

Est brevis, est clarus, palmā meritò feret, vt qui
Miscuerit lumen cum breuitate pari.
Si fructum ex studiis vllum speraueris, istum
Quin emptum paruo conteris ære librum?

ALBANVS LANGDALVS.

MArmores structa domus postes auro radiantes
Gloria, luxus, opes, tēpore victa cadūt.
Hoc florebit opus Cornicū secula, dignū
Perpetuò docili posteritate coli.

THOMAS VAVISORVS.

TEmpore vis paruo logicā, puo ere parare.
En paruum magnæ sedulitatis opus.
Hic breuiter discas vtro discernere falsū, &
Themate de quouis cum ratione loqui.

Ιωάννης Χήνος.

Οὐ κείττον οὐδέρ ἐστι τῆς Διαλεκτικῆς
ἢ θειγνὸν εἶναι τῶν τέχνων πλατῶν λέγει
ταύτην Σέτωνος πανὺ καλῶς τε καγαθῶς
τοῖς φιλοπόνοις νέοις ἐισηγήσατο
σαφῶς τε συντομῶς τε καὶ μάλα τεχνικῶς
ταύτην γίνωσκ' οὖν, καὶ προθύμως μάνθανε
διδάσκαλον αὐτόν οὐχ' ἓνα τῶν πολλῶν ἐρεῖς
χρῦσιππον ἢ τὸν Δρισποτέλη μάλλον φράσεις.

De

DE IUDICIO AL- TERA PARTE DIALE- CTICES.

IALECTICA EST
scientia, probabiliter de
quouis themate differen-
di. Huius munus est re-
cte diuidere, definire, &
ratiocinari, quorum sin-
gula maximi sunt mo-
menti, & studio nostro di-

gnissima. In hac autē arte, tria veniunt præci-
pue considerata, nimirū, vox simplex, propo-
sitio, & argumentatio. De his omnibus ordine
quam poterimus apertissimē, breuissimēque,
dicemus.

Vox, est animantis sonus, gutture, aliisque
oris partibus æditus: vt, Deus.

Vox articulata est, quæ syllabicam compo-
sitionem recipit. vt, Coelum.

Inarticulata vox, quæ litterarum notis nequit
comprehendi. vt, Hinnitus equorum.

Vox significatiua, est quæ audientem rem
aliquam docet. vt, Caput, Vrbs.

Non significatiua, quæ nulli rei significandæ
desti-

I'O. S E T O N I.

destinatur. vt, Ouium balatus.

Consignificatiuam dicimus eam, quæ non nisi aliis adiuncta significat. vt, Omnis, nullus.

Vox significans ad placitum, quæ fingentis arbitrium sequitur. vt, Aurum, sylua.

Naturalis vox est, quæ eandem apud omnes naturalem affectionem præ se fert. vt, Risus.

Vox incomplexa, est dictio simplex per se elata. vt, Iustitia, præceptor.

Complexa, quæ ex duabus vel pluribus simplicibus conflatur. vt, Aeterna virtus, turpe vitium.

Superior, suum inferiorem, & quiddam amplius complectitur. vt, Animal ad hominem.

Inferior, quædam sed non omnia, quæ sua superior continet.

Conuertibiles, quæ nec plura nec pauciora significant, appellamus. vt, Homo & risibile.

Dissentaneæ sunt, quarum omnino diuersa est significatio. vt, Lapis & sol.

Præterea singularis dicitur, quæ vni tantum rei competit. vt, Cato, Cantabrigia, Olympus, hæc papyrus.

Communis est, cuius nomen pluribus congruere natum est. vt, Scientia, vinum.

Dia-

DIALECTICAE LIB. I.

DIALECTICA est artificium, docēs de qua-
uis materia probabiliter differere : hāc in duas
secant partes, nimirum inueniendi, & iudicā-
di. De priori diligenter & satis copiose scripsit Ro-
dolphus. De altera vero nos (volente deo) dicere ag-
grediemur. Huius summa est vtilitas, & ad omnes
penē artes, necessaria cognitio, quippe quæ tum re-
cte diuidendi & definiendi, tum argumentandi mo-
dum docet. Tria sunt hic cognitu præcipua : Vox
simplex, quæ terminus dicitur, Propositio, & Argu-
mentatio. Recipit vox sex diuisiones, non quod non
sunt plures, sed quod in initio nimium multis non
sunt obtuendi tenelli puerorum animi, quibus hæc
potissimum scripsimus. Prima vocis diuisio est in ar-
ticulatam, & inarticulatam. Altera est articulata in
significatiuam, consignificatiuam, & non significati-
uam. Significatiuarum, aliæ ad placitum, aliæ na-
turaliter significant. Vox significans iuxta primi fin-
gentis placitum, diuiditur in complexam, & incom-
plexam. Potest tamen quandoq; eadem dictio voce
esse simplex, & complexa significatione : vt, Polypus
Taurus. Diuiditur vox in superiorem, inferiorem,
conuertibilem, & dissentaneam, quæ circa relationem
quandam non possunt intelligi : eadē enim vox aliis,
atq; aliis collata, nunc inferior, nunc superior existit :
vt, Equus ad brutum inferior, ad Bucephalū fit supe-
rior. atq; ita etiam equus ad hinnibile conuertibilis,
ad bouem dissentanea vox est. Diuiditur iterum in-
complexa in communem & singularem. Commu-
nis in prædicabilium genera consumitur, vt in proxi-
ma tabula aperte liquebit. Iam reuertere, & con-
templare tabulam illam de vocis speciebus illic velut
in speculo quodam hæc omnia clare perspicies ob
oculos

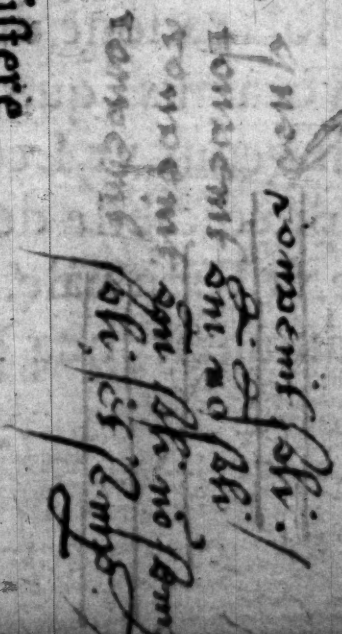
IO. SETONT.

oculos posita, si non ipsas definitiones tradideris obliuioni. Multum iuuat considerare, quæ voces in quas diuidantur, & quæ velut inutiles ab hac arte reijciuntur. Poterunt & plura vocis membra assignari, vt vniuocæ & æquiuocæ, sed volui contextum ipsum breuem esse, nec quicquam præter definitiones, diuisiones, & necessarias regulas continere, quæ desiderabuntur in his scholiis, adijciuntur.

Terminus communis, qui & prædicabilis dicitur, omnibus huius artis candidatis summa cura venit adnotandus. Aduerte igitur, lector, dum hic tibi prædicabile definiamus, ac in suas species diuidamus. Nam nomen & verbum, etiamsi ab incomplexa voce diuisuantur, commodior tamen explicandi locus sese offert in proximo libro, qui de propositione instituetur, cuius sunt præcipue partes.

John Turner

in
 ri,
 m
 li-
 y-
 r,
 d-
 i-
 m
 i-
 fe
 i-

PRAEDICABILE est nomen simplex, quod de pluribus enunciari potest.

In quinque membra consumitur, genus, speciem, differentiam, proprium, & accidens.

Exemplum Genus, est praedicabile de pluribus differentiis specie in quid. vt, Flos, virtus, metallum.

Generum { Generalissimum.
Subalternum.

Generalissimum est genus capacissimum quod nunquam queat esse species, vt ipsa praedicamenta, de quibus mox plura accipies.

Exemplum Subalternum genus est, quod potest esse species. vt, Virtus.

Species Species est praedicabile de pluribus differentiis numero tantum in quid. vt, Narcissus, Fortitudo.

Subalterna species aliquando generis formam induit, à quo sola ratione discrepat.

Exemplum Imam speciem vocamus, quae semper species, & nunquam fit genus. vt, Leo.

Differentia, est praedicabile de pluribus essentialiter in quale. vt, Rationale.

Differentia diuisiua est, qua genus in sua species diuiditur.

DIALECTICAE LIB. I.

Constitutiva est, quæ ad speciem suam refertur.

Proprium est predicabile, quod uni tantum speciei, & omni, & semper accidentaliter inest. ut, Rudibile, gannibile.

Accidens est, quod tum adesse, tum detrahi alteri potest, salvo interim subiecto. ut, Calor, frigus.

Quod subiecto adimi licet, separabile dicunt. Quod actu nequit adimi, inseparabile.

PRAEDICABILE nihil aliud est, quam vox communis ut dictum est, unde facile liquet, ex quo prioris tabulae ramo educuntur prædicabiliū genera. Superioribus enim ista sunt cognata, id quod etiam in omnibus sequentibus licet animadvertere. Nam, priusquam de istis quicquam scripsimus generalem quandam tabulam fluminis instar, in mille riuulos decurrentem, ac singula, quæ in his tribus libris continentur, concathenata complectentem depinximus. Quam rem in primis studiosis utilem futuram existimo, si ingenij vires tentent, quam apte possint omnia in compendium redigere, & inuicem colligare.

Prædicabile, est vox simplex communis, quæ de multis dici potest uniuoce. Quinq; sunt prædicabiliū genera: Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens, quæ sunt definiendi materia.

Genus est prædicabile, quod de pluribus speciebus dicitur in quid. ut, Arbor, Frumentum. Generum aliud generalissimum, aliud subalternum. Generalissimum est supremū genus, ut ipsa prædicamenta.

Sub

IO. SETONI.

Subalternum genus potest esse species, quoties, versa vice, ad superiora confertur.

Species est prædicabile, de pluribus in quid, numero tantum differentibus. vt, Aurum, Aequitas.

Subalterna species potest esse genus, si habitudo, vt vocant, mutetur, quantum enim ad rem attinet, cum genere prorsus conspirat: ratione tamen, multum inter se distant. Ima species (quam vulgo appellant specialissimam) est quæ semper species, & nunquam genus vlla collatione fit. vt, Linea, fraxinus.

Differentia, est prædicabile de pluribus essentialiter in quale. vt, Sensibile. Differentia diuisiua est, qua diuidimus genus in suas species. Constitutiua est, quæ ad speciem suam, quam cum genere definit, refertur. Ita rationale ad animal diuisiuam, ad hominem constitutiua dicimus. Alij dicunt differentiam in quale quid prædicari, quod idem sonat ac si dicas in quale essentialiter. Notandum est suprema genera constitutiuis carere, & imas species diuisiuis, raro aut nunquam inueniuntur veræ & germanæ differentię.

Proprium, est prædicabile, quod conuersim, & accidentaliter de sua specie dicitur. vt, Rudibile leonibus, gannibile vulpibus, mugibile bobus, id est posse mugire. Nam huiusmodi verba potentiam potius quam actum designant. Porphyrius in Isagoge sua quadrifariam diuidit proprium. At nos hic quartam tantum speciem definiuimus, quod reliquæ accidentia verius quam propria, sunt censenda. Proprium etiam speciale, subalternum, generalissimum, & transcendens, breuitatis causa omitto. Quorum singula sunt propria quarto modo, & conuersim prædicantur. vt, Gannibile proprium est speciale, si ad vulpem: sensibile proprium subalternum, si ad animal: per se subsistere, proprium generalissimum, si ad substantiam

DIALECTICAE LIB. I.

iam : habere essentiam proprium transcendens, si ad
ens referatur, cum quibus conuersim prædicantur.

Accidens est quod cum adesse, tum abesse potest,
citra subiecti corruptionem. Quædam accidentia ita
substantiæ inhærent, vt inde re expelli nequeant. vt,
Calor igni, nigredo coruis. Cogitatione tamẽ quod
satis est admittuntur, quod à subiecto adimi licet, se-
parabile dicunt: vt, Candor chartæ. Quod actu nequit
adimi, inseparabile dicunt: vt, Leuitas igni, humor
aquæ. Omne prædicabile, aut in quid, aut in quale
prædicatur. Percontanti enim quid sit Plato, aut So-
crates, hominem respondemus: roganti autem, quid
homo, aut bos, animal respondemus. Ita qualis sit
homo, interroganti dicimus rationalem, risibilem,
vel clementẽ esse. Duplex est ergo interrogatio qua-
lis essentialis, & accidentalis, hanc proprium, & ac-
cidens, illam vero differentia sibi vendicant.

Indiuiduum, quod dictum est vni tantum rei com-
petere, iis omnibus quinque vocibus vniuersalibus
proprie subiicitur: vt, Bucephalus est equus, est ani-
mal, est irrationalis, est hinnibilis, est velox, & tamen
Bucephalus non est genus, nec species, nec differen-
tia, proprium, aut accidens, sed vt prædictum est, in-
diuiduum, & iis omnibus subicibile. Attende ergo
quicquid de prædicabili, de prædicamẽto, de propo-
sitione, definitione, argumentatione, & aliis artis vo-
cabulis, diximus aut dicemus, id de rerum vocibus
esse intelligendum. Alij primam, & secundam inten-
tionem dicunt, quæ nos artium & rerum vocabula
appellamus. Exempla omnia per vocabula rerum
danda sunt, & quarumcũque regularum verificatio-
nes. At præceptiones & ipsæ regulæ e contrario, per
artium voces, potissimum traduntur.

IO. SETONI.

Prædicabilium proprietates, & differentia notiores.

pro Genus, & species in quid,
pro Reliqua tria in quale,
tionis Genus species & differentia essentialiter
pro Reliqua duo accidentaliter,
pro Proprium de specie conuersum,
et Cætera non conuersum,
Genus species & differentia nomine
& ratione,
Reliqua solum nomine,

} prædicatur.

Genus, differentia, & proprium, cognata sunt speciei, & eam necessario sequuntur.

Accidens, non ita speciem comitatur, ut eam sequi sit necesse.

Genus, & differentia, ad definitiones conducunt.

Proprium, & accidens, ad descriptiones sunt aptiora.

Proprium, præcipue speciebus suis inest, ac deinde specierum indiuiduis.

Accidentia, è regione primum & præcipue competunt indiuiduis, & minus principaliter deinde speciei & generi.

Omne superius ad suum inferius relatum, faciem

faciem generis induit, & eundem ferè locum in argumentando obtinet.

Hæ conuenientiæ & differentiæ utilissimæ sunt cognitæ. Aliæ etiam sunt, sed non ita necessariae, quâuis proprium & accidens ad descriptiones sunt aptiora, tamen iisdem in definiendo, differentiarû defectu, creberrime uti cogimur. Rodolphus vocat omne superius genus, quod à genere & superioribus, similiter oriuntur, argumenta. Nos tamen ne vocum pararetur confusio, hic non abs re genus à specie, & proprium à differentia, separauimus. Diligenter enim nauare operam debet dialecticam auspiciari, ut statim in initio ipsa vocabula cognoscant ad vnguem, atq; ea superstitione admodum decernant. Primum ergo de regulis in utranq; partem pueris est disputandum. Deinde animaduertendum quo pacto altioribus, hoc est scribendi dicendiq; vsui subseruiant.

Sed quoniam diu erit (exigente id huius libri ordine) priusq; ad propositionem, & argumentationem ipsam peruenitur, sine quibus haud facile poterunt reliqua intelligi: hic visum est, quædam ex secundo, & tertio libro desumpta, inferere.

Propositio, est oratio indicans verum, vel falsum. ut, Deus est author omnium bonorum. Propositio vera est, quæ ut res est, significat. ut, Adamas trahit ad se ferrum. Falsa, quæ aliter quam res se habet, significat. ut, Omnis senex est liberalis.

Propositio affirmatiua est, vbi principale verbum affirmatur.

Negatiua, vbi negatur. Exemplum affirmatiuæ. ut, Pueri amant otium. Negatiuæ: ut, Venter non habet aures.

IO. SETONI.

Argumentatio est, propositionum ad illatiuā notā
tam connexio : tria sunt in argumentatione notanda,
Antecedens, copula, & consequens.

Antecedens, est prior pars argumentationis co-
pulam præcedens.

Copula, est nota illatiuā, vnde infertur consequēs.

Consequens, est posterior pars argumentationis,
notam subsequens.

Argumentatio bona, est cuius antecedens necessa-
rio infert consequens. vt, Cernit, ergo oculos habet.

Mala est, cuius antecedens potest esse verum, con-
sequente existente falso: vt, Adolescēs est, ergo pro-
digus. Facile poterit hoc loco præceptor ille, qui hæc
dignabitur docere, plures ex secundo & tertio libro
propositionis, & argumentationis diuisiones colligere,
quo cætera citius à tenellis intelligantur, & pos-
tea ordinem ipsum contextus seruare.

DE PRAEDICAMENTIS.

PRAEDICAMENTVM, est simplicium
terminorum, pariter ac rerum, certa quæ-
dam series. Decem sunt huiusmodi: Sub-
stantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio,
Passio, Quando. Vbi, Situs, Habitus.

Nulla est vox, siue singularis, siue commu-
nis, quin in aliquo prædicamentorum inueniri
potest, modo non sit inter nouem illa genera,
quæ his versiculis complexi sumus.

Vox

DIALECTICAE LIB. I.

Vox artis, consignificans, priuatio, fictum,
Pars, deus, excedens, cōplexum vel polysemus,
Ista categoriis haud possunt verbalocari.

NVNC est vt simili compendio prædicamenta
perstringamus, quæ sunt substantia, quantitas
&c. Hæc summa genera, & capita ideo di-
cuntur, quod nullum habent superius vniuocum. In
his elementis, seu classibus, res omnes & vocabula
eō reponuntur, vt inter definiendum, ac ratiocinan-
dum, habeas in promptu, vnde velut ē quodam penu,
quibus opus est, depromas. Prædicamenta subiiciun-
tur transcendentibus, sic appellant dialectici vocabu-
la illa, quorum significatio ad rem quamq; se exten-
dit, qualia sunt ens, res, aliquid, & vnum. Ens ergo
siue res æquiuoce prædicamenta complectitur, sed
hic oportunum videtur, vt quid sint vniuoca, æqui-
uocaq; dicamus.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune est,
& secundum illud nomen eadem ratio substantiæ, vt,
Animal, Saxum, Arbor.

Equiuoca vero dicuntur, quorum nomen cōmune
est, & secundum illud nomen substantiæ ratio diuer-
sa. vt, Sagitta, piscis, capra. Hæc à logicis reijciun-
tur. Quatuor sunt tantum prædicamenta, re pariter
& ratione distincta. Substantia, quantitas, qualitas,
& vbi. Reliqua rerum relationes magis, quàm res
significant.

Expositio carminum.

Vox artis, de qua superius præbuimus exemplum
à prædicamentorum consideratione reijcitur. vt, præ-
dicabile, prædicamentum, propositio, & cætera. Ca-
sus, numerus, verbum, coniugatio, & cætera. Exor-

IO. SETONI.

dium, narratio, epilogus, & cætera in aliis scientiis, quæ quidam in relatione, alij in nulla locant classe.

Consignificans) omnia significat syntegoreumata, qualia sunt vel, &, ac, omnis, nullus. Adde etiam & non significatiua, vt, Latratum, hinnitum, & similia, quæ aduntur à bestiis

Priuatio) quæ nullam rem, sed potius rei absentiam, significat, proprie in nulla est categoria, nisi forte per accidens in ea, in qua res illa, cuius est priuatio, continetur. vt, Tenebræ, foramen, cæcitas, ignorantia, obliuio, vmbra.

Fictum) verba commentitia designat, qualia sunt Gorgon, Chimæra, Srix, Cerberus, Sphinx, Sirenes, Cyclops, Acheron, Alecto, Pisisphone, Megera, Læmia, & cætera.

Pars) totius membra, aut qualescunq; totius rei partes designat. vt, Manus, caput, oculus, cor, pulmo, vena, cutis, fundamentum, paries, tectum, radix, ramus, caulis, culmus, gluma, geniculus, & cætera.

Deus) creditur à multis non esse in prædicamento, vt alia quæ sunt actu infinita. vt, Deitas, creator, numen, æternum, & cætera. Deus tamen rectius (opinor) ab aliis dicitur esse perfectissima substantia.

Excedens) id est transcendens, vt ens, res, vnum, aliquid, opinabile, & si quæ sunt alia, quæ nil certi, sed omnia indiscriminatum (vt dictum est) significant.

Complexum) vt, Homo iustus, irrationale animal, quæ non sub vno aliquo, sed in diuersis continentur prædicamentis, verū tamen si voce solum fit complexum, vt corpus animatum, hæc modestia, & talia (quibus vocum inopia vtimur) non debet a prædicamento videri alienum,

DIALECTICAE LIB. I.

Polysemus, id est equiuoca, vt acutum, virgo, liber, leue, & cætera, quorum incerta est significatio, & idcirco distinguenda, priusquàm in categoriis res ponantur. Sed de iis nimis fortasse multa.

DE SUBSTANTIA.

SUBSTANTIA, est res qua suffulciuntur accidentia. Prima, Secunda.

Substantia prima, est indiuiduū substantiæ, vnū aliquod designans. vt, Vergilius, hic lapis.

Secunda, est primæ genus, aut species, multa repræsentans. vt, Arbor cerasus,

Proprietates sex.

Nulla substantia est in aliquo subiecto. 1

Secunda substantia & eius differentia, vni- 2
uoce, & proprie de primis prædicantur.

Prima, hoc aliquid significat. 3

Secunda vero, quale quid.

Substantiæ nihil est contrarium. 4

Non suscipit magis aut minus. 5

Prima substantia propriissime contrario- 6
rum est susceptibilis.

Completa substantiæ genera, cœli, ele-
menta, vegetabilia animalia, fossilia, imperfecte
mixta, &c.

Incompleta species sunt, angelus, spiritus,
manes, dæmon, anima separata, materia, for-
ma, partes, & si quæ sunt huiusmodi.

IO. SECTONI.

	Substantia	
<i>corporea</i>	Corporea	<i>Incorporea</i>
<i>corpus</i>	Corpus	
<i>compositum</i>	Compositum	<i>Simplex</i>
<i>compositum</i>	Compositum	
<i>viuens</i>	Viuens	<i>Inanimes</i>
<i>viuens</i>	Viuens	
<i>sensibile</i>	Sensibile	<i>Insensibile</i>
<i>animal</i>	Animal	
<i>rationale</i>	Rationale	<i>Irrationale</i>
<i>homo</i>	Homo	
<i>plato</i>	Plato	<i>Socrates</i>
<i>maro</i>	Maro.	

SUBSTANTIA vt planissime dicatur, res est solida, cui cætera quoq; accidentia obueniunt. Est enim quasi sustentaculum, ac basis reliquorū vt saxum, vt ignis, illi crassities, huic raritas veluti suo susceptibili innititur, & inest.

Prima substantia, singularis est, & infima, quæ de vna tantum re enuntiatur, vtpote Demosthenes, hic psitacus, quorum natura (quo minus de plurimis dicantur) repugnat. Secunda vero, genus seu species est primæ, hoc est communior quædam, & amplior, quàm vt ad vnum aliquot significandum astringatur: vt, Demosthenis, species homo, genus animal. Ita ad hunc psitacum species est psitacus, genus vero auis.

Nulla substantia est in subiecto, quia ipsa est potius cæteris

DIALECTICAE LIB. I.

ceterorum prædicamentorum subiectum, ut ex definitione eius patet. Nam licet vinum in cado sit, non tamen ut in suo subiecto, sed inest ut in loco. Dicitur aliquid inesse nouem modis, veluti in loco vase, toto partibus, genere, specie, fine, efficiente, forma.

Differentiæ & partes substantiæ, quoniam incompletæ sunt, non putantur proprie in prædicamento locari. De primis tamen, proprie, & vniuoce prædicantur, ut latius dicetur, ubi ventum est ad prædicationem.

Quale designat qualitatem circa substantiam. ut cum dico animal, ostendo talem esse substantiam, qualis de pluribus prædicari potest.

Substantia non agnoscit contrariū, quamuis iuxta eius qualitates, & formas, nonnunquam contrariatur: ut Ignis, & aqua, quæ ob mutuam pugnam à phisicis contraria appellantur. At completæ substantiæ nec inuicem contrariantur: nec quicquam aliud iis alienum.

Non intenditur nec remittitur, sed omnis substantia æque est substantia: ut, Bos, brutum, ignis, æs, corpus, ex æquo sunt substantiæ: Vna tamen aliis magis vel minus dici potest, secundum angustiam, aut amplitudinem: ut, Species magis quam genus est substantia, & indiuiduum maxima dicitur, quod plurimis substat, sed nec magis nec minus est secundum prædicamenti essentiam.

Prima substantia, cum singularis sit, propriissime per suam ipsius variationem contrariorum est susceptibilis. Nam etsi opinio, & enuntiatio suscipiant contraria, verum & falsum, nulla tamē in ipsis, sed in ipsa re potius, permutatio existit, semper enim eadē permanet hæc propositio. Cæsar pugnat, quicquid agat Cæsar: veram tamen, nisi eo pugnante, non dicimus.

Secunda autem substantia, gratia primarum contrariis

variis subiicitur. Dicitur homo diues, quia Crasus & Attalus, & alij fuere diuites: pauper quia Iruus, Cordrus, & alij rerum inopia laborabant. Longe igitur aliud est contraria habere, & contraria suscipere. Pueris dialecticam auspicantibus, non solum enitendum censio, ut voces quascunque in suas classes reducere, ac collocare discant, verum etiam ut gradus vocum inter se cognatarum perfecte cognoscant, quo ab imis ad suprema, velut per gradus quosdam ascendere, & contra ad ima usque inde descendere possint, ut sciant quousque sit progrediendum, nempe ab omni indiuiduo, cuiuscunque sit categoriæ, tanquam à primo gradu per intermedia ad summa usque genera licet progredi, ubi oportet sistere, ut, Cicero, homo, animal, viuens, corpus, substantia, hic sistendum est. Similis est à generalissimo in quoduis suum indiuiduum descensus, ut substantia, corpus, compositum, viuens, animal, brutum, terrestre, gressibile, quadrupes, equus, Bucephalus, nihil est infra Bucephalum, nec supra substantiam, quod sub huius categoriæ ambitu contineatur. Nam ens reijci à prædicamentis, superius ostensum est, quod res omnes quæ sunt indiscriminatim significat, & ultra ens, opinabile, dictio amplissima, ea omnia quæ sunt, ficticiaque monstra quæ non sunt, sed imaginantur, significans. Hic vocum gradus, rem quampiam definituros iuuabit plurimum.

Recitantur à quibusdam hæc, completæ substantiæ genera, cœli, elementa, animalia, vegetabilia, fossilia, imperfecte mista. Mihi videntur vix satis integre huius prædicamenti seriem complere, pannus enim, cadaver, & lac, & talia vocabula, non possunt apte prædictis generibus comprehendere. Incompletæ substantiæ species sunt, angelus, spiritus, manes, dæmon, anima

DIALECTICAE LIB. I.

nima separata, materia, forma, partes substantiæ, & si quæ sunt huiusmodi. Discant pueri, quot genera sub se continent vegetabile, & fossile, vt huius prædicamenti intelligant immensitatem.

DE QUANTITATE.

QUANTITAS, est cuius gratia diuisibile sectionem participat. vt, Linea sex.
Continua. Discreta.

Continua, est cuius partes in communi termino connectuntur. Eius quinque sunt species, linea, superficies, corpus, tempus, & locus.

Cōs termin.	{	Lineæ	{	punctum.
		Supficiei		linea.
		Corporis		superficies.
		Tēporis		iā, nunc, &c.
		Loci		linea.

Punctum, est insecabile quiddam, quo solam longitudinem diuidimus.

Linea, est longitudo, latitudine & profundo carens.

Superficies, est longitudo & latitudo, sine profundo.

Corpus est longitudo, latitudo, & profunditas.

Tempus, est primi motus per successionem numerus.

Lo-

Locus, est concaua superficies corporis concaui.

Quantitas discreta est, quæ discretas, & minime continuas habet partes. vt, Numerus.

Numerus est vnitatum collectio. vt, Viginti.

Vnitas est quiddam, non quantum, vnde quemuis numerum licet procreare.

Binarius est numerorum minimus.

Maximus autem numerus non potest assignari.

QUANTITAS est suapte natura in partes diuisibilis. Huius gratia diuiduntur, substantia, qualitas, & quæcunq; participant sectionem. Nam omne quantum, & solum quantum, est diuisibile, si vt (hic sumitur) diuisionē realem intelligas. Quantitatum alia continua, alia discreta. Hoc est magnitudo, & multitudo.

Continua est, quantitas diuisibilis in semper diuisibilia, vt Linea, superficies, & cæteræ species. Eius partes in termino aliquo communi connectuntur.

Terminus communis est principium vnus partis, & finis alterius. vt cōmunis terminus lineæ est punctum, superficiei linea, corporis superficies, temporis, iam, nunc, præsens, instans, loci, linea, quia locus est superficies, & hic pro re ipsa, hoc est pro mensura loci, sumitur.

Punctum est quiddam, non quantum, insecabile, quo sola longitudo diuiditur. Duo sunt actu puncta in omni linea, principium, & finis: potestate vero infinita sunt, vel in minima linea. Porro vt linea

D I A L E C T I C A E L I B. I.

nea diuiditur per puncta, ita superficies, per lineas, corpus per superficies, tempus per præsens, & locus per lineas diuiduntur. Linea nuda est longitudo reliquis carens dimensionibus. Talem autem cogitatione oportet fingere, quod omnis linea ducta secum trahit latitudinem. Quin etiam mente concipienda est & superficies, ut hic definita est, quod omne planum in rebus, profundum habet sibi adnexum.

Corpus, ut hic capitur (ab utimur enim hac voce aliarum defectu) omnem dimensionem designat. Atque ob hanc dimensionis trinitatem, habetur corpus perfectissima quantitas.

Tempus est numerus primi motus, hoc est primum mobile, dum solem & alios planetas rapit, motu suo, & continua reuolutione tempus numerat, & æquis spatiis mensurat. Aduerte temporis partes, licet sint continuæ inuicem, non esse permanentes, nec ut partes lineæ in continuo positionem habent, qua de re plura te docebit Aristoteles. Quantitas discreta est, cuius partes nullo communi termino adnectuntur, sed separatae inuicem existunt, ut numerus, vel oratio ad nullum limitem cōmunem copulantur numeri, aut orationis partes. ut quantitas continua perpetuo minui, ita discreta semper augeri potest, hic maximū, illic minimum ignoramus. Quod de numero dictum est, de numero numerante quo res numeramus intellige, ut quinque, decem, centum, &c. quod numeratur, est aut substantia, aut qualitas, aut aliquid aliud. Tempus non numerat motum supremæ spheræ, sed ab eo numeratur, ut prædictum est: & ideo non numerans numerus, & discretum, sed numeratus numerus, & continuum habetur.

Oratio pro tenore vocis, hoc est, pro syllabarum
men

IO. SETONI.

mensura. Quantitas potest dici, quanquam nec oratio, nec locus propriè quantitates censentur, quandoquidem locus (si eius rationem contempleris) ut ad locatum refertur, in relatione locatur. Oratio autem rectius in tertia specie qualitatis, cum sit vox, reponitur.

Proprietates. III.

- 1 Quantitas non habet contrarium.
- 2 Non suscipit magis aut minus.
- 3 Quantitas est qua res æqualis, vel inæqualis censetur alteri.

Sub hoc prædicamento continentur omnia magnitudinis, numerorum, & mensurarum nomina.

Quantitas

Continua Discreta.

Continua

Permanens Diffluens.

Permanens

Superficies Linea.

Superficies

Concaua Connexa.

Concaua

Hæc & illa concaua superficies.

Pri-

DIALECTICAE LIB. I.

Prima & secunda proprietas, facile ex substantiæ proprietatibus cognoscuntur. Tertia huic prædicamento est peculiaris, nam ex quantitate dicitur res esse alteri æqualis, vel secus, nempe tum res æquales dicemus, cum illarum quantitates sunt æquales. Continet sub se quantitas nomina, id est species, magnitudinis, mensurarum, & numerorū. Nomina magnitudinis, longitudo, latitudo, profunditas, altitudo, planum, granum, digitus, spatium, dichas, cubitum, vlna, pes, sequipes, gradus, passus, pertica, stadium, miliare, leuca, parasanga. &c.

Mensurarum, pinta, sextarius, congius, cotyla, dyaulus, modius, amphora, vncia, libra, semis, triens, sextans, chenix, dolichus, pondo, talentum, bilibris, & alia huius generis sexcenta, quæ studiosi pueri sedulo conscribent.

Numerorum, decem, viginti, quadraginta, cētum, sexcentum, mille myrias, & reliqua infinita.

DE RELATIONE.

AD ALIQUID, dicitur cuius essentia ex alio dependet. vt, Pater.

Relatiua actu ea dicuntur, quæ apte inuicē referuntur in obliquis. vt, Pater est filij pater.

Relatiua potentia sunt, quorum existente vno, non necessariò sequitur alterum. vt, Sensibile, & sensus.

Proprietates. II II I.

Ad aliquid habet contraria.

Suscipit intentionem & remissionem.

I

2

Re-

3 Relatiua propria necessario sese mutuo, cōsequuntur. vt, Præceptor & discipulus.

4 Propria relatiua sunt simul natura, hoc est sese ponunt & auferunt. vt, Loquitur ille.

Ad aliquid.

Magistratus ~~~~~ Cognatio etatum noia

Magistratus

(&c.

Prætor

~~~~~

Rex, consul. &c.

Prætor

Vrbanus

~~~~~

Peregrinus

Vrbanus

~~~~~
Hic prætor vrbanus, & ille.

Aliquid dicitur, cuius essentia non ex se, sed ex alio pender. vt pater, & dominus, ex suis correlatiuis filio & seruo. Relatiua actu ea sunt, quæ apte inuicem, & mutuo sese in obliquis sequuntur. vt duplum est dimidij duplum, & contra, dimidium est dupli dimidium.

Relatiua potentia non necessario sese consequuntur, nam quamuis sequitur, si sensus sit, sensibile esse, tamen e contrario non sequitur, quia potest esse sensibile, absq; sensu si sensibile passiuè sumatur.

Suscipit contraria, vt virtus contraria est vitio, non quod virtus referatur ad vitium. Virtus enim studiosi est virtus, & non vitij virtus, sunt tamen inuicem contraria.

Intenditur & remittitur. vt simile, & æquale magis

DIALECTICAE LIB. I.

gis, & minus dicuntur.

Necessaria est consecutio in propriis relatiuis. vt, Præceptor est discipuli præceptor, & discipulus præceptoris discipulus.

Relatiua actu sunt simul natura, nam ponunt se, vt, Si dominus est, seruus est, & auferunt, vt si non sit dominus, non est seruus, si non est seruus, nec dominus est. Relatiua propria, & relatiua actu, & secundum esse sunt idem, sic & idem sunt relatiua potentia, impropria, & secundum dici, vt loquuntur. Hæc omnia prædicamenta penè complectuntur, nec sunt ita multum necessaria. Ad hanc classem referendæ sunt, iuxta quosdam, omnes voces, quæ non possunt in aliis collocari. verum quamuis hoc prædicamentum adeo sit capax, vt videatur multis omnia penè reliqua ambitu suo complecti, difficile tamen est, vocabulorum inopia, eius intermedia genera inuenire, etiamsi sexcentæ eius species vltro sese querenti offerunt.

Si certo vnum relatiuorum cognoscas, & alterum scias oportet, vt si scias Bacchum esse Iouis filium, scis Iouem esse Baccho patrem. Ad hæc si relatiuum definias, eius correlatiui facienda est mentio. Denique Adaliquid quoniam sola est relatio rerum, non vt cætera accidentia sensui obijcitur, sed solo intellectus obtutu apprehenditur. Huius ergo categoriæ sunt quæcunq; non rem, sed rei designant, collationem, vt omnia cognationis, affinitatis, magistratus, & ætatis nomina.

C

Nomi-

IO. SETONI.

oīa	Cogna- tionis	vt	Pater, filius, auus, proauus, abauus, tritauius, attauus, nepos, pronepos, abnepos, trinepos, atnepos, neptis filia, frater, soror, auunculus, ma- tertera, auita, patruus. &c.
	Affini- tatis		Maritus, vxor, socer, nurus, glos, gener, socrus, leuir, fratria, vitri- cus, nouerca, priuignus.
	Magi- stratus		Rex, Imperator, Dux, Consul, Di- ctator, Prætor, Quæstor, Ediles, Tribunus.
	Aeta- tis.		Infans, puer, adolescens, iuuenis, senex, decrepitus. &c.

DE QUALITATE.

QUALITAS, est forma accidentalis, qua
res qualis appellatur. vt, Fortitudo.

Hæc in quatuor partes consumitur,
habitum, potentiam, passibile, & formam.

Addunt autores habitui affectionem, poten-
tiæ impotentiam, passibili passionem, & for-
mæ figuram.

Habitus est qualitas sensim acquisita, sen-
simq; à subiecto mobilis. vt, Dialectica.

Affectio est breuis inclinatio ad aliquid, vn-
de habitus initium sumit & gignitur. vt, Desi-
derium discendi græca.

Potentia est donum naturæ immarum, qua
quid

DIALECTICAE LIB. I.

quid firmitus & magis possimus. vt, Visus,

Impotentia, est illius naturalis vis absentia,
vel potius naturalis quædam imbecillitas, qua
quid minus audemus. vt, Timiditas.

Passibile, est qualitas permanens, quæ sen-
sui passionem incutit. vt, Dulcedo, albedo.

Passio, est momentanea qualitas ex affectio-
ne excitata.

Forma, est ex numeri proportionem proue-
niens qualitas.

Figura similiter ex continui terminatione
assurgit.

QUALITAS est secundum quam aliquid di-
citur esse quale, vt à fortitudine dicitur homo
fortis, à sapientia sapiens. Addunt authores
habitu effectiōem, potentiæ impotentiam,
passibili passionem, & formæ figuram. Ita habitus
& affectio primam speciem, potentia & impotentia
secundam complent, atque ita de reliquis. Habitus
est qualitas non natura, sed studio sensim parta, &
sensim à susceptibili separabilis, vt doctrina. Sub hac
specie virtutes, vitia, scientiæ, artesque omnes con-
tinentur.

C ij

Habitus

IO. SETONI.

Habitus	Virtus	{ Iustitia, fortitudo, prudentia, temperantia, mansuetudo, liberalitas, lenitas, magnificencia, patientia.
	Vitium	{ Auaritia, prodigalitas, libido, superbia, inuidia, sordidia.
	Scientia	{ Grammatica, dialectica, philosophia, arithmetica, musica, rhetorica, astrologia.
	Ars	{ Ars fabrilis, textoria, lanificium, pictura, ars militaris, & mechanicæ omnes.

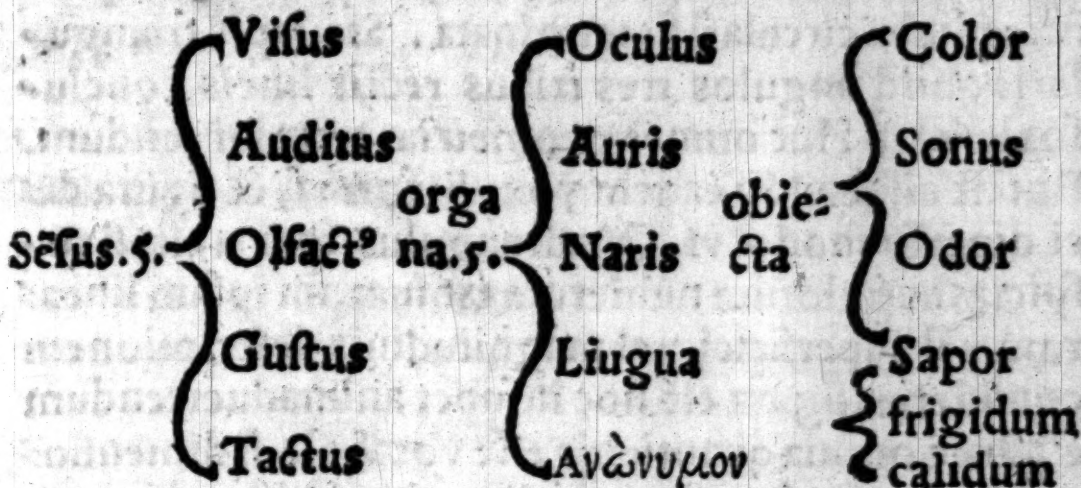
Potentiam definiunt quidam esse qualitatem ad bene operandum innatam, ut durities lapidis, virtus sentiendi, ut auditus, gustus, vir pugil, tenacitas, glutini, ira. Quidam natura, quidam industria fiunt pugiles, & cursores, ut ait Aristoteles. Verum qualitas illa quantum est naturalis potentia, sub hac secunda specie continetur, quantum industria acquiritur habitus, & ita de reliquis affectibus est dicendum.

Impotentia innata quædam imbecillitas est, qua res sunt imperfectiores, & longius à naturali potentia absunt, ut mollities, effeminatio, timiditas. Potentia & impotentia diuersæ sunt per se species specialissimæ, sed idem genus constituunt. Nam ubi Aristoteles ait, quatuor esse species qualitatis, intelligit quatuor genera, quæ vocabula sæpiissime apud auctores confunduntur. Nos vocum defectu, istas octo species designamus singulatim, quoniam defuere vocabula, quibus habitus & affectio, potentia & impotentia, & reliqua genera simul continerentur.

Passibile permanens est qualitas sensui passionem inferens. ut, Albedo, sonus. Continet hæc species omnia

DIALECTICAE LIB. I.

omnia sensuum obiecta, ut colores, sonos, odores, sapores, & tactiles qualitates quascunq. Assuescant igitur hic pueri, quinque sensus cum illorum organis, & obiectis per contraria, & media expedite suis præceptoribus recitare, quæ res in primis copiam orationis auget, ut cætera taceam.

Animaduertendum est in tactilibus qualitatibus non vnam esse contrariorum coniugationem, ut in reliquis obiectis, sed plures. ut, Calidum, frigidum, humidum, siccum, molle, durum. &c.

Discant hic adolescentuli, per quæ media recipiuntur obiectorum species, ut aquam, aerem, carnem, & quo pacto, & vnde patiuntur sensus, quomodo impediuntur, & falluntur sensus circa propria obiecta. Denique quomodo peragitur omnis sensatio, quæ quanq. magis ad naturalem philosophiam spectare videri possint, tamen hæc in transcurso utcunq. hic prægustare non erit (opinor) inutile, cum dialectica philosophiæ subseruit, & viam quasi præparat.

Passio quia non permanet, non meretur nomen qualitatis, licet in hoc prædicamento contineatur, etenim nemo appellatur pallidus, quod semel aut iterum palluerit.

IO. SETONI,

Forma est qualitas rei, quæ ex numeri alicuius applicatione contingit. vt, Murus quadratus dicitur, eo quod eius forma numero quaternario designatur. Sic trigonus, octonarius, quaternarius, & cæteri termini arithmetices. **Figura** magnitudinem respicit, & est qualitas rei consurgens ex lineæ ductione, vt circulare dicitur corpus aliquod, eo quod eius superficies lineæ circulari sit terminata. Sic lapis triangularis quod angulos tres tribus rectis lineis conclusos habeat. Huc omnes geometriæ termini tendunt. Potest aliquando eadem vox, & forma, & figura dici diuerso modo. vt, Quadrangulus forma est, si respicias angulorum numerum tantum, sin ipsam linearum vel superficiei vel magnitudinis descriptionem consideres, figura est. hoc insuper animaduertendum est, hæc omnia quantitatis esse vocabula, si dimensiones nudas spectes, sin rationem viamq; ista ad res applicandi respicias, in hoc collocantur prædicamento. Singulæ prædictarum quatuor specierum innumera corporis animiq; accidentia continet, quæ ex optimis latini sermonis authoribus diligenter colligenda sunt & conscribenda. Aiunt Protagoram sophistam ab ortu solis vsque ad occasum, de quacunque proposita re sermonem perpetuare potuisse, tantum animi corporisque qualitatibus sibi collegerat ad eum, quibus inter dicendum supra modum fuit adiutus.

Proprietates. III.

- 1 Qualitati aliquid est contrarium.
- 2 Qualia intenduntur & remittuntur.
- 3 Qualitatis est quod res similes & dissimiles dicuntur.

Similia

DIALECTICAE LIB. I.

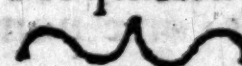

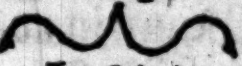

Similia sunt quaecunque simili imbuuntur
qualitate.

Dissimilia verò quæ diuersa.

Denominatiua sunt substantiuum & adiecti-
uum, ^{in principio. porro. hominibus.} partim nomine, partim re congruentia.

Substantiuum appellant logici abstractum,
adiectiuum concretum.

Quædam sunt voce tantum, quædam re tan-
tum, quædam re & voce simul, denominatiua,

Animæ	Qualitas 	Corporis.
Acquisita	Animæ 	Naturalis.
Permanens	Acquisita 	Transiens.
Moralis	Permanens 	Intellectualis.
Virtus	Moralis 	Vitium.
Principalis	Virtus 	Minus principalis.
Iustitia	Principalis 	Fortitudo, &c.
	Iustitia 	
	Ciceronis iustitia,	

QUALITATES inuicem contrariantur, vt,
 Bonum & malum, calidum & frigidum, al-
 bum & nigrum, vel frigiditas & caliditas, al-
 bedo & nigredo. &c. Secunda proprietas
 potius de qualibus intelligitur, quàm de ipsis quali-
 tatibus. vt doctus, iustus, albus, altero magis & mi-
 nus dicitur. Albedo, iustitia, & cætera abstracta pro-
 prie nec intenduntur nec remittuntur, quod concre-
 tis, hoc est qualibus creberrimū est. Istæ voces simile
 & dissimile qualitates non sunt, sed in prædicamen-
 to relationis. Res tamen secundum earum qualita-
 tes similes vel dissimiles appellantur, non aliter ac se-
 cundum quantitatem dicitur, quoduis æquale, aut in-
 æquale. Insuper infinita denominatiua ex hac classe
 sumuntur, itaque hic visum est, quid sint, explicare.
 Denominatiua partim nomine similiter enim inci-
 piunt, partim re, hoc est significatione congruunt. vt,
 sapientia sapiens, prodigalitas prodigus. Intelligen-
 da est igitur definitio de iis, quæ nomine pariter &
 significatione sunt denominatiua, atq; ad huius defi-
 nitionis analogiam facile aptari potest eorum defi-
 nitio, quæ re aut nomine tantum sunt denominatiua.
 Virtus & studiosus re solum, pater & paternitas tan-
 tum voce sunt denominatiua. Marmoreum autem li-
 gneum & lapideum (opinor) proprie non esse deno-
 minatiua, quoniam substantiā, verius quam accidens
 significant. quando idem prorsus est marmorea co-
 lumna & marmor, lignea mensa & lignum. Intellige
 ergo substantiuum & adiectiuum in accidentibus po-
 tius quàm in substantia, vt iustitia & iustus, non autē
 homo & humanus. Longior essem, si conarer recens-
 sere ea, quæ sub huius prædicamenti ambitu conti-
 nentur, tam innumera ac diuersa sunt, possunt qui
 volunt Marmelium consulere, cui multum debemus
 ob

DIALECTICAE LIB. I.

ob suam in prædicamentis operam, quanquam & alibi & in hoc prædicamento non semel (me iudice) sit lapsus. Nec hominem taxo, cui potius agendas esse gratias censeo, quod in re ardua, quod potuit, præstitit.

DE ACTIONE.

ACTIO, est vis ab agente in passum pro-
ueniens. vt, Secare. Diuiditur multifaria,
vt in tabula sequenti leges.

Omnis actio est in motu.

Omnis actio infert passionem.

Proprietates. II.

Contrarietas reperitur in actione.

Actio recipit plus & minus.

Actio

Perdurans

Subitanea.

Perdurans

Animati

Inanimati.

Animati

Sensilis

Insensilis.

Sensilis

Voluntaria

Non voluntaria.

Voluntaria

Ambulare

Studere.

Ambulare

Ambulatio Ciceronis.

Nihil

IO. SETONI.

NIHIL est in hac categoria, quod interprete
egeat. Nemo qui regulas gustauit grammati-
ces, ignorat quid sint actio & passio. Verum
hic largius aliquanto sumitur actio, quàm apud grã-
maticos. Nam proficisci, insidiari, loqui, licet non vo-
ce, significatione tamen sunt actiua.

Contrarietas est in actione, vt calefacere frigefas-
cere. Intenditur ac remittitur actio. vt, Siccate, fris-
gefacere, plus aut minus dicimus. Nec omnis nec
sola actio habet contraria, vnde habere contrarium,
nec primo, secundo, tertio, aut quarto modo con-
uenit actioni. Non est itaque proprium actioni, sed
potius quædam conuenientia, ac idem de secunda
proprietas huius capitis, & aliorum prædicamen-
torum penè omnibus proprietatibus, est dicen-
dum.

DE PASSIONE.

PASSIO, est actionis in aliquo effectus,
& illatio. vt, secari, percuti.

Diuidi potest in animæ & corporis pas-
siones, ac inde in varias species, vt postea erit
manifestum.

Proprietates.

Passio participat contraria. vt, Calefieri,
frigefieri.

Præterea recipit passio plus & minus. vt,
Aliud alio magis secatur, & minus.

Passio

DIALECTICÆ LIB. I.

Animæ	Passio	Corporis.
	Animæ	
Brutæ partis		Intellectus.
	Brutæ partis	
Sensitiuæ		Appetitiuæ.
	Sensitiuæ	
Externi		Interni.
	Externi	
Visio		Auditus, gustus, &c.
	Visio	
Socratis visio, & hæc, & illa.		

DOCET Aristoteles in physicis nihil esse re ipsa inter actionem & passionem, quæ tamen ratione adeo idem non sunt, vt inuicem opponantur. Nemo nescit actionem & passionem esse relatiua, veluti situm & habitum quæ sequuntur, quæ ne esset magna relatiuorum confusio discentibus, non immerito à philosopho separatim traduntur. vt, Omnis actio ab aliquo, sic omnis passio est in aliquo. Ad hæc, quemadmodum in actione passiue vocis aliquot verba recitantur: ita hic contra in passione quædam actiuæ vocis ponuntur. vt, Timere, mæerere, intelligere, videre, audire, tangere, & huiusmodi. Nam superius monuimus, omnem sensum patiendo suam exercere operationem, non agendo. Nec emittunt quippiam oculi vel aures inter sentiendum, sed aliquid recipiunt potius, nimirum sensibilibus species, & similitudines ad ipsa organa pertinentes. Non sumitur hic

IO. SETONI.

hic passio vt illa quæ est in tertia specie qualitatis, hic enim est vt definitur vis ab agente illata; illic vero vt ex passione excitata qualitas.

QVANDO.

QVANDO est rerum affectio ex tempore relicta. vt, Hodie, cras, olim.

Multum cum tempore conspirat, sed omnino idem non est.

Proprietates. II.

1 Quando non habet contrarium.

2 Non dicitur plus aut minus. Eius partes semper fluunt. vt, Temporis.

Circumstans Præsens.

Præteritum Futurum.

Olim Nuper.

Seculum Lustrum.

Hoc & illud sæculum.

Tempus

DIALECTICAE LIB. I.

TEM P V S (vt prius docuimus) est numerus primi motus nullo ad alias res respectu, at quando rerum actiones & euenta respicit.

Quando igitur non est tempus simpliciter, nam tum esset quantitas, sed est applicatio temporis ad personam, rem, vel factum, & ideo dicitur affectio relictæ ex tempore. vt heri, olim, nuper. &c. Quando est & ipsum prædicamentum, & interrogatio eiusdem, veluti & vbi, proximum prædicamentum. Est ergo in hac classe quicquid apte ad interrogationem quando respondetur. Non intenditur hoc prædicamentum. videtur tamen incrementum sumere, quando dicimus sero serius, id est magis sero. Eius partes nunquam non fluunt, vt partes temporis.

Circumstans continet præteritum & futurum, non quidem simpliciter, sic enim sunt partes temporis, sed vt euenta rerum respiciunt.

V B I.

VBI est, quæ à loci circumscriptione procedit corporis locatio. vt, Londini, vel in foro esse. Respicit personam, rem, & facta,

Proprietates.

Non est capax contrariorum propriè.

Nec admittit intensionem & remissionem.

IO. SETONI.

	Vbi	
In aere		Extra aerem.
	In aere	
In vrbe		Extra urbem.
	In vrbe	
Sub tecto		Sub dio.
	Sub tecto	
Publico		Priuato.
	Publico	
Sacro		Prophano.
	Sacro	
In templo		In curia.
	In templo	

In templo Petri, Pauli.

VBI EST ipsa corporis in loco circumscrip-
tio. Est enim applicatio loci ad rem ali-
quam. vt, Romæ, in templo, in gymnasio,
non est tamen nuda rerum relatio. vt, Quando, &
reliqua quæ sequuntur prædicamenta, sed vnum est
e quatuor rerum generibus. Quando & vbi mul-
tum ponderis habent in omni controuersia, & rhes-
toribus cum primis in vsu, logices negotio parum
admodum subseruiunt. Non suscipit contraria nec
plus aut minus, nisi vtrunq; improprie secundum
distantiam locorum intelligas. vt, Sursum, deors-
um, oriens, & occidens. Est vbi prædicamentum
pariter & interrogatio, vnde quicquid ad quæsti-
onem vbi proprie respondetur, sub hac classe lo-
catur

DIALECTICAE LIB. I.

catur. vt, Vbi crescit iuncus, in loco palustri. Vbi capitur scarus, in mari.

DE SITV.

Situs significat corporis positionem vel ordinem.
SITVS est partium rei positio. vt, Sessio, *sedens*
 Slatio.

Proprietates.

Nihil est situi contrarium.

Non suscipit incrementum, nec decrementum.

	Situs	
Naturalis		Violentus.
	Naturalis	
Mutabilis		Immutabilis.
	Mutabilis	
Continuo		Aliquando.
	Continuo	
Cœli		Ignis.
	Cœli	
	Solis vel lunæ spheræ.	

VIDE TVR situs multis esse qualitas, vt acutum obtusum. sed id verum non est, nempe obtusitas gladij non vlla qualitas est in gladio, sed potius partium gladij positio. Scindit enim scannum cum eius extremum in tenuem aciem acuitur, alioqui si densa sit acies ferri, non aquæ scindit præ obtusitate

I O. S E T O N I.

rate, hoc est præ spissitudine situs partium. Sedere & stare non proprie positiones, sed ab iis (vt à philosopho in relatione dictum est) denominatiua sumuntur. Nihil est situi contrarium, licet stare & sedere videantur esse contraria. Præterea dicimus aliud alio maius & minus supinum, pronum, & declium, quæ tamen omnia ex æquo arbitror situs iudicanda.

Huius categoriæ sunt sessio, statio, accubitus, rarietas, spissitudo, asperitas, leuitas, accliuitas, inflectio, inclinatio, obtusitas, acuitas, & si quæ sunt aliæ partium rei positiones.

Contendunt quidam quod de supino & prono & aliis concretis diximus, de abstractis potius esse intelligendum, quanq̃ supinum & supinitas, declium & decliuitas ad idem prædicamentum pertinere cõputantur, veluti cætera quæcunq; denominatiua. Huius interrogatio est quo modo situatur? respondetur, iacet, sedet, recumbet, pendet, erigitur, & cæteræ positionum varietates.

D E H A B I T V.

*in
ph
s
si
p n o.* **H**ABITVS est alicuius circa aliquid applicatio. vt, Annulatum, ocreatum, vel petasatum esse.

Proprietates. I I.

- 1 Nihil habitui contrariatur.
- 2 Non dicitur habitus plus & minus.

Habi-

DIALECTICAE LIB. I.

Habitus

Domesticus Peregrinus.

Domesticus

Decorus Indecorus.

Decorus

Virilis Muliebris.

Virilis

Ocreatum esse Armatum esse.

Ocreatum esse.

His & illis ocreis ocreatum esse.

HABITVS est vestium, aut armorum, in corpore vestiendo, ornando, vel defendendo, vel alicuius alterius circa corpus applicatio, nec tam ad vestium materiam aut formam in habitu, quàm ad vestiendi rationem & vsum circa corpus est respiciendum. Tunica enim si ipsum pannum contempleris, substantia est. At tunicatum esse, hoc est modus ipse vestiendi corpus tunicis, habitus est. Fingendaque sunt nomina quoties desunt, vt calciatura, armatura, & similia. Nihil est similitudinis inter hoc prædicamentum & primam speciem qualitatis, licet nomine omnino conueniant. Quando, Vbi, Situs, Habitus, easdem prorsus habent proprietates, vel vt rectius dicam easdem conuenientias. De iis fusius scripsit quidam, sed tanta cum difficultate, vt iuuentutis non multum intersit eum euoluere. Facile poterit Momus quispiam, qui nihil vnquam cãdide interpretari didicit, omnes quas his in tabulis assignauimus, diuisiones re-

prehendere, sed studiosæ, & obsequenti iuuentuti, potius quàm præfractis, & omnia cauillaturis hanc operam insumpsimus. Scio enim omnem virilem habitum non esse decorum, nec omnem decorum habitum esse domesticum. Sic obiecturis ergo discendum est, quod quemadmodum vnum membrorum diuiditur, ita nonnunquàm & reliquum diuidi posse. Insuper in membris diuidentibus proximum genus intelligendum est, ne nimis late se extendat membrum diuidens, sed hæc adhuc planiora faciamus. In primi prædicamenti tabula compositum corpus in viuens & inanime secuimus. Iam si quis cauillabitur malam esse hanc diuisionem, quia latius se extendit compositum: nam terra inanime est, & aqua, nec tamen composita corpora. Hic facillime responderi potest, in inanime intelligendum esse genus suum, nec pro aliis sumi posse quam pro inanimatis compositis, hoc qui non admittit, inter diuidendum vix vllum prædicamentum à summis ad infima exacte diuidere potest. id quod videre est in plerisque aliis prædicamentorum tabulis, hic breuiter & rudi minerua prædicamenta tradidimus, præsertim sex posteriora, quæ Aristoteles sicco pede præteritis: quod non ita multum ad dialecticam, aut philosophiam conducerent, sunt tamē (sicuti prædiximus) indices dum ista ediscuntur exercendi pueri, ut cum condiscipulis suis in regulis periculum faciant, quæstionibus & interrogationibus mutuis assuescant, adeo ut nulla sit vox omnino quam non possunt facile in sua categoria, atque adeo in sua propria specie locare, vel saltem rationem reddere, cur non sit ei in prædicamenti locus, nec ad cætera prius progredi debeant, quam ista adamussim calleant.

DIALECTICAE LIB. I.

POST PRÆDICA- MENTA.

OPPOSITA sunt, quæ non possunt ei-
dem simul simili respectu congruere.

Relatiua sunt, quæ nō possunt sine cola-
tione intelligi. vt, Præceptor & discipulus.

Priuatia sunt habitus & priuatio eiusdem,
quæ successiue eidem nata sunt aduenire. vt,
Vifus, cæcitas.

Contraria sunt sub eodem genere posita,
quæ ob maximam distantiam sese mutuo à suo
susceptibili expellunt, nisi alterum eorum sit
inseparabile.

Contraria immediata sunt, quorum alterum
non potest non inesse suo susceptibili. vt, Sanum
vel ægrum animali.

Media simul possunt à susceptibili abesse. vt,
Album & nigrum à lapide.

Bonum semper malo contrarium est: malum
nunc bono nunc malo.

Non necesse est si vnum contrariorum actu
sit, alterum quoq; actu esse. vt, Calidum potest
esse, & si non sit frigidum.

Necesse est contraria in eodem esse prædi-
camento.

IO. SETONI.

Impossibile est ea simul eidem, seruato eodem respectu, competere.

Contradictoria, (quæ vocant simplicia) sunt voces, quæ affirmationi, & negationi subiacent. vt, Sedet non sedet, sapientia non sapientia.

IAM sese offert occasio de oppositis reliquisque postprædicamentis dicendi, quæ ideo in nullo certo prædicamento recensentur, quod varia sit eorum acceptio, hoc est scilicet secundum partes prædicamenti locantur, nō tamen ipsa summa capita, vt opposita, prius, & motus.

Postprædicamenta vocat Aristoteles quasdam diuisiones & definitiones, & regulas aliquot, non alio (opinor) nomine, quam quod ea post suam de prædicamenti introductionem tradiderit, atque eodem modo de antepædicamenti iudicandum putamus. Opposita non possunt eidem simul inesse. i. non simul cōpetunt eidē singulari. Additum est simili respectu, ob relatiua, nam potest vnus idēque vir simul esse & pater & filius, sed non eodem respectu, id est, non eiusdem. Priuatiua sunt habitus & priuatio eiusdem. Habitus hoc loco est qualitas certo tempore alicui inesse destinata. vt gustus, lumen. Priuatio eiusdem defectus, quæ quandoq; solum actum, vt tenebræ, quandoq; & actum & potentiam priuat, vt cæcitas. Contraria sunt in eodem prædicamento, quæ maxime inter se repugnant, & sese mutuo à suo susceptibili expellant. vt, album & nigrum, nisi alterum sit inseparabile, hoc est innatum, vt igni calor, quæ licet per frigus non separatur ab igne, frigori tamen est con-

DIALECTICAE LIB. I.

contrarius: & aduenienti frigore separatur ab aere, aqua, & aliis suis subiectis. Susceptibile est, quod potest esse subiectum, & accidentia recipere.

Ad contrariorum definitionem, analogice reducuntur cætera, quæ minus sunt contraria: vt fuscum, & album, flauum & nigrum, nam proprie de extremis tantum intelligitur superius data definitio. Contradictoria vocant, terminum finitum & infinitum, vt sanatur non sanatur. Valla verba tantum, & non nomina, infinitari posse existimat. At Cicero bonum & non bonum pro contradictoriis vtitur, horum alterum de omni re vere enunciatur. vt, Plato studet, Plato nō studet, vnde cōtradictoriis hoc peculiare videtur, quod in altera contradictionis parte, addito verbo, inuenitur verum vel falsum, siue res existat, siue secus. vt, Socrates est, Socrates non est, alterum verum est, siue sit Socrates, siue non sit, quod non in reliquis oppositionibus inuenitur, nam quod non existit, nec sanum, nec ægrum, est. nec videns, nec cæcum, nec pater, nec filius. Filius enim non omnino erit, si non sit qui genuit.

De differentiis, hoc est, de dissentaneis, satis est dictum: quæ proprie non opponuntur, licet sint oppositis simillima.

Obiectiones, dixerit aliquis, non possunt homo & brutum simul eidem cōgruere, ergo aut mala est oppositorum definitio, aut homini & bruto conuenit. Sic occurrendum est, vbi dicitur non posse opposita simul eidem conuenire, intelligendum est illa diuersis temporibus eidem rei singulari congruere: vt, Idem homo nunc sanus nūc æger, hoc in dissentaneis est impossibile. At iterum obijcies dissentaneorum definitionem quibusdam oppositis conuenire. Nam calidi & frigidi omnino diuersa est significatio, quid

IO. SETONI.

ni ergo dissentanea? Quia nimirum illa sunt dissens-
tanea proprie, quorum omnino diuersa est significa-
tio, & quæ nullo alio oppositorum modo repugnant.
nam tale quiddam in definitione illa est intelligen-
dum. Rursum si quis obiecerit relatiua opposita eiz-
dem simul posse congruere, vt Apollo idem pater
& filius fuit. Palam est hic non eundem seruari ordi-
nem, & respectum, non enim vnus & eiusdem pa-
ter & filius erat Apollo, sed filius Iouis, & Phaetons
pater. Assuescant pueri ad hunc modum singu-
las regularum, sed potissimum definitionum par-
ticulas, examinare, & ex iis solutiones obiectorum
eruere.

Tempore, natura, ordine, honore prius.

Prius primo modo est, quod alterum tem-
pore præcessit. vt, Senex iuvene prior.

Secundo modo cum essentia consequentia
non conuertitur. vt, Vnum duobus prius.

Tertio modo quod ordine præcessit. vt, Li-
tera syllabis.

Quarto modo, quod perfectione præstat.
vt, Sol luna.

Simul itidem ea propriissimè dicuntur, quæ
in eodem tempore habent originem. vt, Ge-
melli.

Secundo modo cum consequentia essentia
conuertitur, & neutrum est alterius causa. vt,
Duplum, & dimidium *isto modo ora appa-
et anima sunt sunt natura*

Tertio modo simul ea dicuntur, quæ ex ad-
uerso

DIALECTICAE LIB. I.

uerso idem genus condiuidunt'. vt, Volatile gressibile, aquatile.

Porro idem tripliciter diuiditur, nempe idē genere, specie, & numero.

Idem genere sunt, quæ sub eodem genere continentur. vt, Homo & brutum.

Idem specie sunt, eiusdem speciei indiuidua, vt, Socrates, Plato.

Idem numero sunt, quæ rem eandem singularem designant. vt, Stratimocles & Aristotelis pater.

Quæcunq; sunt specie idem, genere sunt idem, non contra.

Quæcunq; sunt idem numero, sunt specie & genere idem, non è diuerso.

Quid diuersum sit, & quor modis dicatur, facile per hæc potes colligere.

DE MOTV.

MOTVS sex habet species, generationem, corruptionem, augmentationē, diminutionem, alterationem, & lationem.

Generatio est non existentis in essentiam productio. vt, Cum ex semine fit arbor.

Corruptio existentis est desitio, vt, Quando lignum comburitur.

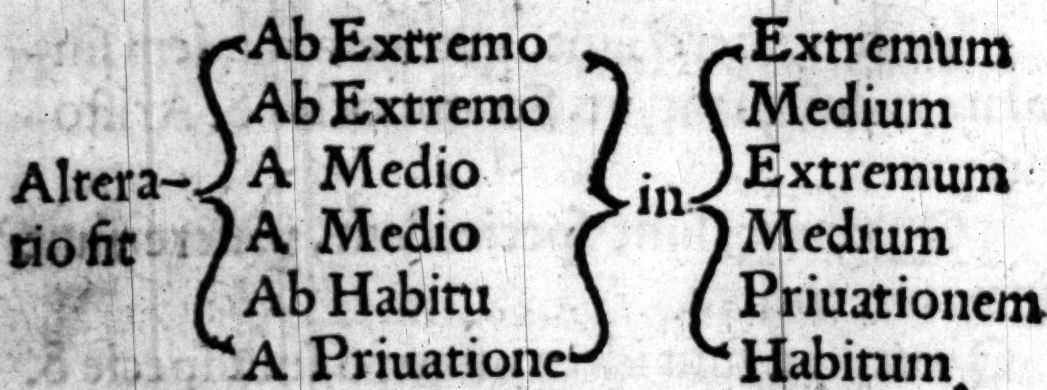
IO. SETONI.

Augmentatio est in toto maioris quantitatis acquisitio. *quando puer ingreditur.*

Diminutio vero est quantitatis in toto decrementum. *quando senex fit decrepitu.*

Alteratio est qualitatis in aliquo productio vel destructio. *cum ab indolente fit doctus.*

Eius sex sunt modi.

Latio est localis permutatio. vt, Solis motus ab oriente in occidentem, & rursus hinc in orientem.

Quies motui per omnia ex opposito respondet. Hic septem habendi modos, & alia post-prædicamenta, ne sim prolixior, omitto. Hæc igitur de voce simplici hætenus.

Prius primo modo. vt, Senex puero. Secundo. vt, vnum duobus. Nam si sint duo, sequitur vnum esse, sed non conuertitur sequela. Nam existente vno non statim necessarium est duo esse. Tertio modo prius est, quod ordine præcedit, vt prohemium narratione, protasis, catastrophe. Quarto modo dicitur prius, quod perfectius, melius, honorabilius, vt, Sol luna, præ

DIALECTICAE LIB. I.

præceptor discipulo, anima corpore, rex subdito. &c. E regione per omnia intellige posterius. Simult. m^o pore, vt gemelli. Secundo modo, vt duplum et dimidium, nam firma in iis est consecutio, vt si duplum fit, est & dimidium, si dimidium & duplum, horum neutrum est alterius causa. Tertio modo simul sunt omnia eiusdem diuisionis membra diuidentia, vt iustitia, fortitudo. &c. Idem genere vt grammatica, rhetorica. Specie idem, vt, Basilus, Ambrosius. Idem numero, vt Romulus & cōditor Romæ, nihil est in iis, quod magnopere eget expositione. Ex his intellige diuersum,

DE MOTV.

GENERATIO vt ex semine fit arbor, herba, aut frumentum. Corruptio, vt quando lignum comburitur. Augmentatio & diminutio, quādo quantitas rei in toto augetur & minuitur. vt Puerorum corpora vsq; ad periodum quādam ætatis augentur. Senum vero corpora diminuuntur, præsertim quum sint decrepiti. Alteratio est mutatio qualitatis, vt quum ex albo fit nigrum, aut fuscum. aut est corruptio qualitatis, vt vbi ex docto fit indoctus, ex luminoso fit tenebrosus. Motus localis est in loco, vel circa locum mutatio. In loco vt motus maris vel lapidis circa locū, vt motus primæ sphæræ, quæ nullo loco circūscribitur, sed omnia intra se compræhēdit. Motus vt has sex species complectitur, largissime sumitur. Aristoteles negat in quinto physicorum generationem & corruptionem esse motus, quod eo in libro solum accidentalem motum considerat. In tertio vero physicorum libro, vbi applicat motum prædicamentis, dicit tot esse tantum motus species quot sunt entis. Generationem & corruptionem, quæ fiunt circa substantiam pro prima specie computans, augmen^o

mentationem & diminutionem, quæ respiciunt quæ-
ritatem pro secunda, alterationem & lationem pro
tertia & quarta, quarum hæc circa prædicamentū ubi,
illa circa qualitatem versatur. Motus motui opponi-
tur, vt forma vel actus. Quies autē motui opponitur,
vt priuatio vel finis. Tot modis dicitur quies, quot
motus, vt quies à generatione, corruptione, augmen-
tatione, & sic deinceps facile per motum intelligi pos-
set quies, quia oppositorum eadem esse disciplina so-
let. De simplici themate quærimus quid sit? & quotus-
plex? vt quid virtus, quot, & quæ sunt eius species?
De cōposito themate quærimus verum ne an falsum?
necessarium an contingens, & alia multa, sed à rudis-
mentariis, qui paruos adhuc progressus in dialectica
fecerunt, nec secundum librum, aut tertium attigerunt,
satis erit quærere, qualis vox sit virtus? qualis vox sit
auaritia? aut triticum? articulata an inarticulata? com-
plexa ne an incōplexa? Superior an inferior? atq; ita
vsq; ad prædicabilia. Rursum quale prædicabile? vtrū
genus? species? differentia? proprium, an accidens?
num in quid an in quale? num essentialiter an accide-
ntaliter prædicatur? Si genus sit, quas habet species? &
contra, si species quod proximū genus quæ inferiora
& superiora? ab imis ad suprema vsq;, in quo reponi-
tur prædicamento? Si substantia quæ habeat in se ac-
cidentia? quas proprietates? si qualitas quod habeat
subiectum? Postremo sit ne qualitas acquisita an in-
nata? permanens an fluxa? Si passibilis, cui sensui in-
ferat passionem? quæ organa? quæ obiecta illius sen-
sus? quæ sentiendi media? quæ media & extrema ob-
iectorum. Deniq; quæ ei cognata? quæ opposita, quæ
dissentanea? perutile mihi in initio videtur ad hunc
modum puerilis ingenij vires experiri.

Primi libri finis.

LIBER SECVNDVS

DE PROPOSITIONE.

IN ITTO TANDEM LIBRO primo de simplici voce, restat vt aliquid de composita, id est, de integra oratione, quam logici propositionem appellant, dicamus.

Sed prius dicendum est (vt pollicitus sum) quid sit nomen, & verbum, vnde conflatur propositio.

Est igitur nomen, definitore Aristotele, vox ad placitum significans sine tempore, cuius partes nihil repræsentant seiunctæ. vt, Arbor.

Verbum, vox est ad placitum consignificans tempus, cuius partes separatim nihil designant. vt, Scribo.

Propositio est oratio indicatiua, verum vel falsum significans. vt, Avaritia est radix omnium malorum.

Eius tres sunt partes, duo termini, hoc est, subiectum & prædicatum, & copula.

Subiectum dicitur, quod præcedit copulam.

Prædicatum verò quod eam sequitur.

Copula verbum principale extrema connectens

IO. SETONI.

nectens. vt, Apelles fuit elegantissimus pictor. Appelles, subiectum est: fuit, copula: elegantissimus pictor, prædicatum.

Explicanda est propositio, si fuerit implicita, & verbum adiectiuum in substantiuum soluendum, eodem prorsus sensu remanente. vt, Cæsar pugnat, i. Cæsar est pugnans.

RELICTA tandem in cōplexa voce, de composita aliquid est dicendum, ea autem complexa vox, quæ appellatur terminus, facile ex incomplexa depræhenditur, quando vt diximus nihil aliud est, quam duæ simplices pariter elatæ, vt acutus ensis, fuluum aurum, & cætera, cum quibus nihil commertij habebimus in hoc libro. Hic ab illa cōposita voce nobis auspicandum est, quæ nominibus verba coniungit, atq; hæc etiam bifariam sumitur, vel vt oratio imperfecta suspensum habēs sensum. vt, Sacerdos in tēplo, deū contemni, si rescripseris, qui non operatur, & cætera vel vt perfecta, cuius expletus & absolutus est sensus, in qua nihil amplius desideratur. vt, Nulla virtus senescit vnq̃. Perfecta vox, hoc est perfecta oratio, vel sententia consumitur in indicatiuam, imperatiuam, optatiuam, subiunctiuam, & infinitiuam, ex quibus logici tantum indicatiuam (quam propositionem vocant) recipiunt. Reliquas poëtis rhetoribûsque (quibus subseruiunt) relinquentes. Propositio & quæ illi accidūt, huius secundi libri sunt argumentum. Partes nominis separata nihil significant, licet aliquando videantur designare, vt in hac uoce forex, rex, nil designat Verba consignant tēpus, id est præter significationes, temporis differentiam

DIALECTICAE LIB. II.

tiam inducūt, vtrūta præteritū, præsens, vel futurū, & est verbum semper eorum, quæ de alio dicuntur nostra, vt, Scribo, ex iis proprie omnis constat sententia, cætera orationis supplimenta, dialectici veritatem in primis spectantes, pro partibus nolunt computari. Proposition est oratio indicatiua, hoc est ex verbo indicatiuo constans. Subiunctiua quoq; oratio, & aliæ cum pro indicatiua ponuntur, propositionem constituunt. vt, Vellem vinum gustare, id est, volo.

Eius partes sunt tres, subiectum, & prædicatum, quæ sunt propositionum materia, & copula, quanquā alijs sub prædicato copulam intelligunt. Grammatici dicunt subiectum & prædicatum, suppositum & appositum. Viues obiectum, & dictum. in hæc tanquam in simplices partes soluitur propositio. Omnis virtus est habitus bonus, virtus hic est subiectum: est copula, habitus bonus prædicatum. Signa non sunt partes subiecti nec negationes. Explicanda est propositio quæ fuerit implicita, & verbum adiectiuum in substantium conuertendum. vt, Plato disputat. Plato est disputans, quod nō semper oportet, nam non est idē. Hic puer suauiter canit, & hic puer est suauiter canēs, nec idem sonāt. Nescit aliquis mortem, & aliquis est nesciens mortem. Aut igitur nō soluenda sunt huiusmodi pronunciata, aut sic soluenda, vt prorsus idem sensus remaneat, vt, Nescit aliquis mortem, id est nescio

IO. SETONI.

mo scit mortem. Afferit quidam posse pronunciatum ex sola prima, aut secunda, nonnunquam ex tertia persona constare, vbi certa possit intelligi, vt, Pluit, ningit, sed grammaticorum est hæc docere.

Propositionum alia categorica, alia hypothetica: illa simplex, hæc composita. De hypothetica postea suo loco est dicendum.

Categorica est simplex propositio vno tantum principali verbo contenta. vt, Inscitia est loquax.

Categoricam quadrupliciter diuidunt, primo in vniuersalem particularem, indefinitam, & singularem. Iterum in affirmatiuam & negatiuam, deinde in veram & falsam, postremo in necessariam, contingentem, & impossibilem.

Vniuersalis propositio est, quando vniuersale signum subiecto ^{omnibus} præponitur. vt, Omnis potestas est à deo. Nulla turpitudine est cum honestate coniuncta.

Particularis est, quando subiecto præponitur nota particularis. vt, Aliqua mulier linguam refrenat. Quidam monachus non est indoctus. Indefinitam dicimus, quando nullum signum antecedit subiectum. vt, Labor improbus omnia vincit. Hæc de communi subiecto sunt intelligenda.

Sin-

DIALECTICAE LIB. II.

Singularis enunciatio est, quando subiectum est vox singularis. vt, Londinum est vrbium præclarissima. Hoc falernum non est dulce.

Signa vniuersalia sunt, omnis, quisque, vnusquisque, totus, vniuersus, singulus, cunctus, vterque, quis non, nullus, nemo, & neuter.

Signa particularia sunt, vnus, alter, aliquis, quidam, quilibet, quiuis, quispiam, quisquis, quicumq; . &c.

Affirmatiua dicitur, vbi principale verbum affirmatur. vt, Forma est inconstans.

Negatiua vero vbi principale verbum negatur. vt, Charitas non est suspiciosa.

Propositio vera est, quæ cum significatione sua re consentit. vt, Deus est omnipotens.

Falsa autem est, cuius significatio à re dissenti-
tit. vt, Stellæ desidunt.

Necessaria est, vbi prædicatum necessario conuenit subiecto. vt, Smaragdus est lapis.

Contingēs dicitur, cuius extrema nulla necessitate cohærent. vt, Philosophus est diues.

Impossibile est, cuius significatio ex natura rei repugnat veritati. vt, Lapis sentit.

Quinque modis diuiditur propositio. Primo secundum substantiam (vt dictum est) in categoricam & hypotheticam, quæ latine sonant Simplicē & Cōpositam

IO. SETONI.

fitam. Categorica ergo est simplex propositio vno tantum principali verbo contenta. vt, Magistratus virum arguit. Vultus indicat iram. De hypothetica in fine huius libri dicetur. Categorica in vniuersalem, particularem, infinitam & singularem, diuiditur. Vniuersalis est, in qua vniuersalis nota præponitur toti subiecto. vt, Omnis potestas impatiens consortis erit. Nulla tyrannis diu durat. Particularis itidem, in qua nota particularis subiectum præcedit. vt, Aliqua culpa est inexcusabilis. Aliquis senex non est morosus. Signa vniuersalia sunt, omnis, quisque, vnusquisque, totus, vniuersus, singulus, cunctus, vterque, quisque non, nullus, nemo, neuter, & cætera. Signa particularia sunt, vnus, alter, aliquis, quidam, quilibet, quiuis, quispiam, quisquis, quicumque. Quidam tamen fit frequentius, singularitatis nota, nec vnquam aliter sumitur, si Vallæ credas. Sunt qui vniuersalibus adijciunt aduerbia quædam, vt, semper, nunquam. Et particularibus, aliquando, quandoque, interdum, sed sequentem vocem potius quam integram propositionem distribuunt. Quod facile deprehendas si ipsa aduerbia dissolueris. vt, Nunquam crescit lapis, id est, lapis nullo tempore crescit. Semper ridet Democritus. i. Democritus omni tēpori ridet. Hæ propositiones non sunt vniuersales. Infinitam dicimus, in qua subiectum signo vacat. vt, Pax bello optatior. hæc iuxta Vallæ sententiam ferè semper cum vniuersali cōspirat. Censet Lodouicus infinitam ex sensu, nunc in vniuersalem, nunc in particularem, quandoque in singularem transire. vt, Virtus est præponenda opibus, vniuersalis est. Animal respirat particularis, homo adest, singularis, si prius, de aliquo fueris loquutus. Hæc de communi subiecto sunt intelligenda. Nam si subiectum singulare fuerit, qualecunque signum præcedat

DIALECTICAE LIB. II.

cedat, singularis est propositio. Propositio singularis est, cuius subiectu est terminus singularis. vt, Thales fuit, & refuit. Nec refert, quæ negatio aut quod signum præcedat, nihil enim vitium habent in voces singulares. Huius species est collectiua propositio: licet vniuersalitatem præ se ferat. vt, Omnes sapientes græci fuere septem. i. hi omnes pariter fuere septem. & vt ad Papyrium dixit Fabius: Omnes magistratus & populus Romanus, maiorem habent potestatem, quam dictator i non Consul, non Prætor, non Quæstor, non Aedilis per se singulatim, sed omnes vna iuncti. Aduerte igitur cum signum vniuersale nunc diuifue, nunc collectiue sumatur, nullā esse propositionē vniuersalem, nisi diuifue sumatur nota vniuersalis. Viues inter vniuersalem, & singularem mixtā facit. vt, Socrates semper deambulat in Academia. Idem recenset vniuersales conuenientiæ, & reflexas. vt, Omnia tua causa volo. i. omnia quæ conueniunt. Aristoteles omnia diligenter scripsit. i. omnia quæ scripsit, quas ego omnes singulares dixerim. Quantitas enim propositionis ex subiecto potissimum est æstimanda. vt, Sol eleuat vapores singulis diebus, particularis est. Cicero omnes Romanos antebat eloquentia, singularis est. Nec tamen vniuersalis nota in istis caret sua vi, sed eam in sequentem dictionem imprimit: efficitq; vt ea vniuersaliter supponat, & copulatiue descendat, de quo suo loco plura dicentur. Adhæc Categoricam diuidit Tullius in affirmantem & negantem. i. in affirmatiuam & negatiuam. Alij vocant affirmationem, & negationem, quæ in connexionem verbi incumbunt. vt, Auaritia est insatiabilis, Sol non est calidus. Affirmatiua est, vbi principale verbum affirmatur. vt, Pueri sunt fuscilli. Negatiua, vbi principale verbum negatur. vt,

E

Virtus

IO. SETONI.

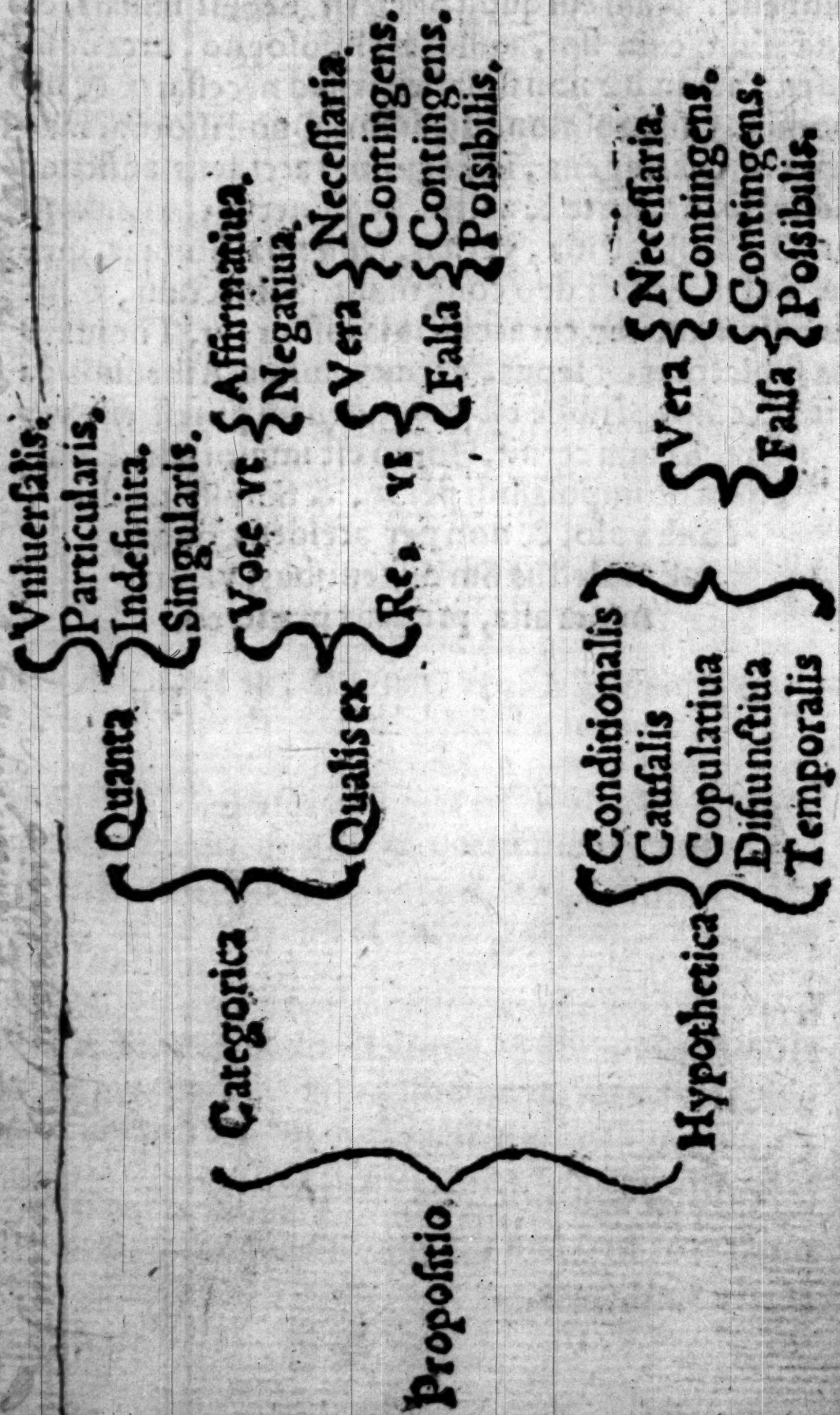
Virtus non est caduca. Mista hic fortasse locum habebit. vt, Socrates aliter disputat quàm Plato. Tu omnibus præterquàm pecunia abundas. Negatio vim suam amittit, ni principali copulæ addatur. Hæ enim sunt affirmatiuæ. Odi sapientem, qui sibi non sapit. Pater, qui non castigat liberos, eos indulgentia corrumpit. nec semper necessum est negationem exprimi. vt, Arrogans est alius sapiente bonoq, & cætera. De negatione infinita nihil hoc loco mihi dicendum est, de qua, & aliis non paucis, plura subtilius, quàm vtilius à quibusdam præcipiuntur. Præterea Categorica in veram & falsam, vt ex eius definitione liquet, dirimitur. Quarum gratia hæc omnia hætenus docuimus. Frustra enim (vt prædiximus) cætera cognoscis, si nescias veram propositionem à falsa discernere. Propositio vera est, quæ vt res se habet, significat. vt, Christus piorum preces exaudit. Troia olim deruta fuit. Deus impietatem puniet. Falsa, quæ aliter quàm res est, designat. vt, Deus non respicit mortales. Opes reddunt hominem felicem. Valla semiueram & semifalsam addit, in qua re eum nemo, quod sciam, dignatur imitari. Postremo vltima enunciationis diuisio, quæ est in necessariam contingentem & impossibilem, ex vera & falsa gignitur. Nam vt vera in necessariam & contingentem, ita falsa in impossibilem & contingentem secatur. Necessaria est, vbi extrema simpliciter perpetua necessitate coherant. vt, Fortitudo est virtus, id fit quoties definitio, aut eius pars definito tribuitur. vt, Virtus est habitus voluntatis bonus. Mendacium est vitium. Leo est rugibilis. Huius certa & perpetua est veritas, nec temporis fluxu mutatur. Contingens dicitur, cuius prædicatum contingenter coheret subiecto. vt, Iuuenis est studiosus, Mercator est cupidus. Harum non est

DIALECTICAE LIB. II.

est necessaria ueritas, sed ex æquo ueræ vel falsæ pos-
sunt esse. Nam etsi quod præterit, nequit mutari, &
quæ sunt, cum sint, authore philosopho, necesse sit
esset. Tamen hæ non simpliciter, sed necessariae ex hy-
pothesi. i. suppositione dicuntur. Quod illorum ma-
teria sit contingens, id fit quoties accidens adiicitur
subiecto, nisi forte & abstracto subiecto conueniant.
ut, Deus est iustitia, ueritas, sapientia, bonitas, quæ
in abstractis soli deo congruunt. Subiectum, ut hic
definitur, dicitur, cui accidentia insunt, ut, Timiditas
subiectum est lepus, Virtutis anima, Albedinis pa-
ries. &c. Impossibile est quæ nunquam potest esse uer-
ra ut, Saxum cernit, Homo est immortalis. Hoc
etiam de impossibili per se, & simpliciter di-
ctum volo, & non per accidens. quod,
ne molestus sim discipulis, ueluti
multa alia, prudens prætereo.

Eij.

DIALECTICAE LIB. II.

DE QVAESTIONE.

EASDEM omnino cum propositione diuisiones recipit & quaestio. alia enim est simplex, alia composita. Simplex in vniuersalem, particularē, indefinitam, singularem, in veram & falsam, in affirmatiuam & negatiuam, in necessariam, contingentem, & impossibilem dirimitur. Nec mirum quum quaestio nihil sit aliud, quàm propositio cum interrogatione elata. vt, An oppositorum eadem sit disciplina? An non sint Antipodes?

DE INTERROGATIONIBVS.

TRES sunt interrogationes propositionis, quæ, quanta, qualis, quibus interrogamus naturas pronunciatorum, & quæ illis accidunt omnia, vt si quærere velles, quæ, quanta, qualis, sit hæc propositio: Quisque homo auitiæ studet, respōdemus esse categoricam, vniuersalem, affirmatiuam, falsam, & contingentē. Quæ, quanta, qualis: Non est aliquod brutum insensile, respondemus esse categoricam, particularem, negatiuam, veram, & necessariam, & ita de similibus.

Questio, dempta interrogationis nota, propositio est, ita mirum videri non debet, si easdem cum propositione diuisiones recipiat, sed quia in quaestione, nihil est obscurum, tria illa interrogationum genera aggrediar. Habet enim propositio, iuxta suas diuisiones, aliquot interrogationes, quas vulgo vocant quaestiuas, quae? quanta? qualis? quae quaerit, sit ne propositio categorica, an hypothetica, quanta quaerit, sit ne vniuersalis, particularis, indefinita, an singularis. Qualis affirmatiua ne an negatiua, ut percontanti quae? quanta? qualis? sit haec, vsus in naturam vertitur. Respondemus esse categoricam, indefinitam, & affirmatiuam. Deinde si iterum roges, qualis affirmatiua, adijcimus esse affirmatiuam veram. Postremo si qualis vera interroges, affirmamus esse veram contingentem. Atque hoc modo de vna quaque propositione licet interrogare, donec absoluta fuerit responsio. Quod si prima interrogatione perfecta sit responsio, non ultra quaerendum est, ut quae? quanta? qualis est quisquis homo est bipes. Huic interrogationi satisfactum erit, si dixeris esse categoricam, vniuersalem, affirmatiuam, veram, alioqui donec pene satisfecerit, aduersarius, ultra per postremam illam interrogatiuam licet sciscitari, nempe ut prima propositionis diuisio, secundum substantiam. i. essentiam, & secunda secundum quantitatem, ita tres reliqui secundum qualitatem, dantur vnde interrogatio quae? substantiam quaerit: quanta? quantitatem: Denique qualis? Propositionis qualitatem quaerit, hoc est num affirmatur, num vera sit, num necessario vera, an secus?

DIALECTICAE LIB. II.

DE SUPPOSITIONE.

SUPPOSITIO est significationis terminorum in propositione acceptio, plurimum momenti habet ad inquirendam veritatem. Veritas autem pronunciati ex quantitate, qualitate, verbo, & affectionibus est inquirenda, sed præcipue ex quantitate, ut patebit ex regulis.

Subiectum semper capitur in vniuersali vniuersaliter, in particulari particulariter, in singulari singulariter.

Prædicatum vero in vniuersali affirmatiua immobiliter supponit, & confuse capitur.

In particulari, & singulari affirmatiuis, particulariter.

In vniuersali, particulari, & singulari negatiuis, vniuersaliter, nisi fuerit singulare.

Vera est igitur vniuersalis affirmatiua, cum prædicatū omnibus & singulis sui subiecti singularibus congruit. Negatiua quando nullis.

Particularis est vera, quando prædicatum verè affirmatur de aliquo, vel aliquibus, eorum quæ in subiecto continentur, aut negatur, si sit negatiua.

Singularis nullam habet dubitationem, quod vnum & non amplius respicit, quare vera est

IO. SETON'I.

singularis affirmatiua, quando extrema conueniunt. Negatiua, quando disconueniunt.

Exempla hæc sunt: Omnis homo equitat, non erit hæc vera, nisi vnusquisque hominum equitat: falsa si Cæsar, vel vllus alius non equitet. Et hæc: Aliquis homo pingit, vera erit si Zeufis solus aut vllus pingat, falsa quando nemo pingit.

Notandum est maiorem esse vim in nota vniuersali quàm particulari, & negatione quàm in affirmatione. Deniq; vniuersalia pronuntiata, tum in ascensu, tum in descensu, coniunctionem copulatiuam assumunt, quemadmodum & particularia disiunctiuam.

Versiculi.

A Aprius extremum reddit generale.
Sed altrum semper confundit.

E Generale E reddit vtrunq;

I Particulariter I quicquid sibi sumit habebit.

O Particulare prius facit O, generale secundū.
Pro solo & certo discretum sumitur vno.

I A M quoniam res est valde & in primis necessaria, noscere quid verum & quid falsum, plura adhuc pueros docere oportet, de veritate dinoscenda, quæ præcipue in suppositione elucescit. Suppositio

omni saluo. aff. 2
omni saluo. neg.

DIALECTICAE LIB. II.

tio est significatiui termini in propositione acceptio.
 Termini proprie dicuntur in propositione duo, sub-
 iectum & prædicatum, qui varie pro quantitatis ra-
 tione sumuntur. Nunc enim latior, nunc angustior est
 extremorū significatio. Subiectum in vniuersali lar-
 gissime significat, in singulari parcissime, in particu-
 lari medio quodam modo. vt, Hic homo est medis-
 cus. Subiectum, id est, hæc vox, hic homo, solum
 vnum certum hominem, & non amplius signat. Ali-
 quis homo est medicus. Homo in hac propositione
 Galenum, vel Hyppocratem, vel quemuis alium me-
 dicum significat. Omnis homo est medicus. Hic vero
 homo pariter pro vnoquoq; homine sumitur, nec mi-
 nus diuersitatis in negatiuis reperitur. Atq; hoc est
 quod dictum est in prima regula. Subiectum in vni-
 uersali vniuersaliter, in particulare particulariter, in
 singulare singulariter capitur. Vniuersaliter hoc est
 pro vniuersis, & singulis suis significatiuis. Particu-
 lariter, hoc est pro vno aliquo, sed non pariter pro
 vnoquoq; significatiuo. Singulariter hoc est pro vno
 tantum singulari, & eo certo, nec potest (opinor) pla-
 nius & manifestius de his dici, quam in textu expli-
 cuimus. Ascensus fit, ab inferioribus ad cōmuniora,
 vt, Iustitia est amplectenda, & fortitudo, & temperan-
 tia, & prudētia: ergo Omnis virtus est amplectenda.
 Hoc oppidum est expugnabile, vel hoc, vel hoc, vel
 istud, & ita de cæteris, ergo Aliquod oppidum est ex-
 pugnabile. Descensus fit e regione à superiori ad in-
 feriora, vt, Omnis ciuitas mœniis est munita. ergo
 Londinum, & Roma, & singulae sunt mœniis munis-
 ta. Aliqua quadrupes est mutula, ergo vel hæc, vel
 hæc, vel illa, est mutula, & sic de singulis. Signa &
 negationes alterant suppositionem. Aduerbia, cons-
 trunctiones, & cætera orationis supplementa, non
mutant

mutant suppositionem propriè, licet veritatem & sensum alterare possunt. Non est idem sensus in his, Quidam homo vigilat, & quidam homo semper vigilat, at tamen extrema in vtrâque similiter supponunt, nimirum particulariter. Copularum autem ampliationes, & restrictiones (quas vocant) prudens omitto. vt, Polycletus sculpit, Polycletus sculpturus est, Polycletus potest sculpere, quæ facile ingeniosis patebunt. Notandum est præterea voces quâsque triâfariam accipi posse. Quandoq; personaliter, hoc est significatiue, vt fraxinus nō facit fructum: Quandoq; materialiter, hoc est pro ipsa nuda voce. vt, Fraxinus est nomen forminini generis. Aliquando copulativè, hoc est pro natura sua communi. vt, Fraxinus est species arboris: Frumentum est genus: Albedo est accidens, & cætera, quæ omnia de industria prætereo. Nam à grāmaticis petenda est suppositio propria & impropria, materialis, & personalis, nos quæ propria sunt huius artis solum exequemur. Ad hæc suppositio respicit solū modo cōtingentes propositiones, quātū ad veritatis varietatē attinet. Nā in necessariis haud ita multum refert ad sensum vniuersaliter ne, an particulariter quid enuncies. vt, Smaragdus est lapis, & quæque Smaragdus est lapis. In contingenti materia non ita est. Multum enim interest an dixeris, quidam homo pingit, & quisque homo pingit, quum hæc sit vera, quādo solum Zeus pingit, aut Apelles, aut vllus hominum pingit: illa vero falsa erit, si vllus sit omnino, qui non pingit, sed de his prius satis diximus.

DIALECTICAE LIB. III.

DE REPUGNANTIVM FORMIS.

PROPOSITIONVM genera quadrifa-
riam inuicem referuntur, nimirum vt cō-
trarietas, subcontrarietas, contradictio,
& subalternatio.

Contrariæ sunt duæ vniuersales, altera affir-
matiua, altera negatiua. vt, Omne metallum li-
quescit, Nullum metallum liquefit.

Subcontrariæ duæ particulares, hæc affir-
matiua, illa negatiua. vt, Arbor est satiua, Ar-
bor non est satiua.

Contradictoriæ sunt, vniuersalis & particu-
laris, quarum altera affirmatur, altera negatur.
vt, Omnis eruditio auget virtutes, Aliqua eru-
ditio non auget virtutes, vel, Nulla mater truci-
dat liberos, Aliqua mater trucidat liberos,
vel duæ singulares: vt, Terentius fuit comicus,
Terentius non fuit comicus.

Subalternæ sunt, vniuersalis & particularis
pariter affirmatiuæ, aut pariter negatiuæ. vt,
Omne vitium est fugiendum, Aliquod vitium
est fugiendum. aut sic, Nullum bellum est lici-
tum, Aliquod bellum non est licitum.

IO. SETONI.

Omnis virtus
labore paritur. }

Contrariæ

{ Nulla virtus
labore paritur.

Subalternæ

Contrariæ

Contrariæ

Contrariæ

Contrariæ

Subalternæ

Aliqua virtus
labore paritur. }

Subcontrariæ.

{ Aliqua virtus non
labore paritur.

Prædictarum leges.

Contrariæ hanc sortiuntur naturam, ut si una sit vera, alteram esse falsam est necesse. Nam si vera sit, Omnis avarus est miser: falsa est, Nullus avarus est miser, non cōtra requiritur, nisi in contingenti materia.

contrariæ Subalternæ nūquam reperiuntur simul falsæ, sed in cōtingenti materia possunt simul esse veræ. ut, Conscius pallet, Cōscius non pallet.

Cōtradictoriæ acerrimæ & ex diametro inter se pugnant, quippe quæ nūquam neq; pariter

DIALECTICAE LIB. II.

iter veræ, neq; pariter falsæ reperiuntur. Sed si hæc sit vera, falsa erit illa: è contrario, si illa falsa fuerit, hæc necessario vera erit.

Subalternæ non opponuntur, vt dictum est, sed particularis in veritate sequitur vniuersalẽ, non contra. Vniuersalis autem in falsis sequitur suam particularem, non contra. Nempe vt existenti vniuersali vera, vera est & eius particularis: ita è regione falsa particulari, falsa quoque est necessario eius vniuersalis. Nec vnquam falsi sunt hi canones, qui tum ad probandas propositiones, tum ad disputandum mire sunt vtilis.

DE modalibus & hypotheticis aliàs, interim de oppositione aliquid est dicendum. Dictum autem est in compositas voces, quatuor modis opponi, verum propositionis proprie trifariam, tantum habetur oppositio, licet quadrifariam referantur, nimirum contrarietas, subcontrarietas, & contradictio. Subalternæ verius inuicem referuntur, quàm opponuntur. Cæterum reliquæ species inter sese opponuntur. Contrariæ sunt duæ vniuersales, in qualitate repugnantes. Hoc est vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua, eiusdem per omnia subiecti, copulæ & prædicati. vt, Omnis piscis est mutus. Nullus piscis est mutus. Subcontrariæ sunt duæ particulares similium partium, in qualitate repugnantes. vt, Aliqua culpa est excusabilis, alia qua culpa non est excusabilis. Contradictoriæ sunt duæ propositiones earundem partium, sed tum quâsitate, tum qualitate repugnantes, Altera enim vniuersalis

IO. SETONI.

universalis est, altera particularis, & altera affirmatur,
 altera negatur. vt, Omne bonum est à deo, aliquod
 bonum non est à deo. Scientia præstat virtute, nullus
 la scientia præstat virtute. vel duæ singulares. vt, Mi-
 lo interfecit Clodium, Milo non interfecit Clodium.
 Talibus dialectici, nescio quo iure, nullum locum in
 figura (vt loquuntur) nec in æquipollentia, aut con-
 uersione reliquere. Has enim solent dialectici vocas-
 re contradictorias de lege, & non contradictorias
 de forma. Nam quamuis formam contradictionis
 non seruant, hoc est repugnant quantitate, tamen le-
 gem subeunt eandem, hoc est, qualitate per omnia
 repugnant, vt contradictoriæ. hinc est quod in repu-
 gnantium tabula, quam figuram dicunt, non locan-
 tur. Subalternæ sunt vniuersales & particulares, pa-
 riter affirmatiuæ vel pariter negatiuæ. vt, Omne per-
 iurium est castigandum, periurium est castigandum,
 aut sic, Nulla fraus est licita, aliqua fraus non est lici-
 ta. Porro in hac mutua enunciationum collatione,
 non solum vitanda est omnis æquiuecatio, amphi-
 bolia, translatio, verum etiam curandum est, ne pro-
 positionum partes villo modo mutantur, id quod etiã
 in æquipollentiis, conuersionibus, argumentatio-
 nibus obnixè debet obseruari. Hæ enim non repu-
 gnant, Omnis equus est solipes, Nullus bos est soli-
 pes, Nec istæ, Galea est levis, & nulla galea est levis,
 si levis in priori vt aspero opponitur, in altero vt gra-
 ui, sumatur. Nec istæ, Omnis stolidus est infans,
 quidam stolidus est infans, si infans in altera solum
 sumatur metaphoricæ. Satis de formis dictum est.
 Nunc de legibus dicendum est simili breuitate. Con-
 trariæ hanc legem obseruant, vt in vero nunquam
 conueniant, in falso aliquando conueniant, si mates-
 ria sit contingens, si ergo prior sit vera, necessario ses-
 quis

DIALECTICAE LIB. II.

quitur alteram fore falsam, non contra, possunt enim simul esse falsæ. vt, Omnis homo est medicus, nullus homo est medicus. Sub contrariæ imitantur contrariæ, sed ex aduerso: nam non possint vnquam simul esse falsæ, veræ possunt in contingentibus. vt, Conscius pallet, conscius non pallet, vbi materia non sit cōiungens, quoties vna est vera, altera est falsa. cōtra, si hæc falsa, illa vera erit necessario: vt, Brutum sentit, brutum non sentit, atq; hoc etiam in contrariis tenet similiter. Cōtradictoriarum acerrima est pugna, nam vt ex diametro locatur, ita ex diametro (vt est in pro- uerbio) repugnant. Quippe quæ nunquam simul veræ, nec simul falsæ inueniuntur, in vlla materia, sed si prior sit vera, posterior erit falsa, nam tum quantitate tum qualitate repugnat, quod in cæteris nō est necessum. Subalternæ proprie non opponuntur, quā- titate tamē semper sunt dissimiles, & nōnunq̃ etiā ali- qua qualitate. nā licet sunt pariter affirmatæ vel negatæ, nō tamē sunt semp̃ pariter veræ vel pariter falsæ: sed vbi contingens est materia, potest hæc esse vera, illa falsa. sed hoc est generale, quod particularis se- quitur suam vniuersalem, in veris, non cōtra: & vni- uersalis sequitur particularem in falsis, namq; vt exis- tente vniuersali vera, vera est & particularis. ita e res- gione falsa particulari, falsa erit & eius vniuersalis, generales & firmi sunt ij canones. Has igitur leges velim à pueris adamussim obseruari, quæ sanè inge- niosis vix vnius horæ negotium facessunt, tamen ra- tiocinaturō ingentem materiam ministrant.

DE AEQUIPOLLENTIA.

AEQUIPOLLENTIA EST ALI-
quot pronunciatorū verbis differētium
eadē significatio. Hæc ad veritatē inue-
stigan-

*contra dictor. post contra p. p. q. sub
posita negatio facit equipollere p. p. q. sub
IO. SETONI.*

stigandam plurimum conducit. Quandoquidem omnis propositio eiusdem est substantiæ, quantitatis, & qualitatis, cum ea cui æquipollet, & idem prorsus sonat.

— Vniuersalis affirmatiua præposita negatione æquipollet suæ contradictoriæ. vt, Non omnes possunt esse diuites. i. Aliqui non possunt esse diuites. Non omnis qui te blande alloquitur, est amicus. i. Aliquis qui te blande alloquitur, non est amicus. Non tota Europa paruit Alexandro. i. Aliqua pars Europæ non paruit Alexandro. &c.

Vniuersalis affirmatiua postposita negatione æquipollet (penè semper) suæ contrariæ. vt, Omnis spurcus sermo non procedat de ore vestro. i. nullus.

Vniuersalis negatiua proposita negatione contradictoriæ suæ æquipollet. vt, Non nemo fatebatur. i. aliquis fatebatur. Non nihil deerat. i. quiddam. Nonnunquam repræhenditur veritas. i. aliquando.

Postposita negatio in vniuersali semper facit contrarias æquipollere. vt, Nemo non sibi melius mallet quàm alteri. i. vnusquisq;. Nullus vir non cæcutit aliquando. i. quisq;.

Vtræq; vniuersalis pariter præposita & postposita negatione, cum sua particulari conspirat.

vt,

DIALECTICAE LIB. II.

vt, Non omnis episcopus non est hospitalis;
Nonnulli homines non amant literas .i. aliqui
homines non amant litteras.

Particularis affirmatiua præposita negatione
in contradictoriam transit, vt, Nō se quisquā
odio habet. i. nullus.

In neutra particulari potest negatio gemi-
nari, nemo omnium (quod sciam) dixerit, Non
quidam non studet, pro eo quod est, vnusquis-
que studet.

Quod ad hanc rem spectat, iubebo studiosos
latinissimos autores consulere, potius quā
dialecticorum turbam, qui in æquipollentiis
assignandis toto cœlo solent errare.

Proximum est, vt ad æquipollentiam, & cōuer-
sionem, sermonem conuertamus. Potest æqui-
pollentia dupliciter accipi, vel in dictionibus,
vel in orationibus: In dictione, vt idem est nonnihil
& aliquid, nihil non & omne, de quibus Erasmus in
copia sua differit eruditissime, sed hic de ea, quæ in
oratione est, æquipollentia dicendum occurrit, quæ est
diuersarum propositionum eadem significatio. Hæc
(vt cætera taceam) ad præcedentis tabulæ cognitio-
nem multum conducit. Omnis enim propositio equi-
pollens, in sensu eadem est, cum ea cui æquipollet.
est etiam essentia & quantitatis & qualitatis per om-
nia. Nam quoniam hæc, quisquis sibi melius mal-
let quā alteri, est categorica, vniuersalis, affirmati-
ua, vera, contingens, sic erit, & hæc illi æquipollens.
Nemo sibi non melius mallet quā alteri, & quia idē
F
prorsus

IO. SETONI.

prorsus sonant, eundem locum in præcedenti tabula occupant. Falso putant quidam affirmationem non æquipollere, perperamque multa de negatione præcipiunt. Certe mea sententia hallucinatur tota penè dialecticorum turba, in tradendis æquipollentiis, nõ obseruantes latini sermonis proprietatem, à qua ne latum quidem vnguem erat recedendum. Alij omis-
sis regulis ad exempla confugiunt, sed præcepta cer-
tiora, & vtiliora credo. Prima regula.

1 Præposita negatio in vniuersali facit contradicto-
rias æquipollere. vt, Non quisq; verum cernit, Idem
est ac si dicas, quidam non cernit verum. Quandoque
tamen, vt in scriptura vbi hebraismus est, æquiualeat
contrariæ. vt, Non omnes qui dicunt mihi domine,
domine, intrabunt in regnum cælorum. i. Nulli qui
dicant mihi domine, domine, intrabunt in regnū cæ-
lorum, id fit potissimum interposito verbo inter ne-
gationem & signum. vt, Non gloriatur omnis caro,
id est nulla. Non miseriariis omnium, qui operantur
iniquitatem. i. nullorum. Secunda regula.

2 Postposita negatio ex vniuersali affirmatiua facit
vniuersalem negationem. vt, Omnis immunditia nõ
est inter christianos nominanda, id est nulla. Tertia
regula.

3 Vniuersalis negatiua præposita negatiõe æquipol-
let suæ cõtradiçtorix. vt, Nõ nemo ait. i. aliquis. Non
nihil deest. i. quiddā. Nõnunq; repræhëditur veritas,
id est, aliquādo. Quanq; tales propositiones ex aduer-
biis cõpositæ nõ sunt dicendæ vniuersales, sed potius
inter diçtiones est æquipollentia. Postposita negatio
in vniuersali negatiua facit contrarias æquipollere,
non equidem dum sunt cõtrariæ æquivalent, sed quæ
alioqui essent contrariæ, ablata negatione. vt, Nemo
non sibi parcit, id est vnusquisq; sibi parcit. Nullus vir
non

DIALECTICAE LIB. II.

non cæcutit aliquando, id est quisq. Nihil nõ mouetur ab alio, id est omne. Verum hæc infinita magis est dicenda, quam vniuersalis. Nullam ætatem non decet religio, hunc enim sensum habet: Religio decet omnem ætatem. Ita & hæc, Nusquam non est virtuti locus, infinita est, licet vniuersalis speciem præ se ferat. Nec hic tam propositiones, quam illarum partes æquipollent. Quarta regula.

Vtraq; vniuersalis negatione pariter præposita, & 4 postposita subiecto, cum sub alterna conspirat, id est cum particulari. vt, Non omnis episcopus non est lucro deditus, id est, Quidam episcopus est lucro deditus. Nonnulli pisces non sunt surdi, id est, Aliqui pisces non sunt surdi. Quinta regula.

Particularis affirmatiua præposita negatione in contradictoriam transit. vt, Non potest quisquam simul 5 sorbere & stare, id est, nullus. Non mortui te laudent domine, id est, nulli. Alias propositiones, quas Valla particulares putat, singulares potius dixerim. vt, de grege non ausim quicquam deponere tecum, id est, nihil. Efficiam, posthac ne quenquam voce lacestas, id est, nullum, in quarum partibus & dictionibus potius cernitur æquipollentia, quam in integris propositionibus. Valla ait idem pollere quoque quum subiecto, postponitur negatio, in particulari. vt, Aliquis beatus non est quisquam, vel Quispiam non est beatus. Verum æstimo particularem postposita negatione, raro aut nõquam fieri vniuersalem, nisi cum sit comparatio. vt, Aliquis non est me fortunatior. Quisquam non est te melior, id est, nullus. In neutra particulari potest negatio geminari. Absurde enim dixeris, Non quidam, vel, Non aliquis vir non legit. Absurdissime, Quidam non homo non pingit. Absurdissime, Non est non iustus non Socrates. Recte ta-

men dicimus. Non sum non fortunatus, & non tu non es felix, non autem non tu non non es felix. Non est ergo situs negationum negligendus. Adhuc in lingua latina duæ negationes si in idem cadant, affirmant, vt, Nonnihil scit, i. omnia græce vehementius negant, & μηλερ γινωσκει, id est nihil scit prorsus. Negant etiam latine, quādo in diuersa incumbunt, vt, Nullus est mihi neq; pater neque mater. i. desunt mihi hi parentes. Denique multa sunt linguæ propriæ, vt, Quid non vastauit, i. omnia vastauit. Num ego te coegit, i. non coegite. Nonne prædixi ita futurum, i. etiam prædixi ita futurum. Caue lædas i. caue ne lædas iuuenēsque senēsque, i. omnes, sed longum esset omnia prosequi. Cætera ab authoribus petenda sunt. Nam consuetudo optima est (vt ait Fabius) loquendi magistra.

DE CONVERSIONE.

IAM AD conuersionem conuertendus est sermo.

Conuersio propositionis est apta extremorum commutatio. Eius duo sunt genera, simplex, & attenuata.

Simplex conuersio dicitur, vbi transpositis terminis eadem remanet quantitas.

Ita vertitur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt, Nulla virtus est inuidia, nulla inuidia est virtus. Aliqua intemperantia est vitium, aliquod vitium est intemperantia.

Attenuata autem conuersio est, quando com-

muta-

mutatis partibus minuitur quantitas . Nam mutatis signis ex vniuersali colligitur particularis . vt, Omnis æquitas est virtus, aliqua virtus est æquitas.

Hæc species vertendi peculiaris est vniuersali affirmatiuæ.

Præterea in conuertendis propositionibus semper eadem qualitas debet remanere.

E I simpliciter vertendo signa manebunt.

Asi A cum veritas signa minora cape.

Conuerſionis apud authores non admodum frequens est vsus, verum apud quæſtionistas, qui nihil non euertunt, nihil frequentius. Conuerſio est apta mutatio extremorum, apta est quando iuxta ſequentes canones fit. Duæ ſunt ſpecies eius: Simplex & attenuata, æqualem & inæqualem appellare poſſimus. Simplex eſt, quando mutatis partibus, quantitas ſeruatur. ita vertitur particularis affirmatiua, & vniuerſalis negatiua. vt, Intemperantia eſt vitium, ergo aliquod vitium eſt intemperantia. Nulla inuidia eſt virtus, ergo, Nulla virtus eſt inuidia. Aequale ex æquali colligitur, & remanet eadem quantitas. Conuerſio autem attenuata eſt, vbi tranſpoſitis terminis diminuitur quantitas, vniuerſali ſigno in particulare conuerſo. vt, Omnis æquitas eſt virtus, ergo, aliqua virtus eſt æquitas. Non hic ex æquali æquale, ſed ex vniuerſali colligitur particularis. Ad hunc modum poteſt vtræq; vniuerſalis conuerſi. Sed quoniam vniuerſalis negatiua ſimpliciter conuertitur, hoc eſt, vi negationis ex vniuerſali vniuerſalem colligit. vt, Nullus homo eſt quadrupes, ergo, Nulla

IO. SETONI.

quadrupes est homo. ideo magis peculiaris est hæc species vniuersali affirmatiuæ. necessario enim sequitur particularis, vbi vniuersalitas colligitur. Alij per accidens conuerti dicunt, vbi quantitas attenuatur. Solent quidam ad excitanda (vt opinor) puerorum ingenia, quasdam propositiones excogitare, & eis proponere, quales sunt, Nulla vestis facit monachū, Nullus homo est fœmina, Nullus puer fuit episcopus, quas sic solent vertere, Nihil faciens monachum est vestis, nulla fœmina est homo masculus, nullus episcopus existens episcopus, fuit puer. Particularis negatiua non proprie conuertitur, quod generaliter non tenet eius sequela, nā non sequitur: Aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo non est animal. Tertiam speciem versionis (quam vocant cōtrāpositionem) prætereo, cuius apud eruditos nulla est mentio. A, vniuersalem affirmatiuam. E, vniuersalem negatiuam, I, particularem vel indefinitam affirmatiuam. O, particularem negatiuam denotat.

E I simpliciter vertenda signa manebunt,

Ast A si veritas signa minora cape.

O quoties vertis vertito simpliciter.

Si conuersa sit vera, conuertens quoque vera erit, non ē contrario sequitur. Logici priorem propositionem conuersam, posteriorem conuertentem dicunt. Mala est conuersio, vbi non seruatur eadem qualitas. Non enim debet affirmatiua in negatiuam, aut vera in falsam, aut deniq; necessaria in cōtingentem, conuerti. sed affirmatiua in affirmatiuam, negatiua in negatiuam, vera in veram, & ita de cæteris.

DIALECTICAE LIB. II.

DE MODALIBVS.

DIALECTICI vocant propositionem modalem, quum hæc vocabula adduntur, necesse, impossibile, contingens, possibile: vt, Necesse est quæ ortum habent, & finem habere. Impossibile est omne metallum liquescere. Contingit, vel possibile est quasdam arbores esse infrugiferas.

Necesse, signi vniuersalis affirmatiui: impossibile, vniuersalis negatiui: contingens vel possibile, particularis affirmatiui. Contingens non particularis negatiui, vim obtinet. Addunt alij plures modos, sed possunt omnes facile sub his quatuor complecti. Reperitur geminus sensus in modalibus, diuisus & compositus: vt, Possibile est sedentem ambulare, hæc in sensu diuiso vera est, in sensu composito falsa. Similiter per omnia opponuntur, æquipollent, & conuertuntur, vt Pure. Nisi quod plerunq; in conuersione modi ipsi manent iidem. Verum quòd modalium natura facile ex his prædictis puris depræhendi potest, illas de industria leuiter perstringo.

NON defunt, qui propositionem diuidunt in puras, & in modales. puras vocant barbari deinde esse, quod prædicata subiectis insunt: modales quibus modi apponuntur. Modi purarum naturam & sensum prorsus mutant. Modi sunt, necesse, impossibile, possibile, contingens, quibus cognoscitur modalium quantitas, non aliter quam ex signis deprehenditur quantitas purarum. Necesse quasi signum vniuersale affirmatiuum. Impossibile vniuersale negatiuum reputatur. vt in textu habetur. Addunt alij plures modos, vtile, honestum, verum, certum, iucundum, facile, consuetum, honeste. &c. cum eorum oppositis falsum, difficile, incertum, inutile. &c. quæ omnia ad prædictos quatuor possunt reduci. In his duplex est quandoque sensus, diuisus, & compositus. ut, Possibile est tacentem loqui. hæc propositio in sensu diuiso vera est, duo tempora denotans, nempe significat eum qui iam tacet, posse aliàs loqui, falsa vero est in composito sensu, vnum tantum importans tempus, significatque, possibile esse tacentem, dum tacet, posse loqui, & ita in reliquis. Natura autem modalium facile ex prædictis puris deprehenditur. Similiter enim per omnia opponuntur, æquipollent, conuertunturque, nisi quod plerunque modi ipsi manent iidem in conuersione. vt, Necesse est omnem patientiam esse virtutem. ergo, Aliquam virtutem esse patientiam est necesse. Contingens est aliquem medicum esse diuitem, ergo aliquem diuitem esse medicum contingit. Impossibile est omne animal esse hominem, ergo aliquem hominem esse animal est possibile. vbi aduertendum est impossibile, commutari in possibile. Aestimanda est modalium quantitas ex modis (vt dixi) Nam potest particularis dici quoad dictum, vt vocant, hoc est quo ad subiectum, quæ

DIALECTICAE LIB. II.

quæ iuxta modum est vniuersalis. vt, Necesse est aliquam stellam minorem esse sole, contra, quæ iuxta modum particularis est, secundum subiectum sæpe est vniuersalis. vt, Possibile est mulierem linguam refrenare. Verum has ego, quarum admodum rarus est apud authores vsus, sicco pede prætereo, etiamsi minime nesciam, quot hinc subtilitates inter sophistas oriuntur, & argumentationum gryphi inexplucabiles.

DE PRÆDICATIONE.

PRÆDICATIONO est vera prædicabilis de suo subiicibili affirmatio.

{ Essentialis.

{ Accidentalis.

Prædicatio essentialis, est prædicatio, cuius alterum extremorum est de essentia alterius. vt, Vitis est arbor.

Accidentalis est prædicatio, cuius neutrum extremum ad alterius essentiam attinet. vt, Nero est tyrannus.

Propria prædicatio est recta, vbi superius de suo inferiori (recto loquendi ordine seruato) enunciatur. vt, Sol est astrum.

Impropria vero est innaturalis, vbi inferius de superiori suo, aut æquale de æquali, enunciat. Hæc ad vsu dialecticorum parum attinet, qui tantum quæ propria sunt, recipiunt.

Nunc

NVnc prædicationem (vt vocant) leuiter oportet perstringere. Quidam duplicem constituunt, vnā quinque prædicabilibus, alteram quatuor prædicatis propriam, de qua vide Aristotelem in topicis. Nos hic priorem tantum attingimus, quæ ex isagoge Porphyrij colligitur, quæq; nihil est aliud, quam veræ & affirmatiuæ propositionis species, vt ex eius finitione constat. Est enim vera, affirmatio vniuersalis de subijcibili suo, vt, Terentius est comicus. Hanc in essentialem & accidentalem diuidunt. Essentialis est vbi genus, aut differentia, de specie, sine indiuiduo, vel species de indiuiduo enunciatur. vt, Clementia est virtus. Animal est sensibile. Bucephalus est equus. Accidentalē verò est, vbi proprium aut accedens de subijcibili enunciatur. vt, Vulpes est gannibilis. Tigris est velox. Propria est prædictio, vbi de suo inferiori superius, aut de absoluto concretum infertur. vt, Camelus est animal. Nix est alba. Mare est vastum. hæc, quod naturam sequitur, merito naturalis, & recta appellatur. Aduerte quod diximus in contextu, propriam esse prædicationem, quoties superius de inferiori infertur, sic esse intelligendum, scilicet superius ad significationem vel ad prædicationem. vt, Animal est hinnibile, propria est, quia hinnibile licet significatione sit animali inferius, tamē quo ad prædicationem superius est, quia proprie de animali enunciatur. Animal autem de eo improprie. i. contra loquendi rectum ordinem. Impropria dicitur vbi inferius de superiori, aut æquum de æquo, aut absolutum de concreto infertur. vt, Metallum est aurum, animal est animal, vastus est mons. hæc, quia ordinem naturæ inuertit, merito logicis rejicitur. Deniq; tres sunt prædicationis interrogationes, quæ, qualis, & cuius, quibus sicuti propositionis natura

cxix

DIALECTICAE LIB. II.

exigit respondemus. Vt percontanti quæ, qualis, & cuius sit hæc prædicatio. Fortitudo est virtus, respōdemus essentialem, propriam, & generis de specie, & ita de reliquis.

DE DEFINITIONE.

HIC attexendæ sunt definitio, & deuifio, quibus ob affinitatem, descriptionem & partitionem adiungam.

Definitio igitur est, qua quid sit res explicatur, vt, Homo est animal rationale. Cōstat proprie ex duabus partibus, genere, & differentia.

Genus semper in eodem reperitur prædicamento cum definito. Quod si differentia inueniri nequeant, earum vices proprium aut accidens supplebunt, vnde nonnihil ad definendum conducit prædicabilium & prædicamentorum cognitio.

Obtinendum est, vt definitio cum definito conuertatur, & idem prorsus sonet, vt aperta sit, & vt quid sit res, explicet.

Germana & essentialis dicitur definitio, quando vera exprimat differentia. Reliquæ rectius descriptiones vocantur. Nam etymologia, interpretatio, notatio, periphrasis, & huiusmodi, non merentur definitionis nomen, licet eam magna ex parte referant.

Descriptio

Descriptio rem apposite explicat, vnde non abs re, accidentalis definitio, à quibusdam solet appellari.

Definitio & diuisio addito verbo, propositiones fiunt, quo fit vt in hoc libro explicantur: verum quo melius intelligatur definitio, finienda prius venit etymologia, quam quidam nominis definitionem dicunt. Etymologia est vera verbi ratio. vt, Sapientiae amator, pro philosopho, quod viuum parit pro viuiparo. Etymologiae similes sunt interpretatio, metaphora, expositio, proportionalis explicatio, periphrasis, notatio, & huius generis aliae, quae apud alios reperiuntur, quae omnia Rodolphus sub nomine rei comprehendit. Nam non sunt definitiones, licet ita apud rhetores non raro dicantur. Interpretatio est dilucida aliqua nominis expositio, vt celeriter comedere pro tuburcinari. Metaphorica expositio est, vbi vox à genuina significatione, ad non propriam transfertur. vt, Ver est anni pueritia. Senectus est vitae occasus. Proportionalis seu similitudinaria expositio, fit ex mutuo duorum analogia. vt, Scientia est in anima, quod oculus in corpore, vel mens in homine, quod deus in mundo. Periphrasis est, qualiscumque nominis circumlocutio, vt cum eum, ante quem portantur fasces, dicimus, pro consule. Notatio aliquem peculiari nomine exprimit. vt, Si dicas illum, qui se cubito emungit, pro falsamentario. quae de re consule Erasmus in copia sua. Etymologia utimur, cum in ipsa voce est controuersia. Primo enim excutienda est verbi vis, ne sermonis vitio obscuratur disputatio, vnde in initio constituendum, & velut paciscendum, qua significatione vocis velimus uti:

D I A L E C T I C A E   L I B. I I.

ne de aliis rogati, de cæpīs respondeamus, vt est in prouerbio. Nec solum præstare debet dialecticus, vt diatriba vocibus æquiuocis, & ambiguīs careat, sed etiam ne verborum obscuritas vllō modo cōcertantes disturbet. Ad quam rem conducunt imprimis cōgnitio phrasīs, & linguarum peritiā. deinde vt de nomine semel conuenit, statim (si opus sit) adhibenda est rei definitio. Volunt enim tum Plato, tum Cicero, vt omnis dissertio à definitione sumat exordium, vt intelligatur quid sit de quo disputatur. Definitio igitur est, qua quid sit res, explicatur. vt, Homo est animal rationale. Animal est viuens sensibile, tales definitiones germanas & essentielles vocant. Nec aliud videtur definire quàm rem intra fines naturæ suæ cōclusam explicare. Vtilissimum ergo est, vt quicunq; definire vellet, aliquid prius vniuersam rei naturam, & rationem interius, & exterius lustratam habeat. Ad hanc rem nōnihil cōducit exacta imprimis prædicabiliū, & prædicamentorum cōgnitio, nempe cum omnis finitio proprie ex genere & differentia conficitur. Primo omnium scire expedit in quo prædicamento res illa reponitur, quæ definienda venit, quam speciem vel definitum vocamus: quo semel depræhenso, non erit difficile in eodem reperire genus definiti, reperto tandē genere, descendere oportet quasi per diuisionē, & ad eius differentias vtrinq; (vt patet in superiori libro) collocatas. Quarum altera cum genere adiuncta, definiti naturam explicabit. vt si hominem definire velles, facile liquebit hominem sub substantia contineri, sub eadem ergo erit & hominis genus, id animal est, animalis autem differentiae sunt, rationalis & irrationalis. Harum altera, nempe ea quæ cum definitio conuenit, cum genere hominem complet, & definit. vt, Homo est animal

Descriptio rem apposite explicat, vnde non abs re, accidentalis definitio, à quibusdam solet appellari.

Definitio & diuisio addito verbo, propositiones fiunt, quo fit vt in hoc libro explicantur: verum quo melius intelligatur definitio, finienda prius venit etymologia, quam quidam nominis definitionem dicunt. Etymologia est vera verbi ratio. vt, Sapientiae amator, pro philosopho, quod viuum parit pro viuiparo. Etymologiae similes sunt interpretatio, metaphora, expositio, proportionalis explicatio, periphrasis, notatio, & huius generis aliae, quae apud alios reperiuntur, quae omnia Rodolphus sub nomine rei comprehendit. Nam non sunt definitiones, licet ita apud rhetores non raro dicantur. Interpretatio est dilucida aliqua nominis expositio, vt celeriter comedere pro tuburcinari. Metaphorica expositio est, vbi vox à genuina significatione, ad non propriam transfertur. vt, Ver est anni pueritia. Senectus est vitae occasus. Proportionalis seu similitudinaria expositio, fit ex mutuo duorum analogia. vt, Scientia est in anima, quod oculus in corpore, vel mens in homine, quod deus in mundo. Periphrasis est, qualiscumque nominis circumlocutio, vt cum eum, ante quem portantur fasces, dicimus, pro consule. Notatio aliquem peculiari nomine exprimit. vt, Si dicas illum, qui se cubito emungit, pro falsamentario. quae de re consule Erasmus in copia sua. Etymologia vti mur, cum in ipsa voce est controuersia. Primo enim excutienda est verbi vis, ne sermonis vitio obscuratur disputatio, vnde in initio constituendum, & velut paciscendum, qua significatione vocis velimus vti:

D I A L E C T I C A E   L I B. I I.

ne de aliis rogati, de cæpīs respondeamus, vt est in prouerbio. Nec solum præstare debet dialecticus, vt diatriba vocibus æquiuocis, & ambiguīs careat, sed etiam ne verborum obscuritas vllō modo cōcertantes disturbet. Ad quam rem conducunt imprimis cōgnitio phrasīs, & linguarum peritiā. deinde vt de nomine semel conuenit, statim (si opus sit) adhibenda est rei definitio. Volunt enim tum Plato, tum Cicero, vt omnis dissertio à definitione sumat exordium, vt intelligatur quid sit de quo disputatur. Definitio igitur est, qua quid sit res, explicatur. vt, Homo est animal rationale. Animal est viuens sensibile, tales definitiones germanas & essentielles vocant. Nec aliud videtur definire quàm rem intra fines naturæ suæ cōclusam explicare. Vtilissimum ergo est, vt quicunq; definire vellet, aliquid prius vniuersam rei naturam, & rationem interius, & exterius lustratam habeat. Ad hanc rem nō nihil cōducit exacta imprimis prædicabilium, & prædicamentorum cognitio, nempe cum omnis finitio proprie ex genere & differentia conficitur. Primo omnium scire expedit in quo prædicamento res illa reponitur, quæ definienda venit, quam speciem vel definitum vocamus: quo semel depræhenso, non erit difficile in eodem reperire genus definiti, reperto tandē genere, descendere oportet quasi per diuisionē, & ad eius differentias vtrinq; (vt patet in superiori libro) collocatas. Quarum altera cum genere adiuncta, definiti naturam explicabit. vt si hominem definire velles, facile liquebit hominem sub substantia contineri, sub eadem ergo erit & hominis genus, id animal est, animalis autem differentię sunt, rationalis & irrationalis. Harum altera, nempe ea quæ cum definitio conuenit, cum genere hominem complet, & definit. vt, Homo est animal

mal ratione. Iam perfecta est & germana definitio cum ex genere & differentia constet. Quod si quando veræ differentia inueniri nequeant, earum in definiendo vices supplebunt proprium aut accidens. ut, Asinus est animal solidis pedibus, auritum, facundum. sunt autem in summa secundum Agricola tres recte definiendi leges. Prima, ut definitio neque plura neque pauciora quam definitum complectatur, sed de quocunque vnum dicitur, dicatur & alterum. ut, Quicquid est homo, est animal rationale, & contra, quicquid est animal rationale, est homo. Altera, ut quid sit res, hoc est, substantiam eius explicet. Habent enim & accidentia suam essentiam. i. substantiam. Tertia, ut apte, hoc est neque ambiguis nominibus, neque obscuris, aut ex longinquo deductis constet. Adhibetur enim, ut ait Aristoteles sexto topicorum, cognoscendi gratia. Profuerit plurimum ad hanc rem, notas res atque explicatu faciles definire, quod si diligenter & cum ratione fiat, paulatim & difficilium spes erit. Iuuabit etiam crebras aliorum definitiones soluere, & rationem singulorum verborum exigere, iudiciumque parare, & usu tractandæ rei viam nobis patefacere, ut, Ius est decretum maioris potestatis, ad tuendum ciuitatis statum, ex æquo & bono institutum. Ciuitas est multitudo collecta, ad statum rerum tuendum per se sufficiens, quæ consensu sit legum vitæque coniuncta. Has definitiones ad vnguem explicat Rodolphus, ego compendij causa relinquo, poterunt, qui volunt, ab eo petere. Descriptio est (ut idem Rodolphus author est) quæ rem verbosius exprimit, nec in hoc adhibetur. ut, Quid sit res indicet, sed ut qualis sit, velut ob oculos inspiciendum ponit. Hæc crebro poetis, nonnunquam oratoribus in usu est. ut, Eleganter, apud Vergilium

DIALECTICAE LIB. II.

gillum describitur fama. Fama malum, quo non aliud velocius ullum. &c. Et apud Ovidium solis regia. Regia solis erat sublimibus alta columnis. Clara micante auro, flammâsque imitante pyropo. Altera est descriptio, quam quidam accidentalem definitionem dicunt, propterea quod differentiam per proprium & accidens colligit: hæc apposite, hoc est conuersim (vt loquuntur) rem explicat. Itaq; non abs re sub definitione contineri solet.

DE DIVISIONE.

POSTQVAM quid sit vnumquodque cognoscimus, proximum videtur, vt quotuplex sit intelligamus. Diuisionis ergo locus (cuius est insignis utilitas) nos admonet, vt quid ipsa sit, paucis exequamur.

Diuisio est communioris in sua inferiora accommodata diductio.

Trifariam potest vnum in multa diduci, diuisione, partitione, & enumeratione, de quibus ordine dicam.

Quinq; sunt diuisionis species.

Prima quæ & perfectissima est generis in species. vt, Animal partim homo, partim brutum est.

Proxima est generis in suas differentias. vt, Substantiarum hæc corporea, illa incorporea.

Tertia subiecti in accidentia, vt. Animalium aliud

aliud sanum, aliud ægrum.

Quarta accidentis in subiecta. vt; Feritas alia leonis, alia tigridis, alia cæterarū beluarum. &c.

Quinta deniq; accidentis in accidentia. vt, Alborum quædam dulcia, quædam amara, quædam medium saporem tenent. &c.

Aliud, partim, hoc, & illud, & reliquæ sectionis notæ, plærūq; apud autores designāt diuisionē.

Bona est diuisio cum omnia sua membra pariter diuisum æquant, & cum diuisum, non cum aliqua parte, sed cum omnibus simul captis cōuertitur.

Obtinendum ne quid in hac desit, aut supersit, vt de definitione dictum est.

Postremo debet vtraq; brevis esse & aperta, vtpote quæ manifestationis gratia adhibentur.

Partitio est totius in partes discretio. vt, Cū ciuitatem in ædes, plateas, portas, mœnia, fossas, partiamur. Sit (inquit Fabius) diuisio rerum plurium in singulas: Partitio singularium in partes discretus ordo. Omnis diuisio finita est, & certa habet membra. Partitio vero nōnunq̃ manca fit, & ex incertis, ne dicam infinitis partibus, constans.

Diuisum de suis partibus vere enunciatur. Non autem partitio. Qui ergo hæc non distinguit, artem destruit.

DIALECTICAE LIB. II.

Enumeratio est, quoties multa, quæ vni alicui insunt, recensemus. vt, Cicero eloquens orator fuit, prudens senator, & grauis philosophus.

Proxima est diuisio, cuius per necessaria est utilitas, tum ad rei quæ diuiditur naturā demonstrandum, tum ad definiendum, quando definire nihil aliud est, quam ex genere per differentias diuiso, in speciem descendere. Iuuat vero potissimum diuidēdi scientia, ad differendi orationisq; copiam parandum. Eiusdem namq; artificij est vnum aliquoq, duod multa ambitu suo complectitur, in partes spargere, & multa in vnum colligere, ac quasi in angustum agere: verū trifariā potest vnum in multa diduci, diuisione, partitione, & enumeratione. Diuisio est communioris in sua inferiora accommoda diductio: accommodā censeo, quando in omnes suas partes & eas quidem certas, fit sectio. Quinq; sunt species diuisionis. Prima, quæ & perfectissima, est generis in suas species. vt, Animal partim homo, partim brutum est. vel colorū alius albus, alius niger, alius medius. Hic diuisum genus est, scilicet animal, eius autem membra diuidentia, homo & brutum, species sunt animalis. Sic album & nigrum respectu coloris species sunt, licet alias ad substantiam collatae sint accidentia.

Proxima est generis in differentias suas vt substantiarum, hæc corporea, illa incorporea. Hic extra diuisionem, membra ipsa sunt diuisiuæ differentia.

Tertia est subiecti in accidentia: vt, Animalium aliud sanum, aliud ægrum. Sanum & ægrum accidentia sunt, animal vero subiectum, vel susceptibile dicitur, horum accidentium.

Quarta est accidentis in subiecta. vt, Astutia alia
G humana

humana, alia lupina. &c. Hic ē regione accidens in substantiam, dirimitur. Nam astutia accidens est hominis, lupi, & vulpeculæ. &c.

Quinta denique accidentis in accidentia, est sectio. ut febrium, hæc acuta, illa lenta, hic tum diuisum tum membra sunt accidentia. Agricola censet omnem diuisionem esse generis in species, quod quidem negari non potest, cum diuisum ad membra diuisionis refertur. Nos tamen docendi gratia, simpliciter & citra mutuam inter se collationem, ista tradidimus: citius me assequuntur pueri, cum dico genus nunc in species, nunc in differentias, & accidentia diuidi: quam si solum dixerō in species diuidi posse. Boethius, Faber, Melancthon, & non pauci alij, putant nomē Polysimon admittere diuisionem, ut canum alius domesticus, alius marinus, alius cælestis. At Rodolphus (cui ego assentio) negat id posse fieri. Sectionis notæ sunt hoc, aliud, partim cum geminantur, & apud grecos, Men, & de, quæ crebro apud authores designant diuisionem, sed non semper.

Bona est diuisio, cum omnia membra pariter æquant diuisum, ut prædictis diuisionibus liquet, & non cum vna aliqua parte seorsum, sed cum omnibus simul captis conuertitur. Intelligimus diuisum in ipsis membris quum opus fuerit, verum amplissimus rixandi campus habetur, quando subiectum, aut accidens in accidentia secatur. Nam in huiusmodi imperfectioribus diuisionibus, videntur membra esse latiora quam diuisum, ut si dicam, Homo alius albus, alius niger, alius medio colore. Si dixeris, hic diuisum addendum esse partibus, statim clamitabunt Sophistæ, mutatam esse faciem diuisionis, cum homo albus non sit accidens. Hic ergo idem respondendum puto, quod in elegantiss Valla, nimirum posse aliquan-

DIALECTICAE LIB. II.

quando aliquid intelligi, quod non licet exprimere. Nam in hoc Salustiano, Periiit fame, morte omnium pessima, subauditur mortium, quæ vox exprimi non debet. Et ita apud Ciceronem, Putabam te interrogasse Pompei, vnum ne esset cœlum, an innumerabilia. Intelligimus cœla, quod verbum absurdum videtur, si eloquaris. Obtinendum est, ne quid in diuisione supersit, ne quid desit, vt de definitione dictum iam est. Postremo, debet vtræque breuis, & aperta esse. Nam turpe est (vt ait Quintilianus) id obscurum esse, quod in eum solum vsum adhibetur, ne sunt cætera obscura. Partitio est totius in partes discretio. Cicero proprie scripsit partitionem vocari, cum totum quasi in mēbra non in species discerpitur: vt si corpus partiaris in caput, thoracem, ventrem, manus, pedes: aut Domum in fundamentum, parietes, & recta. Sit, inquit Fabius, diuisio rerum plurium in singulas, partitio vero singularum in partes discretus ordo, & recta quædam collatio, prioribus sequētia connectens. Idem latine sonant diuisio, & partitio. At qui hæc nō distinguit, artem destruit, vt ait ille, Omnis diuisio finita est, & certa habet mēbra. Partitio fit: nonnunquam manca, & ex incertis ne dicam infinitis partibus cōstans, quo fit vt credam speciem in indiuidua nō diuidi proprie, sed partiri potius, quanquā rhetores non admodum inter hæc distinguere solent. Enumeratio quoties multa quæ vni alicui sunt recensemus, vt cum dico, Cicero fuit eloquens orator, prudens senator, & grauis philosophus: hæc inter dialecticos rarissime habet locum. Nunc quoniā tum definitionum diuisio ex omnibus pene locis ducuntur, necessum hic habeo, locorum diuisionem, quæ apud Rodolphum habetur, subiicere, & quid quæque sunt breuiter, & ruditer Minerva aperire.

IO. SETONI.

DIALECTICAE LIB. II.

Dictum est quid definitio, genus, species, & proprium, reliqua solito compendio perstringam.

Totum est, quod in varias sui partes decerpitur. vt, Domus in fundamentum, parietes, & tectum.

Pars totius quasi membrum, ipsi toto annexum. vt, Corpori caput.

Coniugata sunt, quæ sub eodem cadunt iugo, vt, Sapiens, sapientia, sapienter.

Adiacens est modus rei inexistens, quo aliquid aliud quàm secundum substantiæ suæ denominationem appellatur: vt, Homini prudentia.

Actus est id quocunq; aliquo modo exercere afficiq; dicimur: vt, Dolere.

De subiecto ante diximus.

Causa est ad quam aliquid sequitur.

Efficiens ex qua

Finis cuius gratia

} aliquid fit.

Euentum est quod ex causa sequitur.

Effectum quod ex efficiente

Destinatum quod ex fine

} producitur.

Tempus, & locus, hic pro prædicamentis quando, & vbi accipiuntur.

Connexa, licet sint extra rem, eam tamen

denominant. vt, Vxor marito.

Contingentia sunt accidentia, quæ contingenter circa rem eueniunt. vt, Pallor ægrota-
tioni.

Pronunciata sunt, quæcunq; quisquam scri-
pto, vel dicto, significauit.

Nomen rei est vox ad rem significandā con-
sensu hominum destinata.

Comparatio est, quando duo in vno confe-
runtur. vt, Furtum est capitale, ergo & menda-
cium.

Similitudo est, vbi duo in duobus referun-
tur. vt, In Nassam facilis est introitus, egressus
difficilis: ita in vitia procliue est iter, exitus ve-
rò non perinde peruius.

Repugnantia continent apposita, & differen-
tia, de quibus satis altero libro est dictum.

PRIMA locorum diuisio est in internos, & ex-
ternos. Interni iterum partim sunt in substantia,
partim circa substantiam. In substantia sunt se-
ptem definitio, genus, species, proprium, de quibus
altero libro egimus sub proprio comprehendun-
tur passio, & differentia, idem interdum & pars &
totum potest esse, ad diuersa relatum. vt, Manus pars
corporis, totum ad pollicem & digitos, totum &
pars, & coniugata, non egent explicatione. Circa
substantiam sunt adiacens, actus, & subiectum. Ad-
iacens est modus, qui inest subiecto, & id denomi-
nat,

DIALECTICAE LIB. II.

nat. vt, Iustitia homini. Actus & actionem, & passionem, quas supra finiuimus, continet. De subiecto etiam ante dictum est. Locus externus diuiditur, in cognata, applicita, accidentia, & repugnantia. Cognata, causas & euenta continet. Causa est ad quam aliquid sequitur.

Materia ex qua Forma per quam Efficiens à qua Finis cuius gratia	}	aliquid fit.

Materiam & formam inter partes supputat Agricola. Euentum vocat, quod ad causam sequitur, alij Effectum dicunt: is tamen id solum effectum dici cōtendit, quod ex efficiēti producitur, & destinatum, quod ex fine. Applicita dicuntur, locus, tempus, & connexa. Tempus & locus nihil sunt hic aliud, quam prædicamenta quando & vbi, de quibus in suis locis prius egimus. Solent oratores tum in accusatione, tum in defensione, tempus & locum imprimis diligenter obseruare, & inde ducere argumenta. Connexa dicuntur, quæ cum extra rem sunt, eam tamen denominant, vt, Regnum regi. Accidens quinq; habet species, contingentia, pronunciata, nomen rei, comparata, & similia. Contingentia sunt accidentia, quæ circa rem contingunt, ea conditione, vt sine eis, res & illa sine re existere possunt, vt, Pallor ante ægrotationem, & iurgium ante cædem. potest enim quis pallere, vt non ægrotet, & ægrotare vt non palluerit. Pronunciata sunt dicta, & scripta authorum, & quorumcunq; de rebus significationes, quidam a testibus philosophi in artificialem hunc locum dicunt.

IO. SETONI.

Nomen rei, vox est ad rem significandam consensu hominum instituta. Inter comparisonem & similitudinem hoc interest, quod in comparisonem, iuxta Rodolphum, duo in vno, in similitudine vero duo in duobus conferuntur, exemplum prioris: Catoni licuit sequi bellum ciuile, ergo & Ciceroni licet sequi bellum ciuile. Similitudinis exemplum est. Vt equum non reddunt meliorem phalare, ita nec hominem fortunæ ornamenta. Repugnantia denique complectuntur opposita & dissentanea, quæ in primo libro exposita sunt. Si cui videbuntur hæc nimium succincte præcipi, Agricola consulat, qui eadem fusius explicat. Plurimum certe iuuaret inuentionem si quis præter locos illos generales in superiora tabula depictos, singulas etiam illorum species (vt in Ecclesiastica admonet Erasmus) ordine numerosius animo complectaretur. Multo enim facilius loca ipsa separatim per omnia sua membra ducta, quam generaliter explicata, argumenta scribenti subministrabunt. Huius rei gratia quandam de inuentione tabulam conscripsimus, quæ si patere-
tur diuisionum multitudo, infereretur hoc loco.

Tabula de inuentione.

Definitio

DIALECTICAE LIB. II.

DEFINITIO PER LOCOS GENERALES ducta.

HOMO est animal rationale.

LEO quadrupes est rugibilis.

HOMO est, quod capite, humeris, pectore, ventre, manibus, pedibusq; constat.

TERRA est pars mundi infima.

PRUDENS est vir prudentia præditus.

STURNUS avis est nigra, albis distincta maculis.

TYRANNUS est, qui vnus rerum potitur, & ius ex arbitrio suo dicit.

TIMIDITAS est impotentia ceruo, damæ, lepori, paucisq; aliis naturalis.

CERUISIA est potus ex aqua, hordeo, lupuloq; factus.

TRIANGULUS est figura habēs tres angulos duobus rectis æquales.

STATUA est imago sculptoris manu effecta.

RHETORICA est bene dicendi scientia.

AEDIFICATOR est qui domos, templa, ædificia, potest erigere.

HOMO est animal, cuius vsui cætera omnia sunt animalia.

TRIARIj sunt milites in postrema acie collocati.

AMIGDALUS arbor est, quæ primo omniū floret.

Vxor

a diff
tiis.

a pro
A to

a par
A co

gatis
ab ad

tibus
ab ac

a sub

a ma

A for

Ab e
ente.

A fin
Ab et

ctis.

A de
nato.

A loc
a tēp

lexis. Vxor est foemina, viro maritata.

tece Cædes, est mors violenta, iurgium, odium, in-
bus. uidiam, contumeliam, iniuriam, plærunque
sequens.

diun Meretrix est, quæ cultui corporis voluptatiq;
studet.

equæ Furere est, non cognoscere homines, non leges,
non senatum, non ciuitates, & corpus suum
cruentare.

onū Iustitia est virtus, quæ ex sententia Ciceronis
vnicuiq; sua tribuit.

npa Iynx auis est columba minor, pedibus vtrinque
in binos digitos scissis.

onū Paterfamilias est, qui ita præest familiæ, vt præ-
ceptor discipulis.

illi. Virtus est vitium fugere.

ariis Obliuio est scientiæ amissio.

uas Pater est qui liberos habet.

iuvis Virtus est placidis abstinuisse bonis.

ten-

PO T E S T quandoque definitio ex duobus aut
pluribus locis duci, sed nomen ex eo habet, qui
est manifestior. Hæc ex quatuor diuersis locis
est petita. Bubo auis est nocturna, à boum mugitu dis-
cta. Vncunguis carniuora, aquilam magnitudine res-
ferens. Nōnulli fortassis quasdam ex his descriptio-
nes, libentius quàm definitiones vocarent. Verum
Agricola, quem in his rebus libentius imitabor, ta-
les

DIALECTICAE LIB. II.

les appellat definitiones. Non tam fortasse quod rei essentiam, quam rem ipsam conuersim explicant, apud quem (quantum ad inuentionem attinet) definitio, & descriptio, vnum eundemq; locum constituunt, nisi poetarum descriptionem intelligas, cum qua nihil est nobis commertij. Definiendi munus magni & excellentis viri est, qui non solam vniuersam definiendae rei naturam, sed & alia plurima, quae eam circumstant, percipit. Neq; quicquam aliud aequae acrem a tardo, doctum ab indocto, distinguit, atque definiendi peritia, quo magis conuenit, vt crebro definitionibus tenelli animi exerceantur. Superest modo vt diuisio etiam per locos ducatur, atq; hic Rodolphi, viri eruditissimi exempla adducam, quem nolum vilo pacto sua fraudari laude.

DIVISIO PER LOCOS.

AC quoniam perfectae differentiae origo ex forma est, inde ordiamur.

Corporum aliud animatum, aliud expers a- A fo
nimae.

Arborum aliae ex femine sunt, aliae sponte na- a ma
scuntur.

Feritas alia serpentis, alia auis, alia reliquarum a sub
beluarum est.

Animalium aliud mansuetum, aliud ferum. ab ad
tibus

Hominum alius studio, alius lucro, alius vo- ab ac
luptati operam dat.

Animalium aliud parentis efficacit, aliud pu- Ab e
trefa- entib

IO. SETONI.

refractione gignitur.

fectis Animalia quædam foetum, quædã ouum, quædam vermem pariunt.

ti. Rerum domesticarum aliæ ad necessitudinem, aliæ ad voluptatem, aliæ ad vsum pertinent.

e. Opum parandarum gratia, alij iustam nauant operam, alij fcenerantur, alij vi rapiunt, alij fraude subducunt.

o. Animalia hæc terra, illi vero mari degunt.

ore. Flores aut hyberni sunt, aut verni, aut æstiuui, aut autumnales.

exis. Homines partim serui sunt, partim domini, partim neutrum.

tin-
us. Musicorum quidam literas sciunt, quidam ignorant.

nū. Quidam homines laudati sunt, quidam vituperati, quidam silentio latent.

pa. Populares quidam infra regem sunt opibus, quidam pares, quidam superiores sunt.

ili. Aliorum vitæ propositum industria formicam imitantur, aliorum segnitie similis est muscis.

NOMEN rei, opposita, & dissentanea, prorsus aliena sunt à diuidendi ratione. Præterea absurdum esset, vt vna diuisio, ex duobus locis ducatur, quod in definitione non est rarum. Nunc restat vt exerceât sese pueri, multis tum definitionum,

DIALECTICAE LIB. II.

tum diuisionum exemplis. Nulla enim ars citra vsum potest percipi: tantum abest vt exacte definire, & recte diuidere quis possit, nisi prius eius rei sibi vsum fecerit. Ex his (definitione & diuisione dico) omnis fere nascitur disputatio, & argumenta tanquam ex fonte deriuantur, atque hæc de categoricis dicta sufficiant.

DE HYPOTHETICA PROPOSITIONE.

HYPOTHETICA propositio est, quæ duas categoricas cum nota hypothetica in se complectitur: vt, Temperantia est virtus, & intemperantia est vitium.

Diuidi potest (vt simplex) in ueram & falsam, deinde in affirmatiuam & negatiuam.

Quinq; numerantur hypotheticæ species.

{ Conditionalis
{ Copulatiua
{ Disiunctiua

{ Causalis &
{ Temporalis.

Conditionalis est, vbi geminæ categoricæ conditionali nota iunguntur.

Copulatiua, vbi nota copulationis categoricas coniungit: atq; ita finiendæ sunt reliquæ species.

Conditionalis vera est, vbi antecedens probat consequens, aliàs falsa.

Co-

IO. SETONI.

Copulatiua est vera, cuius vtrâque pars est vera, vt, Iustitia est virtus, Fraus est scelus.

Falsa, si altera pars sit falsa. vt, Homo est rationalis, & homo est immortalis.

Disiunctiua è regione est vera, si altera pars sit vera. vt, Terra minor est sole, aut mentiuntur philosophi.

Falsa, vbi vtrâque pars sit falsa. vt, Argentum præstat auro, vel literæ virtuti sunt præponendæ.

Causalis similis est conditionali. nam vera est tantum, quando pars posterior per priorem probatur. vt, Quia homo est capax rationis, est risibilis. Denique quod ad veritatem spectat, idem de temporale est sentiendum. Hæ etenim sunt veræ. Dum quis currit, mouetur. Dū sis probus, es amandus. Non autem hæ: Dum bibis, peccas. Dum scribis, ludis. Quoniam prior pars non probat secundam, nullam agnoscunt hypotheticæ conuersionem, nec oppositionem præter contradictionem, præposita negatione toti propositioni.

Copulatiua vniuersalitatem, disiunctiua particularitatem quandam præ se fert, quo fit, vt inuicem contradicant, vbi partes sunt oppositæ. Bisariam sumi potest interdum, tum copulationis, tum disiunctionis, nota: illa comple-

plex
pula

ria,
debe

T

cile
be ne
quã
simp
& ne
nus
nota
mne
cunt
para
tam,
gunt
ergo
bo.
disi
vltim
speci
reliq
ditio
secu
vt,
rent
es m

DIALECTICAE LIB. II.

plexim aut sigillatim, hæc disiunctive aut copulativim.

Omittitur nonnunquam nodus venustatis gratia, qui tamen licet non exprimatur intelligi debet.

TANDEM ad hypotheticam enunciationem ventum est, quam multo compendiosius, quam alteram absoluemus. Nam de hypotheticis facile iudicabit is, qui categoricarum naturam probe norit. Nam aliud non est hypothetica enuntiatio, quam duæ consutæ categoricæ. Dividitur hæc ut simplex in veram & falsam, iterum in affirmativam, & negativam, quæ omnia non in verbum, sed quatenus sunt hypotheticæ, in connexionem, hoc est in notam hypotheticam incumbunt. Notas voco omnes conjunctiones, quas dynamis grammatici dicunt, & adverbia temporis, loci, similitudinis, comparisonis, & similia, ut si, & nec, vel, aut, quia, dum, tam, quando, æque. &c. Pro diversitate harum, distinguuntur species hypotheticarum, sed ipse brevitatis ergo, eas tantum quæ præcipue habentur, explicabo. Hæ quinque sunt, conditionalis, copulativa, disiunctiva, causalis, temporalis. Quanquam duæ ultimæ argumentationum formæ, magis quam species censendæ sunt. Ad has reduci possunt quæ reliquæ sunt. In conditionali respicere oportet conditionem. nam vera non est, nisi prima propositio secundam probat, hoc est, ex necessitate inferat. ut, si præcepta dei servaueris, saluus eris. Si parentes oderis, es improbus. Hæ falsæ sunt, Si non es monachus, non es pius. Si vxor sit formosa

IO. SETONI.

fa, est honesta. licet fortasse partes sunt veræ, & hæc
vera est, quamuis falsæ sint partes, si equus volabit
erit alatus. Copulatiua non est vera, nisi vtrâque pars
pariter sit vera. vt, Hortentius fuit vir eloquēs, & sin-
gulari memoria præditus. Falsa vbi vna pars est fals-
sa, vt Alexander fuit potentissimus, & sobrius: hanc
quia nullam habet in se conditionem, quidam ab hy-
potheticis reijciunt. Disiunctiua e contrario vera est,
cuius vna pars est vera: vt, Fraus est licita, vel mercas-
tores delinquant. Falsa non est, nisi vbi vtrâque pars
simul falsa fuerit: vt, Scurrarum vita est honesta, vel
nemo avaro felicior. Causalis & temporalis, condi-
tionalis naturam imitantur. Falsæ enim sunt, nisi
prior propositio alteram necessario probauerit, pri-
oris exemplum. vt, Dies est, quia sol est in nostro o-
rizonte. Posterioris exemplum dum quis viuit, spi-
rat. dum quis cernit, oculos habet. Nec refert vtra
pars in his præponatur. vt, Nox est nobis, dum sol
est in altero hemispherio. Sunt hæc omnia de hypo-
theticis affirmatiuis intelligenda. Non conuertuntur
hypotheticæ, nec oppositionem habent, nisi contra-
dictionem, quum toti propositioni præponitur ne-
gatio, vel aufertur præposita. vt, Si vis ad vitam in-
gredi, seruanda sunt mandata. Contradictio est, non
si vis ad vitam ingredi, seruanda sunt mandata. Non
dum apud antipodes est sol, nobis nox est. Contradi-
ctio dum apud antipodes est sol, nobis nox est: qui
modus faciendi contradictionem, generalis est etiam
in categoricis. vt, Omnis avarus est miser, non omnis
avarus est miser. Nemo odit seipsum, non nemo odit
seipsum, & ita de reliquis. Omittitur interdum nota
venustatis causa. vt, Liberali ingenio prodest lenitas,
prauo nocet. Pauperi desunt multa, avaro omnia.
Præsente præceptore auscultant discipuli. Optare
potes

DIALECTICAE LIB. II.

potes quæ velis, consequi quæ velis, non potes. Omnis copulatiua participari videtur vniuersalitatem, & omnis disiunctiua particularitatem, Itaq; sunt qui tradunt copulatiuā contradicere disiunctiuæ, vbi partes sunt oppositæ. vt, Scipio Hannibalem vicit, deleuitq; Cartaginem. Non vicit Annibalem Scipio, vel Cartaginem non deleuit. rursus, Nullus poëta doctior est Homero, vel nullus antiquior. Est aliquis poëta doctior, & antiquior Homero. Est porro attendendum nodum copulatiuum, posse bifariam accipi aliquando, aut cōplexim, aut figillatim. vt, Omnis nostra vis in animo & corpore sita est, si & capiatur cōplexim vera & categorica est: Si figillatim, est copulatiua falsa: significat enim omnē vim in animo esse: & itidem omnem esse in corpore, vtrunque est falsum. Huius generis sunt, lac & piscis sunt venenum, duo & tria sunt quinque. Anima & caro vnus est homo. Argumentatio est antecedens, & consequens, & alia similia.

Disiunctionis etiam nodus nunc disiunctiue, nunc copulatiuim capitur. vt, Omne animal aut homo est, aut brutum. Si sumatur aut disiunctiue, est falsa propositio. Nempe designat omne animal esse hominem tantum, vel omnem Animal esse brutum. Si

nota copulatiuim accipiatur, designat hominem & brutum pariter inter se,

omne animal complecti. Multæ sunt huius generis

propositiones, quas

hic repetere magis

esset lōgum

quam neces-

sarium.

SECUNDI LIBRI FINIS.

LIBER TERTIVS

DE ARGVMENTA-

tione.

VMMVS HVIVS AR-
tis scopus, ad quem omnia
diriguntur, est argumentatio,
Cui explicandę tertium librũ
destinauimus. Primum ergo
quid argumentatio, deinde
quotuplex sit, postremo quæ

ei affinia sunt, demonstrandum est: qui ordo
supra à nobis est seruatus.

Argumentatio est propositionum ad illati-
uam notam connexio. vt, Chremes fuit ebrius,
ergo inutilis.

Tria sunt in argumentatione notanda: Ante-
cedens, nota, & consequens.

Antecedens est prior pars argumentationis
notam præcedens.

Consequens vero posterior, eandem subse-
quens.

Nota deniq; velut nodus quidam est, ipsas
partes connectens. vt, Catilina fuit proditor
patriæ, ergo meritò Roma expulsus. Hic ante-
cedens, Catilina fuit proditor patriæ: ergo, no-
ta; merito Roma expulsus, consequens.

Ante-

DIALECTICAE LIB. III.

Antecedens quandoq; in duas secatur partes; Priorem vocant maiorem, alteram minorem; de quibus suo loco dicemus.

Argumentum est probabile, inuentum ad faciendam fidem de re aliqua, alij medium vocāt.

Argumentatio in bonam & malā cōsumitur.

Bona est cuius antecedens necessario infert consequens. vt, Cernit, ergo oculos habet.

Mala est, cuius antecedens, aut non omnino, aut non ex necessitate probat consequens. vt, Attalus fuit diues, ergo liberalis.

QVONIAM in primo libro terminum in d complexum, ac in secundum propositionem explicuimus, postulat ordo, vt in hoc tertio libello illustretur argumentatio, qua nihil in tota dialectica spaciosius, amplius, aut maius.

Quemadmodum enim ab exiguis fontibus orta flumina augescunt spacio, & in immensum crescunt, ita & omnis scientia à paruis principiis initium faciens, latius inde emanat, & progressu ad maiora euagatur, tandemq; in amplissimam immensitatem expanitur. Argumentatio est propositionum ad illatiuam notā cōnexio, vel vt aliis placet, Oratio qua quis rei, de qua dicit, fidem facere conatur. vt, Nero fuit tyrannus, ergo indignus imperio. Hæc non aliter ex pronuntiatis, quam ex terminis pronunciatum componitur. Et vt in hoc subiectum, copula, & prædicatum, sic tria quoq; notanda sunt in omni argumentatione, antecedens, nota, & consequens. Antecedens est quicquid notam antecedit, Consequens quod notam

IO. SETONI.

sequitur. Nota vtriusq; nodus est. vt, Lucretia seipsam interfecit, ergo fuit homicidij rea. Antecedens est, Lucretia seipsam interfecit: ergo nota, fuit homicidij rea consequens. Antecedentis quandoq; duæ sunt partes, maior, & minor: de quibus suo loco plura dicemus. Antecedens ratio, propositumque dicitur. Consequens intentio, conclusio, illatio, complexio, connexio, sequens, & thema appellatur. Notæ sunt, ergo, ideo, igitur, proinde, itaq;, & si quæ sunt huiusmodi. Totam autem vtriusque connexionem, argumentationem, ratiocinium, sequelam, consequutionem, vulgo consequentiam. Cicero conclusionem dicit. Argumentum, vocant alij medium, alius minus recte antecedens. Consequentiarum hæc bona, illa mala. Bona est, cuius antecedens non potest esse verum, nisi etiam consequens vna sit verum. vt, Nullum regnum scelere partum est diuturnum: ergo nec Philippi Macedonis regnum est diuturnum. Mala est cuius antecedens potest esse verum, consequenti existenti falso. vt, Pulugium est medicamentum: ergo non est nutrimentum. Non defuere qui bonam in geminam speciem diuiserunt, alteram à materia, alteram à forma nominantes, & rursus quàm materialem vocant, in aliquot species, quas hic repetere longius esset, opinor, quam vile.

Quatuor sunt argumentationis formæ.

{ Syllogismus	{ Enthymema
{ Inductio	{ & Exemplum.

Enthymema ad syllogismum, exēplum ad inductionem referunt. Aristoteles illud rhetoricum syllogismum, hoc rhetoricam inductionem

nem

DIALECTICAE LIB. III.

nem nominat.

Syllogismus est oratio, in qua ex duabus præmissis concessis, necessario per concessas infertur conclusio. vt,

Omnis ars alit artificem	}	Ars.
Pictura est ars, ergo		
Alit artificem		

Tres sunt in omni syllogismo enūciationes, maior & minor propositio nodum præcedentes, ac eundem sequens conclusio.

Tres sunt etiam simplices voces in syllogismis, maior, minor, & media, doctis extrema nominantur.

Maius extremum est, quod in maiori propositione sumitur cum medio.

Minus extremum, quod in minore propositione cum medio sumitur.

Medium vero dicitur, quod in vtrâq; præmissa capitur.

Materia syllogismorum ipsa sunt Αξιώματα.

Forma est Αξιωμάτων dispositio.

Modus est pronunciatorum quantitatis & qualitatis ratio.

Figura est certa debitaq; dispositio mediæ.

IO. SETONI.

Bis duo prima tibi numerat, totidēque secunda,
Ultima quæ restat retinet sex verba figura.

Medij dispositio.

Præcedit copulam prima medium sequiturque,
Ast bis præcedit terna sequiturque secunda.
Præmissæ medium maior minorque capeffunt,
Hoc tamen vt Scyllam semper conclusio vitat.

Argumentatio bona quatuor sub se species continet, Syllogismum, inductionem, enthymema, & exemplum. Duæ priores perfectæ sunt, & secundum philosophum dialecticis propriæ. Duæ reliquæ imperfectæ, captiosæ, & poetis familiariores. Syllogismus est oratio, in qua concessis maiore & minore, necessario per eas sequitur conclusio. Syllogismus ratiocinatio dicitur à Cicerone, ab aliis collectio. Maior & minor propositio, quia præcedunt nodum, præmissæ appellantur. Conclusio ex præmissis inducitur, quæ partes variè, à variis nominantur, vt hic patet.

DIALECTICAE LIB. III.

Syllogismi

Pars. I.

Ab Aristotele
 A Cicerone
 A Quintiliano
 A Themistio
 A Boethio
 A Rodolpho

Propositio maior
 Propositio
 Intentio
 Sumptum } vel propositio
 Sumptum
 Expositio

dicuntur

2. Pars.

Aristoteles
 Cicero
 Quintilianus
 Themistius
 Boethius
 Rodolphus

Propositionem minorem
 Assumptionem
 Assumptionem
 Sumptū } vel propositionem
 Sumptū
 Assumptionem

vocantur

3. Pars.

Ab Aristotele
 A Cicero
 A Quintiliano
 A Themistio
 A Boethio
 Ab Rodolpho

Conclusio
 Complexio
 Connexio
 Conclusio
 Conclusio
 Intentio

appellatur.

IO. SETONI.

Maius, minus, & medium extremū, vulgo termini & extremitates nominantur. Maius extremum sumitur cum medio in maiore propositione. Minus in minore sumitur cum medio. Maior in conclusione prædicatur. Minus subiicitur. Medium in vtrāq; præmissa capitur, nec vnquam ingreditur cōclusionem. Notandæ sunt in syllogismo, materia, & forma. Ad formam spectat modus & figura. Modi sunt quatuordecim, & tres figuræ, vt docent versiculi.

Bis duo prima tibi numerat. &c.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, integri habentur.

Ad quos ducuntur reliqui, cum perficiuntur.

Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti.

Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Addunt alij quinque alios modos primæ figuræ, quos vocant indirectos, quod in conclusione maius extremum minori subiicitur, cum cōtra fit in reliquis. Varietas figurarum ex medio prouenit, quandoquidem medium in prima figura est subiectum, in maiore, & prædicatum in minore. In secunda bis prædicatur medium, in tertia vero medium bis subiicitur .i. in vtrāq; præmissa vt versus indicant. Præcedit copulam &c. Medium vt distichon indicat nō ingreditur conclusionem præmissæ medium. &c. Conclusio igitur ex maiori & minori extremo conflatur, quæ directa vocatur, quoties maius extremum de minore prædicatur. Præterea, Conclusio cogitatione est prima syllogismi pars, maior hoc est eius ratio, vel causa, secunda, & minor vltima. Verum priusquam syllogismum absoluam, docendi sunt pueri, quo pacto sese inter argumentandum gerant.

De disputatione.

Disputatio est aliquorum de re controuersa argumentosa conflictatio, in hoc latens veritas diligenti exami-

DIALECTICAE LIB. III.

examine discutitur, quippe ut in arbore putanda segmenta reijcimus, ita in dissertatione concisis falsis, & ambiguis, ad vera & indubitata sensim peruenitur. In omni autem disputatione debet esse, qui ratiocinia proponat, & qui ei ad illa respōdeat, alter oppugnat, alter propugnator appellatur. Illi inuentio præcipue, huic iudicium semper ob oculos est ponendum. Alter argumentis seu gladio proscindere, ferire, penetrare conetur, alter dialecticæ iuditio, velut clipeo quodam, ictus declinabit, vitabitq̃. Petitiones impetum franget, eruenti resistet, seseq̃ illesum, & intactū tuebitur, hoc est veritati, seu sacre ancoræ adhærebit. non licet vni eidemq̃ incepta semel dissertatione, nunc opponentem nunc respondentem agere, velut imperiti grammaticastri, qui ob imperitiam alternatim quæstiones agitant. Imo dialecticorum est obnixe invicem ratiocinandi formam servare, ne disputantium vices villo modo confundantur.

Disputantis officium.

Disputantis officium est prius meditari quod proponat, scopumq̃ aliquem in animo præfixum habere, quo (si possit) denso argumentationum agmine adversarium impellat. Huc rationes suas omnes dirigat, nec ullam sinat ansam arripere ad alia deflectendi, obstruat viam aufugienti, & angulos quarentem reuocet, retrahatq̃, & quasi vallo quodam undique obsistat, ne quoquo pacto refugium inueniat, aut e cassibus elabatur. Facile autem tergiuersabitur antagonista, seseque e faucibus eripiet, si multa simul, & turbato ordine proponamus, aut si argumentationem absque forma & uinculis proferamus. Urget ergo disputator anguste, ut ad totam connexionem, aut ad eius partes respondeat, non perplexe, sed clare, & certa cum asseueratione. Responsum animo verset,
num

num consonum & idoneū fit, aut secus, deinde quale quale fit, argumento aliquo impugnet. Si sequela des negabitur, argumentationis formam allegabimus. Sin propositum aut eius pars negetur ab aduersario, nouo medio confirmetur, donec tandem veniamus ad aliquid quod certum fit, talēque vt negare id aduersarius non possit. Si quid elargiatur, ex ipso aliud colligendū est, deinde ex iam collecto rursus aliud inferendum, & ex illo denique aliud, donec tandem ad primum illud perueniamus, quod reliquarum argumentationum serie conati sumus asserere, quod perfecto arduum non erit, si in vtranque partem, hoc est ad confirmandum, infirmandūque, accedamus instructi. Argumenta dabunt loci, quæ (vt præmonui) in argumentationis speciem sunt colligenda, atque ita decenti ordine obijcienda, quoad voti compotes simus, vel donec resoluendus sit aduersarius, & nostro arbitrio quasi ē compedibus emittendus, id quod tum plærumq; fieri solet, cum seu caprius in laqueos ducitur, vel rationem missam facere, à digniore aliquo qui disputationi præsidet, iubemur. Exemplum, vt si quis neget sapientem esse diuitem, probabis hoc pacto. Sapiēs nullis caret opibus, ergo est diues. Antecedens probabis ad hunc modum, Sapiens habet opes quas vult, ergo non caret vllis, & iterum antecedens sic suadebis. Sapiens nullas cupit, ergo habet quas vult. antecedens rursus. Sapiens non putat opes esse bonas, ergo nullas cupit. Deniq; sic adhuc probabis antecedens, Sapiens solam virtutem in bonis esse iudicat, ergo diuitias non putat esse bonas. atque ita deinceps in infinitum, quicquid negatur nouo medio stabiles.

Officium respondentis.

Respondentis est (qui diuersa tuctur, & pro vero pugnat

DIALECTICAE LIB. III.

pugnat.) Primum in initio statim ratiocinium quo proponitur ordine repetere, deinde deliberare & secum prius in animo meditari, diligentérque apud se statuere, quid sit respondendum, cauereque ne ad redargutionem, ut vocant, hoc est, palinodiam, nec ad falsum concedendum verúmve negandum, nec ad negationem, aut ullam absurditatem asserendam impellatur. Cauendum in primis ne vlla rerum similitudine decipiatur. Animaduertet sedulo, quibus involuitur nexibus ratiocinium, & quibus modis dissolui oportet, quod confirmatum est. Reputet antea tacite apud se, quo videatur argumentatio spectare, & quasi è longinquo respiciat, num si hoc aut illud asserat, pacatum finem, veluti portum quendam, sit habitura. Res, pariter & connexio examinanda est, antequàm suam proferat in medium sententiám. Nam nunc materia, nunc consequentiæ artificium fallit.

Non est fas, ut responsoꝝ vlla disputanti obijciat, aut quaestiones proponat, suum agat negotium. i. obiecta repetat, repellat, soluat. Tantum ad interrogata respondeat, & quantum datur in singulis satisfaciatur oppositori. Repellitur argumentatio negatione, soluitur distinctione, nam eludere absurdo, & obijcere retundere non tam fortasse dialectici esse, quàm grammatici & rhetoris quibusdam videbitur. Duplice vero nomine repetimus quod proponitur, tum ne forte vocum aliqua vicinitate decepti obauderemus, tum ne ad excogitandam responsionem non satis daretur spatij, quando præceptum & inconsultum responsum raro vacat vitio, ut ait ille. Repetita ergo & quasi ruminata aliquoties argumentatione, vel quaestione. non solum tota per se partium connexio, verum etiam singulae eius partes singulatim ponderandæ nobis veniunt, ad quas pro earundem qualitatis diuersitate,

IO. SETONI.

firate separatim, peculiari suo partibus addito nomine, conuenit responsum dare. Præterea responsori summa opus est cautione, vbi quis Socratico more secum iniit disputationem. Hoc est vbi nulla proposita argumentatione, varias quæstiones dolose agitat, cuius in Inductione exemplum dabimus. Aduersarium quoque nos blanda voce demulcentem, laudantemve, quod ei largimur, suspectum habere debemus. nec minus ducentem, quam trahentem vereri. Porro quorsum tendūt eius conatus prius imaginemur, quo citius scopum illum, ad quem nos velit adactos, velut scopulos vitemus, ac fugiamus, cane peius & angue, vte est in prouerbio. Nam caput est videre in altercatione, quid positum est in controuersia, ne in ipso portu impingas. Proximum vt illorum naturam omnem, de quibus agitur, probe perspectam habeas, ne Antabatarum more, clausis oculis demisses, ac velut laberinthum ingressus, quo eas interius, hoc exitus sit incertior.

Propositio vera

Quæstio vera

Argumentatio bona

} sunt concedendæ.

Propositio falsa

Quæstio falsa

Argumentatio mala

} sunt negandæ.

Propositio multiplex

Quæstio multiplex

Argumentatio dubia

} sunt distinguendæ.

Decipit enim facile multiplex de quo non fuerit prius

DIALECTICAE LIB. III.

prius præmissa distinctio, nullum vobis negotiū fa-
 cessunt, quæ indubitata sunt fidei, aut prorsus à vero
 aliena, at probabilia recte discernere, hoc opus, hic
 labor est. Ad hæc quicquid denegabimus, seu id ve-
 rum sit, seu falsum, conabitur illud disputator (si pos-
 sit) ratione confirmare, & suffulcire, id quod citra
 novam argumentationem nequit omnino fieri. Se-
 cunda igitur illa argumentatio, & quasi ex responso
 recens nata, qua negatum colligitur conficiturq;, nō
 minus quam prior recitanda, & diligenter pensan-
 da venit, atq; ita porro donec ad solutionem tandem
 ventum sit, quæ sane nunquam aut perraro absque di-
 stinctione (si doctis credamus) inuenietur. Ac quo-
 niam veritatis & eruditionis tantum gratia decertan-
 dum est, nō sunt falsa nimis pertinaciter defendenda.
 Satius est victori herbā porrigere, & infantiam con-
 fiteri, quàm a falso stare, & sophistarum more de ver-
 bis inaniter argutari. Absit procul rixandi desyderiū,
 absit contumelia, facessunt conuicia, quæ biliosis in-
 genium obfuscant, mentis aciem perstringunt, omne
 rationis pene lumen extinguunt. Mitte Scotistis omnē
 inanem loquacitatem, nullum est enim certius illite-
 rati argumentum, quam garrulitas muliebris, doctos
 decet modestia, & morum candor ingenuos. Nec re-
 spondēti licet, recitato ratiociniō statim ad ipsam so-
 lutionem (tanquam respondendi munere grauaretur
 aut laqueos timeret) festinare. Longe enim est aliud
 verum respondere, aliud recte & apposite: quare aut
 omnia pariter concedere, aut antecedens, aut seque-
 lam, aut denique negare, vel distinguere oportet. Nā
 consequens inficiari nemo solet, nec debet. Hanc rem
 multo exercitamenti facilius quam regulis perci-
 pies. Nam si quis sic disputationem nobiscum insti-
 tueret, Omnis mercator est improbus, ergo est pu-
 niens

10. SETONI.

niendus. Non, hic sequela, sed propositū est negandū
si hoc pacto prober. Omnis mercator vitur fraude,
ergo, Omnis mercator est improbus, hic etiam an-
tecedens negabis, quod si sic prober, Omnis mercas-
tor pluris reuendet, quam emit merces. Igitur vti-
tur fraude. Iam neganda est consecutio, si alligabit
enthymema, dicemus eius formam non semper esse
efficacem ad probandum institutum.

Nunc ordine syllogismos colligamus.

PRIMA FIGURA.

Bar Omne vitium est castigandum,	} Vitium.
ba Omne mendacium est vitium, ergo	
ra Omne mendacium est castigandum.	

Ce Nullus magistratus reddit honestū,	} Magi-
la Omnis prætura est magistrat ⁹ , ergo	
rent Nulla prætura reddit honestum.	

Da Quisq; affectus est reprimendus,	} Affectus
ri Ira est affectus, ergo	
i Ira est reprimenda.	

Fe Nulli lasciui sunt legendi,	} Lasciu ⁹ .
ri Quidam poetæ sunt lasciui, ergo	
o Quidam poetæ non sunt legendi	

Hi quatuor soli perfecti sunt, reliqui omnes im-
perfecti.

PRIMA figura est perfectorum tantum. Perfec-
tus est syllogismus, cuius partes quasi naturæ ductū

*in hac figura ostendenda sunt. Item in sequens
figura, aliter, ut maior sit, hoc instans in syllogismo*

DIALECTICAE LIB. III.

sequentes, non possunt in meliorem formam reduci: reliqui modi sunt imperfectorū. Itaq; trāsmutatione, & conuersione egent: priusquam ad perfectorum ordinem reducātur, quam rem mox planiorem faciam. Subiungam hic etiam quinq; illos, qui vulgo adduntur primæ figuræ modos, & si enim conclusionem (vt vocant) in directā, hoc est conuersam inferūt, necessario tamen sequitur adsumpta: Nam si ad easdem præmissas in barbara sequitur hæc conclusio, Omnis sobrietas est amplectenda, necessario per conuersionem attenuatam sequetur, aliquod amplectendum est sobrietas, & ita in cæteris modis.

Ba Omnis temperantia est amplectenda,	} Tem.
ra Omnis sobrietas est temperātia, ergo	
lipton Aliquod amplectēdum est sobrietas,	

Ce Nullum vitium est decens,	} Vitium.
lan Omnis audacia est vitium, ergo	
res Nullum decens est audacia,	

Da Quoduis crudele est odiosum,	} Crudele.
bi Aliquod bellum est crudele, ergo	
tis Aliquod odiosum est bellum,	

Fa Omnis auarus est miser,	} Auarus.
pes Nullus probus est auarus, ergo	
mo Aliquis miser non est probus,	

Fri Quædam modestia est laudabilis,	} Mod.
ces Nullum conuicium est modestia, ergo	
morū Aliquod laudabile non est conuitium.	

Fa

Fapelfmo, & fricelfmorum dicuntur omnibus figuris ex æquo congruere, & communes effe fi medium ad debitam figurarum naturam recte temperetur.

SECUNDA FIGVRA.

Cæ Nemo liberalis cupit aliena,
 1a Omnis avarus cupit aliena, ergo } Cupiens
 re Nullus avarus est liberalis. } aliena,

Ca Omnis prudens est temperans,
me Nullus voluptuarius est tēperās, ergo } Tēpe
stres Nullus voluptuarius est prudens. } rans.

Fe Nullum scelus est excusabile
 sti Aliqua culpa est excusabilis, ergo } Excusab.
 no Aliqua culpa non est scelus.

Ba Omnis fraus est prohibita,
ro Quædã mercatura nō est prohibita, er. } Pro-
co Quædam mercatura non est fraus. } hibi-
tum.

TERTIA FIGVRA.

Da Omne periurium est flagitium,
ra Omne periurium est mendaciū, ergo } Periur.
pti Aliquod mendacium est flagitium.

Fe Nulla dialectica est venalis,
la Omnis dialectica est scientia, ergo } Dialect.
ton Aliqua scientia non est venalis.

*et figura sua longe da, tam, ne Casti-
na sublatio sit conclusio, aliter non conste
re poterat expressim.*

DIALECTICAE LIB. III.

Di Castigatio est necessaria,
sa Omnis castigatio est poena, ergo } Castig
mis Poena est necessaria.

Da Omnis studiosus est adiuuandus,
ti Quidam studiosus est pauper, ergo } Studic
fi Quidam pauper est adiuuandus.

Bo Aliqua podagra non est medicabilis,
car Omnis podagra est morbus, ergo } podag
do Aliquis morbus non est medicabilis.

Fe Nulla seueritas placet puero,
ri Aliqua seueritas est perutilis, ergo } Seueri
son Aliquod perutile non placet puero.

In his vocabulis, quæ vocamus modo
gnificatiuæ sunt literæ quædam.

A Vniuersalem affirmatiuam
E Vniuersalem negatiuam
I Particularem affirmatiuam
O Particularem negatiuam } designat.

Reductio syllogismorum est quum sec
& tertiæ figuræ syllogismi, ad primæ figura
dinem disponuntur, eadem remanente mat
Imperfecti autem, ad eos perfectos reduci
qui ab iisdem literis incipiunt.

IN reductione est aduertendum, quod B, C, D

IO. SETONI.

imperfectorum principiis, eos modos ad illos quatuor perfectos debere reduci denotāt, qui ab iisdem characteribus initium sumunt. vt, Baroco ad Barbarā, Cæsare ad Celarent, & ita de aliis adhuc,

M Mutationem præmissarum
P Attenuatam conuersionem
S Simplicem conuersionem
C, si alibi quam in primo loco ponitur per impossibile conuersionem denotat.

Reductio imperfectorum.

1 Tres primi imperfecti in prima figura per cōuersionem conclusionis reducuntur. Quartus præter cōuersionem etiam mutatione præmissarū eget. Quintus conuersas præmissas transponit.

2 In secunda figura primus & tertius modus: per cōuersionem maioris, secundus mutata & conuersa minore, quartus solum per impossibile reducitur.

3 In tertia figura. Primus, secundus, quartus, & sextus modus, per conuersionem minoris. Tertius trāspōnit præmissas, maiore, & conclusione conuersis, denique quintus solum per obliquum syllogismi ductum perficitur. Potest quisque modus per obliquum ductum probari, at baroco & bocardo nullam aliam reductionem agnoscunt. Reductio per impossibile est, cum ex contradicentia conclusionis cum alterutra præmissarum colligitur alterius præmissæ cōtradicentia. vt, Omnis fraus est prohibita, quædam mercatura non est prohibita, ergo quædam mercatura nō est fraus. sic reducitur. Omnis fraus est prohibita, Omnis mercatura est fraus, ergo, omnis mercatura est prohibita. sic etiam bocardo, quædam podagra non est sanabilis, omnis podagra est morbus, ergo quidam morbus non est sanabilis. Ita reducitur ad barbarā, Omnis morbus est sanabilis, omnis podagra

DIALECTICAE LIB. III.

gra est morbus, ergo omnis podagra est sanabilis. Seruat maiorem baroco, bocardo minorem. Ille à maiore, hic à conclusione incipit in reductione. De his satis.

Hunc tam concinnum syllogismorum ordinem, qui maxime in quatuor perfectis conspicitur, nos docuit ipsa natura, nobiscum enim simul nascuntur scientiarum principia.

Vtilissimum est, quando syllogismum colligis, figuras & modos semper in mentem reuocare, si vniuersale sit quod probatum iri cupis, vniuersali modo ad hoc inferendum, conuenienti est vtendum, sin particulare, vtendum aliquo modo particulari. Nihil enim firmiter statuitur, nisi quod in conclusione per præmissas inferitur. Quicquid autem negatur inter ratiocinandum, in noui syllogismi conclusione semper ponendum est, donec voti compotes fuerimus. Categorici & simplices syllogismi, in dialectica sunt vnitiores.

Porro vt inuentio ex locis proprie petitur, ita iudicium, altera dialecticæ pars, præcipue ex syllogismi cognitione pender, eoq; plura nobis hic de eo sunt dicenda.

Modi alij sunt vniuersales, alij particulares, & rursum alij affirmatiui, alij negatiui, quas nomēclaruras à conclusione habent. Tum enim vniuersales vel particulares dicuntur, cum conclusio sit vniuersalis vel

IO. SETONI.

particularis, & ita de affirmatiuis & negatiuis est dicendum. Si vniuersale fit quod statuere vis (thematis enim quantitas in primis est spectanda) Barbara aut alio vniuersali modo, est vtendū. Sin particulare, tum darij, ferio, aut alij particulares modi conueniunt. Nā ponendum est semper in conclusione, quod cupimus persuasum iri, excogitandæ quæ sunt (inuento semel medio) præmissæ, vnde illud cōmodissime sequi potest, quæ si forte negentur, & ipsæ statim in conclusione alterius syllogismi ponentur, & per alias nouas præmissas probentur. Insuper dirimitur syllogismus, in categoricum, & hypotheticum. Cathegoricus est, cum & præmissæ & conclusio sunt Cathegoricæ enunciationes, hypotheticus quando harum aliqua sit hypothetica. Cathegoricus in communem & singularem. Communis in simplicem & compositum, quæ nomina ab extremis induntur. Communis dicitur, cuius extrema sunt communia, de singulari suo loco dicemus. Simplex est, cuius extrema sunt simplicia vocabula, quales sunt fere syllogismi, quos hactenus collegimus. Compositus itidem est, cum extrema sunt composita. Minus apti sunt ad disputandum, quorum media & extrema sunt multum composita, & idcirco à philosopho reijciuntur.

DE SYLLOGISMO REGVLAE.

¹ **M**AIORI inest maxima vis syllogismi, quæ penè semper conclusionem intra se complectitur.

² In maiori ergo causa conclusionis ponenda est, præsertim in prima figura. Tum videndum

ne

DIALECTICAE LIB. III.

ne subiectum minoris sit extra causam, atq; ita
necesse est conclusionem sequi.

In maiori collocanda sunt plærung; gnome, 3
lex, communis sententia, locus communis, a-
pothegma.

Thesis etiam maiori

Hypothesis vero conclusioni

conuenit.

Maior non potest esse particularis in prima, 5
aut secunda figura, si sit directa.

Maior minus virium habet quàm minor in 6
tertia figura.

Minoris subiectum in prima figura sub sub- 7
iecto maioris continetur.

Minor non potest esse negatiua in quatuor 8
perfectis.

Minor in tertia figura semp est affirmatiua. 9

Minor ad inferendam intentionem minus 10
habet virium, quàm maior.

Ex præmissis veris recteq; constitutis, infer- 11
tur intentio ex necessitate vera.

Præmissæ probant, non probantur. 12

Conclusio probatur, nihil probat. 13

Conclusioni igitur minus quàm præmissis 14
creditur.

Conclusio rarius ex conuertibilibus con- 15
flatur.

Conclusio deteriore sequitur partem. 16

10. SETONI.

17 Conclusio enim negatur, quoties altera
præmissarum est negatiua.

18 Conclusio etiam particularis est, vbi al-
tera præmissarum est particularis.

19 Conclusio nec vniuersalis nec particula-
ris vnquam affirmatur, nisi vbi vtrâque præ-
missa sit talis.

20 Conclusio affirmatiua ad confirmandum,
negatiua ad infirmandum est apta.

21 Conclusionem falsa, necesse est alterutram
propositionem esse falsam.

22 Conclusio minus continet, quàm altera
præmissarum.

23 Concedenda est conclusio in omni bono
syllogismo.

24 Nulla est conclusio affirmatiua in secunda
figura.

25 Nulla est conclusio vniuersalis in tertia
figura.

26 In prima figura, ex causis effectus.

In secunda ex effectibus causæ colliguntur.

27 Maius extremum, nunc iungitur, nunc dis-
iungitur à medio.

28 Maius minori nunc superius, nunc infe-
rius, nunquam aut raro æquale.

29 Maius & minus extremum, nunquam ante cō-
clusionem iunguntur.

DIALECTICAE LIB. III.

Medium est extremorum quasi mensura. 30

Medium in affirmatiuis vtrique extremo 31
congruit.

In negatiuis alteri iungitur, & remouetur 32
ab altero.

Medium igitur in affirmatiuis primæ figu- 33
ræ, debet esse vox, inter maius & minus extre-
mum media, in negatiuis minori superior.

Medium, in secunda figura debet esse vox 34
superior eo, cui affirmatiue iungitur.

Medium vbique in tertia inferius est mi- 35
nore, & maiore etiam quoties ab ea non dis-
iungitur.

Medium fit ex voce dissentanea vtri- 36
que extremo.

Medium, sæpissimè superius est subiecto 37
conclusionis.

Medium, præssius non impedit conse- 38
quutionem.

Medium, ex locis omnibus petitur. 39

Medium, est causa, quòd prædicatum con- 40
clusionis subiecto insit, vel non insit.

Ex medio pendet, cuiusq; argumentatio- 41
nis vis, & energia.

Syllogismus affirmatiuus ad probandum, 42

Negatiuus ad infirmandum est aptior.

Bonus est syllogismus, ex cuius intentionis 43

IO. SETONI.

contradicentia, cum altera præmissarum infer-
tur alterius contradicentia.

44 Omnis syllogismus recte dispositus, firma
est argumentatio.

45 Malus est syllogismus, vbi fuerint quatuor
aut plures termini.

46 Malus itidem si plus sit subiectum minoris
in prima figura (vt dictum est) quam sub sub-
iecto maioris continebatur.

47 Deniq; malus est, vbi vox vlla homonime
capitur.

48 Αμφιβολία vbiq; sed in syllogismis maxime
vitanda est.

49 Nullus est syllogismus ex solis negatiuis.

50 Nullus est omnino ex solis particularibus.

51 Si tantum in materia peccetur, non impedit
syllogismi consecutionem.

52 Vbi mediij aut extremorum dispositio non
seruatur, vocatur paralogismus, siue obratioci-
natio, cuius sequelam inficiari licet.

Prædictarum regularum expositio.

1 **M**AIOR magis pollet. Nam in se continet
conclusionem. vt, Omnis virtus est laudabilis,
Omnis iustitia est virtus, ergo omnis iustitia
est laudabilis.

2 Conclusio sub maiore intelligitur. Itaque maior
causa est conclusionis, vt docet 2. regula.

Apte

DIALECTICAE LIB. III.

Apte conuenit lex maiore, ut potest quisque vim
vi repellere. Milo occidit Clodium vim vi pellendo,
ergo iure fecit.

Thesis generalis & infinita est sententia. 4

Hypothesis finita atque aptior conclusioni, quod
syllogismus à communiore ad angustius descendit.

Maior vniuersalis est in prima & secunda figura, ut 5
ex modis liquet.

Maior minus pollet in tertia figura, quantum ad 6
quantitatem, quia particularis est, sed non ad infer-
endam conclusionem.

Subiectum minoris in prima figura inferius est, ad 7
subiectum maioris. ut, Iustitia ad virtutem in supe-
riori exemplo.

Minor affirmatur, in quatuor perfectis, est enim 8
aut A, aut I.

Minor nunquam negatur in tertia figura, quæ res 9
gula multos soluit paralogismos.

Quamuis aliquando minor iuxta quantitatem æquat 10
vel superat maiorem, minus tamen proprie probat
conclusionem.

Ad veras præmissas, non potest sequi falsa conclusio. 11

Præmissæ probant conclusionem, non probantur, 12
quatenus sunt præmissæ.

Conclusio, contra nihil infert, sed infertur. 13

Conclusioni propter præmissas creditur, minus 14
igitur quam præmissæ ipsæ meretur fidem.

Conclusio ex extremis cōflatur, quæ raro æquatur. 15

Sequitur conclusio deteriolem partem, hoc est po- 16
tius negationem quam affirmationem, & particula-
ritatem quam vniuersalitatem.

Nunquam vniuersalis est nec affirmatiua, nisi utrā- 18
que præmissa sit talis.

Conclusio affirmatiua ad confirmandum, hoc est 20
ad

IO. SETONI.

ad asserendum aliquid. Negatiua ad infirmandum, hoc est negatiue concludendum est aptior.

- 21 Conclusione falsa, falsa est altera præmissarū, quia ex veris falsum recte induci non potest.
- 22 Minus continet cōclusio quam præmissæ, quia syllogismus est quasi descensus, quod dictum est.
- 23 Concedenda est cōclusio, quia syllogismus est argumentatio perfecta necessario inferens consequēs. Pro. 24. & 25. consule modos. Omne leue ascendit, omnis ignis est leuis, ergo omnis ignis ascendit.
- 26 Ascendere effectus est leuitatis. Nullū graue ascendit, omnis ignis ascēdit, ergo nullus ignis est grauis.
- 27 Maius extremum nunc iungitur medio, hoc est affirmatiue nequitur, nunc disiungitur à medio, hoc est negatiue separatur.
- 28 Extrema raro sunt conuertibilia.
- 29 Nunquam inuicem occurrunt nisi in consequente.
- 30 Per medium deprehenditur extremorū cognatio.
- 31 Nam in affirmatiuis vtrique extremo conuenit, & affirmatiue iungitur.
In negatiuis semper disiungitur ab altero.
- 32 Medium igitur in affirmatiuis primæ figuræ debet esse nomen inter extrema medium.
- 33 In negatiuis minore superius, si syllogismus in eadem prædicamentali linea fiat. vt, Homo, animal, substantia. Non potest homo, nec substantia medium esse, si verus sit syllogismus.
- 34 Mediū in secūda figura (vbi nullus est modus affirmatiuus) vni tantū extremo iungitur, & superior est eo, vt si ex his vocib⁹ fieret syllogism⁹. Vitū, iustitia, virtus, nec iustitia, nec vitū sed virtus fieret mediū.
- 35 Contra, si in tertia ex iisdem fieret syllogismus, nō virtus, sed iustitia medium esset.
- 36 Medium nunquam disiungitur vtriq; extremo.

Medi

DI'ALECTICAE LIB. III.

Medium saepe est superius minore. 37

Medium saepius impedit conclusionem, quum lar- 38
ge, quam quum stricte sumitur.

Bonus est syllogismus, ex cuius contradicentia cō- 43
clusionis cum maiore sumitur minoris contradicen-
tia, vel quando maioris contradicentia colligitur ex
contradicentia conclusionis cum minore.

Malus est syllogismus, quando minus extremum 46
fit maiore superius.

Equiuocatio & Amphibolia reijciūtur à dialectica, 47
Sequitur consequentia etiam si materia falsa sit. vt, 48

Omnis lapis crescit, Ferrū est lapis, ergo ferrū crescit. 51

Contra, si forma syllogismi non seruetur, paralo- 52
gismus fit, etiam si in materia nihil peccetur. vt, Rex
est homo, Omnis rex induit diadema, ergo, Omnis
homo induit diadema. Nihil est præterea in his res-
gulis, quod magnopere expositione egeat. Quædam
quæ per se satis manifesta sunt, prudens prætere-

Ratio consequutionis syllogismorum.

Syllogismorum est, quod in præmissis
duo extrema sic in medio iunguntur, vt in cō-
clusionione, eadem eodem modo inter se coniungi
sit necesse. vt,

Bar Quodq; pulchum est difficile.

ba Quæq; scientia est pulchra, ergo

ra Quæq; scientia est difficilis.

Quæcunque enim in eodem tertio conue-
niunt, eadem inter se quoq; conueniunt.

Similiter quum duo termini in medio disiun-
gun-

guntur, illi inter se in conclusione disiunguntur. vt,

Ca Omnis prudens est temperans,
me Nullus voluptuarius est tēperans, erg } Tēpe
res Nullus voluptuarius est prudens. } rans.

Difficile & scientia iunguntur affirmatiue, in eo quod est esse pulchrum, iunguntur in cōclusionē etiā ūter se affirmatiue. Quæcūque enim eodem tertio conueniunt, eadem inter se quoq; conueniunt. Nam tertium quod medium vocamus, illud est quod duobus combinationem, & velut cognationem quandam addit, vt si qui duo vnum aliquem habeant, qui vtriq; sit contreraneus, illi ipsi inter se sunt contreranei, & quicūq; eundem habeant fratrem, illi fratres sunt inuicem, & ita in reliquis, vbi mutua & reciproca est nomenclatura, alioqui nō sequetur. Nam ei qui mihi pater est, non sum ego illi pater: vt, Frater sum illi qui est mihi frater, quia nomenclatura in talibus non est reciproca. Exemplum eorum quæ disiunguntur in conclusione, quod in medio non conueniunt. Nullum natium est laudabile, Omnis virtus est laudabilis, ergo nulla virtus est natia. Virtus & laudabile conueniunt, hoc est affirmatiue iunguntur, sed virtus & natium non cōgruunt, hoc est disiunguntur negatiue, ergo in conclusione virtus & natium necessario negatiue disiunguntur. Præterea apud oratores, & poëtas nonnunquam inuertitur ordo, & dispositio syllogismi. Illi enim conclusionem nunc primo, nunc secundo loco inferunt, ac propositiones quandoq; præpostero ordine pro arbitrio, & cōmoditate sua collocant, quam rem nemo citius dialectico prospiciet. Valla contendit hunc syllogismum recte

DIALECTICAE LIB. III.

recte disponi.

Socrates est homo

Omnis homo est animal, ergo

Socrates est animal.

} homo

Et hunc apud Senecam.

Omne peccatum est actio,

Omnis actio est voluntaria, ergo

Omne peccatum est voluntarium

} actio

Hi syllogismi, transmutatis propositionibus, eam ipsam habent dispositionem, quam nobis commendat Aristoteles, quæ profecto ducem naturam magis sequitur.

DE DVPLICI SYLLOGIS- morum ductu.

SYLLOGISMVS duplicem habet ductum: rectum, vt cum recto gradu procedit: & obliquum, cum reflexo ordine ad scopum peruenitur. De priore satis disseruimus. Obliquo vtimur, quum aliquod manifeste verum negatur, vt in hoc exemplo.

Bar Omnis virtus ornat philosophum,

ba Omnis patientia est virtus, ergo

ra Omnis patientia ornat philosophum.

In

In hoc syllogismo si quis omnia præter intentionem asserat, sic per obliquum ductum insurgemus.

Bo Quædam patientia non ornat philosophū,
car Omnis patientia est virtus, ergo
do Quædam virtus non ornat philosophum.

Conclusio hæc est falsa, ergo altera præmissarum vnde est inducta, at non minor, quæ ante est concessa, ergo maior. Nimirum quædam patientia non ornat philosophum, quare eius contradictio ex necessitate est vera, scilicet omnis patientia ornat philosophum. Hic vides quomodo antagonista ad palinodiam vel inuitus impellitur, hoc enim *Ἀγῶμα*.

Omnis patientia ornat philosophum, in priori syllogismo erat negatum, quod tamē ab eadem postea conceditur. Ex iis quæ diximus colligere licet, ex veris falsum non posse induci.

Ex falsis falsum verūque aliquando sequetur,

Ex veris possit nil nisi vera sequi.

SYllogismus quemadmodum cæteræ species consequentiæ duplicem habent ductum, vnum directum vt cum proposito aliquo, velut recta via colligimus, id quod probare cupimus, vt videre est in syllogismis à nobis superius adductis. Alterū obliquum, cum non recto sed retrogrado quodam ordine, ad id quod cupimus prouenimus. Illum vulgo
syla

DIALECTICAE LIB. III.

sylogismum ostensuum, hunc syllogismum ducen-
tem ad impossibile appellant. In quo accipere oportet, illius negati contradictionem pro vna præmissarum syllogismi, deinde alteram aliquam propositionem prius concessam, aut manifeste veram. Ex his præmissis (vt necesse est) sequetur conclusio falsa.

Recurrendum ergo ad præmissas, vnde inducta est conclusio, quarum altera necessario erit falsa, non illa prius concessa, aut manifeste vera, at altera igitur eius contradictio est vera, quæ in priori syllogismo fuit propositio negata, quam confirmare nitebamur. Sumus igitur iam voti compotes, habemusque quod conabamur. Paratum est (inquit Agricola) quamlibet argumentationem utrôvis horum ductuû explicare, verum acrius & instantius urgere videtur. Obliquus alter paulo mitius & leuius, directus, itaque mouenti obliquius exprobranti est similior. Prior aduersum securum & intrepidum aduersarium est aptior. Posterior contra sollicitum & tergiuersantem, cui nihil non suspectum proponitur. Ille ad docendum dicendumque magis accommodus, hic ad refellendum. Denique animaduertendum ex his quæ diximus, non posse fieri, vt ex veris falsum vlllo modo vnquam sequatur, vt patet ex carmine.

DE RHETORICO SYLLOGISMO.

RHETORICVS syllogismus nihil à prædicto syllogismo distat, nisi quia plures habet propositiones. sumamus exemplum à Cicerone.

Melius accurantur, quæ concilio geruntur, Prop
structi-

quàm quæ sine concilio administrantur.

atio. Domus ea quæ ratione regitur, omnibus in-
structior est rebus, quàm ea quæ temere & nul-
lo concilio administratur. Rursum, Navis opti-
mè cursum conficit ea, quæ scientissimo guber-
natore vtitur: Eadem est exercitus & cæterorū
ptio. ratio. Nihil autem omnium rerum melius cō-
lexio cilio, quàm omnis mundus administratur. Nā
& signorum ortus obitusque definitum quen-
dam ordinem servant, ac dierum noctiumque
vicissitudines immutatæ perstant. &c. Conci-
lio igitur mundus administratur.

Rhetoricum syllogismum Cicero ratiocinium,
Fabius epicherema vocat. epicherematos (ut
ait Quintilianus) & quatuor, & quinque, & sex
factæ sunt partes à quibusdam. Cicero maxime quinque
que defendit, ut sit propositio, deinde ratio eius, tum
assumptio, & eius approbatio, quinta cōplexio, quia
vero interim & propositio non eget rationis, & as-
sumptio probationis, nonnunquam etiam comple-
xione non sit opus, quadripartitam, & bipartitam
quoque fieri posse ratiocinationem. Mihi, & pluribus
nihilominus authoribus tres ad summum videntur,
hæc ille superius exemplum è Cicerone ad Hereniū
decerpitur, in quo loco Aristotelis, & Theophrasti
authoritatē allegat, à quibus hunc syllogismum ma-
xime frequentatum asserit. Vnde magis miror, Ro-
dulphum sequutū Boetium, & Quintilianū tantū tres
partes numerare, rationem & approbationem, no-
uas argumentationes appellare. sed quoniam de re
conue-

DIALECTICAE LIB. III.

conueniunt, de verbis minus refert. Fatentur omnes quinque illa prædicta pronunciata plerumque poni solere in hoc syllogismo, quæ omnia pro partibus computant, hi qui quinque partiū esse volunt. Qui vero epichierema in tres tantum partes distribuūt, pro prima propositionem, & suam rationem assumptionem: & eius approbationem pro secunda: denique complexionem pro tertia supputant.

SORITES.

SORITES est consequentia, quæ ab vno concesso ad alia coniuncta assurgit, philosophus eius formam expressit in prædicamentis hoc modo.

{ Homo est animal,
 { Animal est viuens.
 { Viuens est substantia, ergo
 { Homo est substantia.

Huius quoque consequutionis ratio à cōmuni sensu est petita, quando enim alterū de altero prædicatur, vt de subiecto, quæcunque de prædicato dicuntur, ea omnia de subiecto primo dicuntur, vt apud eundem habetur. Redigitur in syllogismum, si prædicatum prædicato, & subiectum subiecto, subiicias in hunc modum.

Bar	Omne animal est viuens	}	Animal.
ba	Omnis homo est animal, ergo		
ra	Omnis homo est viuens.		

IO. SETONI.

SORITEM gradationi similem in syllogismo referunt eruditiores. Captiosum est argumentationis genus, à Chrysippo stoico inuentum, quod ab vno concesso ad alia coniuncta assurgit. vulgo dialectici à primo ad vltimum appellant. Alij, vt vox sonat, coaceruationem, siue acervalem argumentationem dicunt. Tantum animaduertendum est, vt illa omnia, quæ in coaceruationem inducuntur, his necessario cohæreant, quibus tribuuntur, ne transitus nos aliquando fallat: vt, Qui dormit non videt, qui non videt cæcus est, ergo qui dormit cæcus est. Hæc tenus de syllogismo communi.

SYLLOGISMVS EXPOSITORIVS.

SYLLOGISMVM expositorium aiunt esse, cuius medium est singulare, talis autem tertiæ figuræ peculiaris dicitur, quod medium bis subiicitur, & eius formam præcipue refert.

Exemplum affirmatiui.

Diogenes fuit pauper

Diogenes fuit philosophus, ergo

Quidam philosophus fuit pauper.

} Diogenes.

Ratio huius sequelæ hæc est, quæcūq; vni cōueniunt, illa inter se quoq; cōiuncta, cōueniūt.

Exemplum negatiui.

Vergilius non est lasciuus,

Vergilius est poëta, ergo

Aliquis poëta non est lasciuus

} Vergilius.

Huius ratio est quādo aliquid remouetur ab aliquo, remouetur & ab his quæ illi sunt cōiuncta.

Refe-

DIALECTICAE LIB. III.

REFERT hic syllogismus aliqua ex parte. 3^a figurę formam, non quod proprie in vlllo modo conflatur, sed quia huic, quam aliis, est similior. In hoc ex singularibus communis sententia apte colligitur: huiusmodi syllogismum ideo vocat philosophus expositionem, quod communes propositiones frequenter explicat, & exponit. quandoque quidem si quis dubitet, num liceat concionatoribus allegare ethnicos necne, sic probari potest.

Paulus licite allegabat ethnicos,

Paulus fuit concionator, ergo

Concionatori licet allegare ethnicos.

} Paulus.

Si conclusio hæc recte ad præmissas sequitur, necesse est eandem ad communes sequi: Nam quum ad præmissas communes sequuntur singulares quicquid ex singularibus recte inferri potest, id a fortiori ex communibus recte colligetur. Quicquid enim sequitur ad conclusionem bonæ consequentiæ, id ad antecedens eiusdem non potest non sequi. frequenter probantur communes syllogismi per expositiones, & ad eos reducuntur, non tanquam ad perfectiores, sed magis perspicuos, idq; potissimum in. 3. figura in hunc modum.

Di Castigatio est utilis,

sa Omnis castigatio est supplicium, ergo

mis Quoddam supplicium est vrile.

Maiores si cui videatur esse incerta, probabitur per hanc singularem. Castigatio Catilinæ est utilis, minor etiam licet nõ satis exacte probetur: quum sit vniversalis, tamen per hanc subiectam singularem fit multo clarior, & apertior, videlicet, castigatio Catilinæ est supplicium, & prorsus eadem conclusio ex vtriusque syllogismi præmissis colligitur, nimirum quoddam supplicium est vrile, vt est videre.

IO. SETONI.

Castigatio Catilinæ est utilis.

Castigatio Catilinæ est supplicium, ergo } castigat.

Quoddam supplicium est utile.

Expositoria igitur ratiocinatio quasi prima argumendi via habetur rhetoribus multo frequentissima. Nam quum omnis humana cognitio ex sensibus oritur, sensus autem singularia, & non cōmunia comprehendunt. Ex his mens cōmunes sententias, & rerum causas, colligit: quæ licet sint percipientibus certiores, sunt tamen primo intuenti minus perspicuæ, quam singulares. Postremo cauendum est in his syllogismis, ne minor propositio sit vnquam negatiua, id quod supra de reliquis tertiæ figuræ admonuimus.

DE INDUCTIONE.

INDUCTIO est argumentatio à pluribus singularibus ad vniuersale, vel à partibus ad totum progressio.

Exemplum de speciebus.

Ebrietas puerum ducit in perniciem, Mendacium ducit puerum in perniciem, Furtum idem agit, periurium idem: similiter faciunt libido, & ocium, nec in cæteris est contrarium videre, ergo Omne vitium ducit puerum in perniciem.

A partibus.

Plebs romana optime de Milone sentit, equester ordo optime sentit, senatus optime sentit, ergo Totus populus Romanus optime de Milone

Milone sentit.

Dicitur inductio inuersus syllogismus, quia sicut in syllogismo ab vniuersali descendit, ita è cōtrario in inductione à singulari inchoatur, & ascendit argumentatio. Hanc viam docuit nos natura paulatim, inductione ex multis singularibus vniuersale colligendi. In hac summopere notāda est singularium similitudo, sine qua nemo recte valet inducere. Demum in epagogis cauendum est, ne diuersum aliquid inter singularia, quæ non exprimuntur, appareat, quando non recte colliges.

*Frugifera est cerasus, nux, prunus, vitis, & illex,
Ergo facit fructum, arboris omne genus.*

Antecedens in epagoge est, quod singularium coaceruatione constat. Consequens vero, vniuersale ex singularibus vel totum ex partibus collectum, per inductionem vtcunq; probari possunt scientiarum principia, quæ nullo modo demonstrari queant.

INDUCTIO dicitur ab Agricola enumeratio, quæ modus quidem est, quo vniuersale cōstituitur cognosciturq;. Vniuersale notio quedam est in singularibus reperta, indeq; in intellectu coaceruata, & retenta. Principia & causæ cognoscendi singularia, sunt ipsi sensus, vniuersale autē mentis opus est, ab ea enim effingitur, sicut causæ quæq;. Mentis enim proprium

primum est vnire, & cogere, quæ paulatim ex sensibus collegit. Animæ quoque acrimonia est, vt, etiã si genera, quæ accidunt sensibus continenter labuntur & fluunt, tamen similitudines eorum accipere & memoria continere possit. quare ad quendam modum vniuersale sensu percipitur, non quidem seorsum a singulari, at obiter, subindèque vt apud Themistium habetur. Ex his duobus cognoscendis syllogismo, & inductione, non aliter, quam ex locis inuentio constat. Altera pars dialectices, quam græci critichin .i. iudicium dicunt: recte Aristoteles syllogismum firmiter esse dixit, sed inductionem magis obuiam, & in conspectu omnibus positam, quod sensus sequatur, hæc suadet apertissime, ille vel nolentes trahit, hæc indoctis, ille eruditis est aptior. Denique sine iis nihil proprie condiscitur, si authoribus credamus. Inductio appellatur Socratica, propterea quod ea Socrates creberrime vsus est, idque fere nunquam sine magna interrogationum congerie, vt an nō potum generosissimum quod est optimum? An non & qui optimus equus generosissimus erit? quid piscis? ager? pratum? an non similiter per omnia sese habet? quæ si fatearis, tandem ex proluxa inductione propositum suum tibi inexpectatissimū inferet, hoc modo: quid nī igitur optimus homo erit & generosissimus? In his igitur labi, & decipi aliquando, minor est culpa, quam in cæteris ratiociniis, quod difficilius sit latentem scopum in nuda interrogatione depræhendere, quam si integra proponeretur argumentatio. Nam subito in inductione, & quasi ex insperato irretitur propugnator, nisi innumera simul animo verset ac prospiciat. Addunt Sophistæ in antecedente, ita de reliquis, ne inter partes diuersum aliquid, & dissimile appareat, authores non tam ex-

pri-

DIALECTICAE LIB. III.

primunt quàm intelligunt. Rhetores rogant aduersarium, ut ille dicat, si possit, ubi diuersum reperiatur, ut ex eius imperitia conuincant. Possunt qui volunt inductiones elegantiores, ex Platone & Cicerone colligere.

ENTHYMEMA.

ENTHYMEMA est imperfectus syllogismus, alteram tantum præmissam conclusioni connectens. Vel est oratio, in qua non omnibus propositis festinata infertur conclusio, quandoq; maiorem cum themate, quãdoq; minorẽ complectitur. ut, Temeritas est vitium, ergo temeritas est fugienda. Deest maior, scilicet omne vitium est fugiẽdum. Nulla scientia sine vfu paritur, igitur nec dialectica sine vfu paritur. Deest minor, dialectica est scientia.

Si in antecedente & consequente idem sit subiectum, deest maior; sin prædicatum sit in utroq; idem, minor desideratur.

Prior enthymematis pars antecedens, posterior vero consequens appellatur. Aristoteles ait esse ex probabilibus & signis, imperfectum syllogismum, signum interpretantur quidam necessarium.

Necessarium est quod aliter se habere nequit,

vt si cui quid addas, totum maius efficitur.

Probabile dicitur, quod omnibus, pluribmi, vel sapientibus, vel iisdem omnibus, aut pluribus, aut præcipuis videtur: vt, Omnis mater filium diligit. Probabile est enthymema, quando vtrâq; eius pars sit probabilis.

Enthymema autem, si quando validum & efficax sit, ex ipsa re magis, quàm ex sua forma fidẽ facit. vt, Nullam colis virtutẽ, ergo nec iustitiã colis. Hæc arbor fructũ fert, ergo floruit.

IN Enthymemate vel maior vel minor tacetur, nec magni negotij resest, vtra desit perspicere, vt præmonstratum est, duplici autem nomine potissimum dissimulatur altera præmissarum, alias breuitatis studio, cum aperta & omnibus obuia sit illa omittenda sententia. vt apud Ciceronem pro Milone. Omnis insidiator est iure occidendus, ergo Clodius est licite interfectus. alias cum infirma videtur præterita illa propositio, vt melius sit eam tacite de industria præterire, quam exprimere. vt, Quintus Fabius fuit cunctabundus, ergo bonus imperator. Catilina fuit temerarius, ergo parum fortis. Omissæ maiores parum sunt firmæ, nimirum omnes cunctabundi sunt boni imperatores, & temerarij quique sunt parum strenui. Ita enthymematis vitium facile se offert, si statim in integrum syllogismum mutabitur, in quo facilius deprehenditur, si quod fuerit falsum axioma latius patet enthymematis nomen apud dialecticos, & omnibus imperfectis syllogismis attribuitur. vt cum à diuisis ad coniuncta proceditur, vt Aristoteles est eruditus, & Aristoteles est philosophus, ergo

DIALECTICAE LIB. III.

ergo Aristoteles est eruditus philosophus. A tertio adiecto (vt loquuntur) ad secundum adiectum, vt Carbunculus est viridis, ergo Carbunculus est. Taurus est robustus, ergo Taurus est. ducuntur ex omnibus locis, verum maxime perspicua sunt enthymemata, quæ expugnantibus ducuntur. vt, Quem alienum fidum inuenies, si tu tuis hostis fueris? Amici sunt diligendi, ergo non sunt odio habendi. omnes nouis dilectamur, ergo vetera minoris facimus. Vergilius.

Nulla salus bello, igitur pacem te poscimus omnes &c. Hinc moti sunt forsitan veteres, vt solis talibus enthymematis appellationem tribuerent. Tullius enim testatur, rhetores enthymemata proprie appellasse rationes illas, quæ ex contrario ducuntur. optime admonet Melancthon, inuersum esse nonnunquam enthymematis ordinem apud oratores & poetas, vt quum prior periodus consequens, posterior antecedens infert: vt, Improbus est, si crudelis. Sæpe etiam pluribus verbis amplificuntur eius partes, vt ab imperitis agnosci nequeant, nisi detracto ornatu, & contra aliquando tam implicite, succincte, & citra formam connectuntur, vt ea bene gnarus lector, nisi animaduertat, non aspiciat. vt, Quid facerem cum ebrio? Hoc cine est officium patris? qualia innumera ubique in omni oratione sperguntur. Enthymema ex ipsis aliis quando vocibus, nunquam ex forma sua est efficax, quare quoties negetur illius consequentia, in perfectam argumentationem est vertendum.

EXEMPLVM.

EXEMPLVM est argumentatio, qua vnum particulare ex alio probatur, propter vtriusque

usq; similitudinem. vt, Gypsum aut argilla dum est vda, in quamvis imaginem facile sequitur fingentis manum: ita rudes animi ad omnem disciplinam sunt idonei. Hic inter argillam & animos, & inter v dum & rude, similitudo est.

Exemplum non est absimile enthymemati, nisi quod exēplū aliquāto imbecilior est argumentatio, & magis infirmas habet propositiones. vt, Cæsar non occidit Ciceronē inimicum suum, ergo nec occidisset Catonem inimicum.

Nam in exemplis similitudo causa consequutionis existit. Itaq; quoties in his bona est consequētia, ex materia & pronunciatorum similitudine, potius quàm à sua propria forma robur habebit, vt Apes per omnia circumuolitans, id quod est vtile domum adducit: Ita ergo studiosus ex vno quoq; quod ad mores cōfert, excerpit. Satis erit si ea parte congruunt, cui adhibentur similitudines. Dissoluimus exemplum, ostensa partium dissimilitudine. Nam hoc ratiocinium: Laterensis fuit accusatus, quia cōsulatum affectauit, ergo Cicero fuit accusandus, quia consulatum affectauit. Non valet ob dissimilitudinem, alter enim per ambitum, alter citra ambitum affectauit. In suadēdo mire conducunt, in vrgendo parū habent momenti. Petitur non solum à comparatione, vt
 pari,

D I A L E C T I C A E L I B. III.

pari, maiori, minori, sed etiam è locis similium & dissimilium.

Syllogismum & inductionem præmonuim⁹ esse perfectas formas argumētandi, in quibus rātum recte possit antecedens negari, at vero in enthymemate & exemplo, tum antecedens, tum cōsequutionem licet inficiari. Aristoteles vocat enthymema rhetoricum syllogismum: Exemplum, rhetoricam inductionem. nam ad perfectiores referuntur (vt diximus prius) imperfectiores. verum omnis imperfecta inductio non est exemplum, nec contra, licet sæpe numero ita contingat. Exēplum est enthymemate minus efficax, & infirmiozem habet sæpe probationem, vt Milo missus est in exilium, quod Clodiū occidit, ergo Cicero mittendus in exilium, quod Lentulum occidit, Talia & tam frigida ratiocinia appellat Cicero plumbeos pugiones. Itaq; ob hoc inefficacissima forma est exemplum, quod raræ sunt similitudines adeo consonæ, & per omnia conuenientes, ut non in aliquo appareat dissimilitudo. His tamen imperfectis argumētandi speciebus vti licet, quoties perfectioribus non est opus. Si quando negabitur illarum consequutio, nec valemus ex sua materia enthymema, nec ex similitudine exemplum satis confirmare, tum statim ad perfectiores, syllogismum, & inductionē (quorum firma semper & efficax est consequentia) confugiemus. Aiunt quidam exēplum esse comparationis speciem, quod, quam sit verum, aliorum esto iudicium. Ducitur exemplum à pari. vt, Si fratrem domialis, cur me eijsis? A maiori, Non posuit Romam capere Annibal, ergo nec Gothi. A minori, Patres vestri libertatem ciuium Romanorū immunitam non tulerunt, vos vitam ereptam negligetis?

IO. SETONI.

sis? A simili, Gagates aqua infusa incenditur, oleo restringitur: ita quidam quo magis rogas, eo magis frigescunt, si negliges, ultro cupiunt. A dissimili, ut hystrix non iaculatur spinas nisi prouocatus, at scurra ultro in quemuis sua dicta torquet. A maiori confirmationi, a minori infirmationi apta sunt argumenta. Huc etiam spectant prouerbia, sententiæ, apologi, & alia similia. ut, Facile inuenitur baculum, quo canē cedas, ergo potens facile capiet causam nocendi pauperi. Distat tamen locus ab authoritate, & exemplū. Nam in illo hominis iudicium, in hoc similitudine utimur, qui inductione, vel exemplo sæpe inter disputandū uti velit, crebras apud authores similitudines colligere debet, quarum ingens est copia in parabolis Erasmi. Ut tandem finiam, vitandæ sunt propugnatori falsæ, obscuræ, & incertæ similitudines, quæ (nisi diligenter prospiciat) facile eum deicient. Sequuntur ex diuisione dilemma pseudomenos, crocodilites, & violentum, quæ ad prædictas argumentationum species, adiecta conclusione, reduci possunt.

DILEMMA.

DILEMMA est oratio bicornis vtrinq; aduersariū illaqueens. ut, Si duxeris vxorem formosam, habebis communem: si deformē, habebis molestam, proinde nulla ducenda est. Medium facile dabit effugium, si poteris excogitare. Sed aptissima vitiosi dilemmatis dissolutio est *ΑΥΤΙΣΤΕΟΦΟΡ*. i. conuersio, quæ vtrunq; cornu in aduersarium retorquet, valde suadent quæ nec habent medium, nec facile reflectun-

DIALECTICAE LIB. III.

flectuntur. Pseudomenos & crocodelites sunt, in quibus quodcunq; eligeris capieris. Prioris exemplum, vt, An sit mentitus nec ne, qui tantum dixit se mentiri? Si fatearis eum mētītum, non quadrat, quia dicta fides sequitur; Sin neges, itidem contrarium eueniet. Posterioris exemplum, Crocodilus matri raptum filium reposcenti, ita respondet: reddam si verum mihi respondeas, quid ais ergo, reddam, an non? tum illa non reddes (inquit) & ideo reddes, quia verum dixi. Cui ille, atq; si reddidero, non dixisti verum, & ideo non reddam. Postremo violentum (quod græci vocant βίαιον) est, quoties aduersarius sua ratione, quasi proprio gladio iugulatur. vt, Nolo philosophiæ operam dare, quia sum filius regis. Responderi potest, imo hoc magis philosophiæ est tibi insudandū, quod sis regia proles.

Q RIVNTVR ex diuisione dilemma pseudomenos, crocodelites, & violentum. Dilemma cornuta ratio est, vtrinq; respondentem puniens. vt, Si vir bonus, cur vituperas? Sin malus, cur haftenus in amicis habuisti? Quædam retorqueri possunt: vt, Si duxero formosam, vita erit iucūda, sin deformem, erit communis. Potest & idem exēplum per medium dissolui. vt, Non omnis fœmina formosa, vel deformis est, talem ergo mihi deligam, cuius nec deformitas tedium, nec forma zelotipiam parere queat. Efficacissima sunt, quæ nec inuertuntur, nec

nec medium habent, ut mentietur in eculio, qui cruciatus ferre poterit, mentietur itidem qui ferre non poterit, ergo tormenta non exquirunt verum. Pseudomenos mentiens latine interpretatur, in quo siue hoc seu illud fatearis, absurdum sequetur. Hæc vulgo insolubilia & sese falsificatoria appellantur, nec quicquam aliud dici potest, nisi talem in his esse hypothesin, ut quodcumque respondeas, contrarium eueniet. Huic admodum similis est crocodelites, à Crocodilo quodam tyranno nomen retinens, qui matrem ereptum filium reposcentem, hoc interrogationis genere ilusit. poterat hic dixisse mulier, tyranno in manu fuisse se efficere, ut veræ aut falsæ responderet: quemadmodum in apologis de Phœbo legimus. Adiit quidam Apollinē, periculum facturus, num omnia præsciret, passerem ferens in manu à tergo posita, die (inquit) Phœbe, animatum an inanimatum in manu proferam? si inanimatum dixisset, viuum produxisset passerem, si animatum, passerem mortuum digitorum compressu necatum ostendisset. Phœbus præscius, vitauit utrunque hoc modo. Penes te est (inquit) O inepte, viuum ne an mortuum velis producere. Violenti frequentissimus est usus apud oratores & concionatores. Facile autem in hoc genere elabitur, qui, quod prius dixit, vel noua ratione corroborare, vel quod contra eum affertur, retorquere valet. ut, Improbus es o Cato, quod quadragies in ius sis vocatus. Imo hoc maior est, inquit, mea integritas, qui toties iudicum sententiis sum liberatus. Imo tanto es flagitiosior, qui non semel iudices pecunia corrupisti: & ita uterque insurgat, & instet, quo ad eius fieri potest, ita argumenta, ad perturbandum magis, quam ad veritatem inuestigandam sunt excogitata. Postremo in casu ut vocant, ubi non tam quid sit, quam quid esse possit

DIALECTICAE LIB. III.

possit spectatur, hic seruabitur ordo. Postulabit op-
pugnator, concedi sibi quod verum non sit, quod po-
situm vocari solet, quo semel concessio, seu secus vs-
que cauendum est, ne vel huic repugnans fateamur,
vel annexum, & consequens negemus, ad aliena,
quæ nec repugnent, nec sequuntur, iuxta
illorum qualitates, est respondendum.

Hoc est vera concedenda, falsa
neganda, & dubia distin-
guenda.

FINIS.

Lectori Ioannes Setonus.

Qui reliquum querit logicam quod perficit artem,
Sedulus insignem voluat Aristotelem.

Omnia non possum docuisse, nec expedit, imo
Prudens, atque sciens, plurima prætereo.

Conabar pueris glaciem præscindere tantum,
Hoc ubi nactus ero, nil moror ulterius.

LONDINI
IN OFFICINA Tho. Berthel.
typis impress.
Cum priuilegio ad imprimen-
dum solum.

ANNO. M. D. XLV.

